

tv-15 naš TOVARIS

Št. 5
9. februarja 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

V torek zvečer je bila v Cankarjevem domu v Ljubljani osrednja letošnja slovesnost ob Prešernovem dnevu. Udeležila se je množica slovenskih in zamejskih kulturnih delavcev in umetnikov ter predstavnikov družbenopolitičnega življenja. Slavnostni govornik je bil Polde Bibič. Podelili so tri nagrade za leto 1984 ter deset nagrad Prešernovega sklada.

Ob slovenskem kulturnem prazniku

Letošnji skladovi nagradi sta poleg glasbenikov, pesnikov in drugih umetnikov prejela tudi akademska slikarja Franc Novinc iz Godeš pri Skofji Loki in Klavdij Palčič iz Trsta (desno: F. Novinc - Močvirje, 1977; levo: K. Palčič - Reportaža 4, 1975)

Ker že ob najrazličnejših jubilejih govorimo, da ta in ta stvar ne velja le na slovesni dan in le za ta dan, tudi vse dobre besede v prid razvoju in večjemu zagonu slovenske kulture, ki so bile izrečene včeraj in te dni, ne veljajo le »za sproti«. Res je, da Slovenci radi poudarjamo, da nas je le kultura ohranila pri življenju, prav tako pa se potem, ko padejo zastori proslav in na hitro vkup spravljenih odrov, radi potuhnemo v polspanje. Letos naj bi se kulturni dan bolj kot prej prelil v ves teden kulturniške akcije. Takšni so bili vsaj številni načrti po slovenskih mestih. No, na sam dan, osmega februarja, je bila v ljubljanskem Cankarjevem domu tradicionalna literarna prireditev (prireja jo Društvo slovenskih pisateljev), letos pod naslovom »Sila spomina«; na njej so sodelovali številni slovenski pesniki in pisatelji, ki so v zadnjem času izdali kakšno odmevnejšo knjigo. Sicer pa se vrstijo kulturni dogodki, ki niso vsi »vštet« v ožji krog proslavljanja, so pa brez dvoma prispevek k

slovenski kulturi: v Portorožu urejajo hišo slovenskega pisatelja Cirila Kosmača v kulturni spomenik, v Ljubljani so obnovili rojstvo hišo Valentina Vodnika, v Skofji Loki so podelili gorenjske Prešernove nagrade (operni pevki Zlati Ognjanovič, slikarjema Henrik Marchlu in Francu Berčiču) in v drugih gorenjskih občinah se je zvrstilo te dni nad sto prireditev v čast slovenskega kulturnega praznika. V Slovenj Gradcu so petega februarja počastili spomin na rojaka Frana Ksaverja-Meska...

V nedeljo je bila v tržaškem Kulturnem domu slovesnost ob Prešernovem dnevu, na kateri je številnim zbranim predstavila Zveza slovenskih kulturnih društev večer gledaliških songov. To pa je bila spet komaj ena od številnih zamejskih prireditev v Italiji in Avstriji te dni. Na mnogih so izkoristili dneve slovenske kulture za podelitev priznanj zaslužnim kulturnim delavcem.

Sila spomina

Po smrti dr. Franceta Prešerna je minilo že 135 let. Časovni sklad, ki nas loči od tega dogodka, je tolikšen, da so zlahka utonile v njem premnoge nacionalne znamenitosti, četudi se je včasih zdelo, da imajo v sebi potezo trajnosti. Prešernova pesem silovito kljubuje pozabljenju. Iz roda v rod si Slovenci sporočajo, da imajo v tej pesmi neizrekljivo umetnostno dragotino. In več kot to: v njej se ohranjata up in strah slovenskega naroda; iz nje se oglašata vabilo in zgled, s kakšnimi deli se je moč pretolči iz majhnosti v veličino.

Vemo, da je vodstvo Osvobodilne fronte nekaj mesecev pred koncem domovinske vojne razglasilo 8. februar za slovenski kulturni praznik. Ta odločitev, ki ni bila brez navidezne protislovnosti – drugi narodi raje praznujejo slavna rojstva kot smrti, raje vesele kakor žalostne spomine – je opomnila slovenski narod, da je in da mora ostati Prešernov sledivec. Tisti odlok SNOS je hotel povedati, da narodnoosvobodilni boj nosi na svoji zastavi prav tista oznanila, ki jih je bila strnila v sebi Doktorjeva pesem:

Prizadevati si moramo za svobodo, pravico, enakost vseh ljudi in narodov.

Udeležati hrepenenje po miru, edinosti, ljubezni, človeški harmoniji.

Iskati lepoto, ki domuje v svobodni ustvarjalnosti, v marljivosti rok in duha, v brezbreznih širjavah kulture.

Ostajati sam svoj, svoji naravi zvest; verjeti v moč lastne osebnosti, a biti odprt vzorom drugih, še zlasti onih, s katerimi te vezeta krvno bratstvo in skupni boj za vrednejši svet.

Biti nepomirljiv sovražnik nasilju, vsakršnim sužnjim okovom, ne najmanj tudi sebičnosti in zaplotništvu v lastni duši...

Ne manjka spominov, da je prenekateri slovenski partizan nosil s seboj Prešernove Poezije skozi vsa leta osvobodilne vojne in revolucije. Prebiral je te pesmi, kadar je našel trenutek pokoja, črpal iz njih spodbudo, tolažbo, lepoto, vero. Ni si bilo moč zamisliti partizanskega mitinga ali srečanja ob tabornem ognju, da ne bi kdo povedal Zdravljice, Vrbe, navdušujočih stihov iz Krsta pri Savici, te in one Prešernove ljubezenske pesmi. Hkrati s Cankarjem, Kosovelom, Kajuhom, Borom je bil to prvotni studenec partizanske kulture. Nagovoril komisarjev na političnih urah – čeprav izgovorjeni v agitpropovskem jeziku, ki je bil borcev pogosto tuj – so postajali laže razumljivi, ker jim je pot do src pripravila pesem; pesem, v katere dnu so se oglašali isti pomeni in vsebine, kakor jih je posredoval morda nedomači, a pošteti aktivistični besednjak.

V letu 1945 zares ni bil potreben kak referendum, ali borci Osvobodilne fronte in z njimi ves narod sprejemajo datum Prešernove smrti za slovenski kulturni praznik.

In kako je danes, štirideset let po osvoboditvi?

Neštete proslave in prireditve v teh dneh (čeprav so nekatere imele na sebi zgolj pečat utečene navade ali kulturnega pragmatizma) so potrjevale, da je Prešernova pesem Slovincem še vedno svetinja. Otroci, mladina, starejši ljudje, profesionalni umetniki in amaterji so iskreno podoživljali to poezijo. Tudi zdajšnje generacije tedaj sprejemajo za svojega prešernovski humanistični program.

Vendar se je treba vprašati, koliko ostaja ta dediščina samo na ustih, koliko pravega prešernovstva pa je še v samem bitju in žitju slovenskega človeka? Že res, da so se pesnikove zahteve ohranile zapisane v naših temeljnih listinah in da so našle tvorno nadaljevanje v vrednotah, ki jih moderno imenujemo: jugoslovansko bratstvo, socialistično samoupravljanje, socialistična demokracija, neuvrščenost, zavezanost prijateljstvu med narodi vsega sveta... Toda, koliko te visoke besede samo izgovarjamo, koliko pa je v nas tiste človeške dragocenosti, ki nam dovoljuje verjeti, da so onkraj naših besed tudi enakopravna dejanja?

Odkritosrčnost nam dostikrat nalaga odgovore, ki nas ne pomirjajo. »Edinost, sreča, sprava«... pa z njimi »oblast in čast« se izmikajo tisti naši ljudski lasti, ki jo je imel v mislih Prešeren. Vrednot, kakor so pravica, človeška enakost, svoboda misli, marsikdaj ne čutimo in ne gojimo po pesnikovi meri. Zapuščamo »domoljubja oltarje«, vse preradi »se vklanjam o zlatu bogu«, merimo »platno, trak na vatle«, odtujujemo se naravi in stvariteljski kulturi, ki ju iztiska iz našega vidnega polja vse prepogosti klic: »Grabte denarje vkup gotove!« ali pa tisti: »Človek toliko velja, kar plača.« Izgubljam se v skrbi za stvarne dobičke; kulturne vrednosti presojamo skozi cenike, koliko denarja jim odmerjamo – in prav mačehovsko se vedemo do njih. Hlastamo po vsem tujem, naj že bo po svetlih predmetih ali tudi po namišljenih zakladih duha, zapostavljamo pa vse tisto, kar spoenjam ali bi morali spoenjati iz lastne osebnosti. Skoraj sram nas včasih postane svoje ustvarjalne nujne, ki žal to jenjuje biti, marveč se izpreminja v lahko zavest, da je udobneje znajti se, kakor delati. Nedaleč od take zavesti pa se kot zavržena strast: izkoriščati sočloveka, živeti na tuj račun.

Te premisleke, to izpraševanje slovenske eksistencialne vesti, bi moral pobuditi v nas vsakoletni Prešernov dan. Prav nezamudno bi morali v vsakem teh dni ugledati velelnik, da spet in spet ovrednotimo svoje dejanje. Da po resnici pregledamo širino in globino svoje svobode. Da ocenimo, koliko je naša človeška in narodna usoda še prešernovsko vredna in pokončna in koliko je zares še v naših rokah!

Zvone Kržišnik

Logika potreb ali dela

Bili smo zapravljeni. Pojedli in popili smo več, kakor smo naredili. Zato so naše denarnice že nekaj let tanjše (kljub zajetnejšim kupčkom), glave pa polne razmišljanj, kako bi prislužili za včeraj in za jutri.

Začeli smo zelo preprosto – z omejitvami. In ko smo ugotovili, da ne prinašajo pravega delovnega zagona, edinega, ki lahko kaj pomaga, smo poskusili z nekoliko manj strogimi omejitvami. Tako smo se po žgočih razpravah letos le dogovorili, da naj bi delavci v temeljnih organizacijah združenega dela odnesli v kuverti in porabili v organizaciji toliko, kot bodo naredili. Tisti, ki bo dobro delal, naj tudi dobro zasluži. In organizacija, ki bo našla svoj prostor na trgu, naj svojim delavcem daje pač toliko več. Tako naj bi prerasli krivično črto priljubljenih indeksov in odstotkov, ugotovitve, da pri nas vendar vsi delamo, in dali delavcem možnost in spodbudo, da bi samoupravno odločali o gospodarjenju z ustvarjenim denarjem. Seveda ob postavki, da vsak dober gospodar skrbi za svoj in družabnikov žep in da se drži dogovora.

Pa delavci v zdravstvu, solstvu, socialnem varstvu in drugih družbenih dejavnostih? Dogovorili smo se, da bomo letos prav na teh področjih bolj varčni. Porabili naj bi za četrtno manj, kot bomo ustvarili v gospodarstvu. Prav tako naj bi za četrtno zaostajala tudi rast porabe v občinah. Do marca, ko naj bi o programih družbenih dejavnosti razpravljali delavci v tozidih materialne proiz-

vodnje, si bomo pomagali z zveznim zakonom o začasni prepovedi razpolaganja z delom denarja v občinah in silih. Poraba je torej sedaj, pred sprejemanjem zaključnih računov in seveda ugotavljanjem, koliko denarja sploh imamo, zakoličena z indeksom 119, med letom pa naj bi jo prilagajali rasti dohodka.

Poiskali smo torej načelne okvire našega ustvarjanja in trošenja v letošnjem letu. Spoznali, da bomo bolje delali, več naredili in bili z ustvarjenim bolj zadovoljni le, če bomo za to tudi primerno plačani. Vendar. Načelo, da naj bo vsakdo nagrajen le za toliko, kolikor je prispeval, nosi s seboj tudi bojzno. Glasovi, da pomeni letošnji dogovor o delitvi denarja za osebnih dohodke in skupno porabo delavcev še večje poglobljanje že tako neupravičenih razlik med delavci, ki delajo v tovarnah z monopolnim (mednje sodijo po njihovem mnenju tudi tiste, ki si iščejo svoj prostor predvsem z dobrim delom, čeprav tudi onih drugih ne manjka) položajem, med tistimi, ki si služijo kruh v bolnišnicah, šolah, pisarnah, niso osamljeni. Gradijo na dokazih, da sedanje težke gospodarske ure žal niso odvisne le od njihovih pridnih rok in dobre volje, da bi več ustvarili. Dokazujejo, da pomoč državnih ukrepov in priporočil nikakor ne krepi ali celo omogoča njihove zagnanosti, da bi naredili več. Nenazadnje pa »ta pridnim« očitajo, da si vendar ne morejo preprosto razdeliti, kar so ustvarili. Vsi delavci namreč potrebujejo za kruh in v

strganem čevlju si toliko časa moker, dokler ne zbereš denarja za čevljarja.

Kako torej več ustvariti in manj porabiti?

S pridnim delom – kjer to ne pomeni tudi izgub zaradi neprimerne cenovne politike, priseganja na izvoz za vsako ceno in drugega – bi gotovo lahko ustvarili še več. Vendar le, če bo delavec vedel, za kaj dela. Če bo torej njegovo delo koristno in primerno plačano. Negativna delovna solidarnost, ki ji Jugoslavlani kaj radi pripišemo kar znak socialističnosti, v resnici pa ni nič drugega kot ujčkanje vseh tistih delavcev, ki hodijo v službo, in si tako zagotavljajo svojo socialno varnost, gotovo ne prispeva k zagonu. Več ustvariti pomeni torej tudi razredčiti vrste. Pomeni racionalizacijo, skrbnost pri načrtovanju, premišljenost in hitro prilagajanje.

Poraba v letošnjem letu je torej še zmeraj prej stvar omejitvenega dogovora in hkrati medlega poizkusa, da bi o njej odločali delavci. Ali bomo res trošili toliko, kolikor bomo ustvarili, pa je odvisno tudi od našega spoznanja, da je denar pravilno razdeljen (pa ne kar po odstotkih) in da za njega dobimo, kar nam pripada. Morda se bomo tako laže izognili željam, ki sedaj v šali krožijo med ljudmi. Prenekateri delavec si namreč srčno želi, da bi bil na primer tozd, delovna organizacija ali še kaj večjega in da bi njegov primanjkljaj v denarnici preprosto pokrili vsi.

Jelka Zupanič

Vrenja in trenja v Latinski Ameriki

Za povprečnega Evropejca sodi Latinska Amerika med tista območja sveta, o katerih je njegovo splošno vedenje zelo površno in neizoblikovano! Po navadi si latinskoameriške države predstavljamo kot prizorišča nenehnih notranjih nemirov in državnih, največkrat vojaških udarov. Na nobeni drugi celini naj ne bi vojska imela tolikanj in tako pogosto opraviti z oblastjo v posameznih državah kot prav v Latinski Ameriki.

Drugo področje življenja latinskoameriških držav, ki seže do zavesti povprečnega Evropejca, so nekakšna nenehna revolucionarna notranja vrenja, ki naj bi se ponavljala vse od časov Pancha Ville dalje. Gverila, montarosi, Che Gevara, to so pojmi, ki so svoj čas kar močno burili duhove tudi med evropsko mladino, zlasti tisto na skrajni levi.

No, tretja stvar, ki jo zaznava evropski človek, ko nanes beseda na Latinsko Ameriko – še posebej v zadnjem času – so akcije Združenih držav, ki štejejo vse območje Južne in Srednje Amerike za svoje zaprto lovišče, do katerega nima nihče dostopa, pa se v Washingtonu kaj pogosto tudi tako obnašajo do Latinske Amerike.

Vendar si je Latinska Amerika že pred časom – lahko rečemo kaj kmalu po drugi svetovni vojni – zaslužila vidno pozornost celotne svetovne politične javnosti na njene razmere, na njene zahteve in njene probleme. Latinska Amerika si je izbojevala izhod iz brezimenskosti, po-

drejenosti mogočni severni sosedi in zaznavno vlogo v svetu takrat, ko je v posamezne dežele tega dela sveta padlo prvo seme družbenih preobrazb in prav tako prvo seme neuvrščene politike. Nastopi neuvrščene gibanja, najsi je šlo za vrhunske konference, posamezne zборе in sestanke o gospodarskih in drugih zadevah, ali pa nastopi neuvrščeni v svetovnem parlamentu, Generalni skupščini Združenih narodov, so bili spodbude, da se je Latinska Amerika povezovala s svetom kot subjekt, kot enakopraven in kot čedalje pomembnejši mednarodni dejavnik.

Takrat je imel svet priložnost, dodobra spoznati posebnosti in značilnosti razmer in stanja v Latinski Ameriki. Malokje je zbranih toliko ostrih protislovij in navzkrižij, političnih in družbenih napetosti kot prav v Latinski Ameriki. Če bi hoteli stanje v tem delu sveta prikazati kar najbolj poenostavljeno, potem bi rekli, da nikjer ni takih nasprotij med bogastvom peščice oblastnikov in milijonskimi množicami. Najbolj revni med revnimi, najbolj zaostali med zaostalimi, najbolj tlačeni med brezpravnimi so vsekakor razna indijanska plemena, ki v posameznih deželah Latinske Amerike sestavljajo celo večino prebivalstva. Odtod pojavi nemirov, uporov, krvavih bojov za socialne in politične pravice brezpravnih množic. Odgovor na to so bili posegi vojaških sil v politično življenje, uvajanje vojaških diktatur. Dovolj in preveč so prsti ene

roke, da bi našli dežele, kjer ne poznajo vojaških diktatur: Venezuela, Mehika, Kolumbija in morda še katera.

Vendar je v zadnjem času zaznati izredno pomemben proces, ki je zajel vrsto latinskoameriških držav, znanih po dolgoletnih vojaških diktaturah. Vse več je primerov, ko se druga za drugo umika vojska z oblasti in prepušča oblast civilnim organizacijam. Med take države sodijo Peru, Bolivija, Argentina, v to smer gredo dogodki v Braziliji, Urugvaju, in celo v Čilu kot najbolj fašistično obarvani vojaški diktaturi.

Kje so vzroki za take procese? Nekateri jih vidijo predvsem v izredno težavnem gospodarskem položaju, ki so vanj zašle latinskoameriške države. Latinsko Ameriko teži breme tristo milijard dolarjev dolga, hkrati pa najbolj burna inflacija. Odsev takega stanja je izredno huda gospodarska kriza, ki je v obliki nezaposlenosti in pomanjkanja zajela milijonske množice.

Zdaj gre za osnovno vprašanje: kakšne sile bodo nadomestile umikajoče se generale na oblasti in kakšne perspektive se s tem obetajo ljudstvu Latinske Amerike. Ali sedanja vrenja pomenijo dokončen umik vojaških diktatur iz družbenopolitičnega življenja Latinske Amerike, ali pa bodo nove krize vnovič izzivale apetite generalov po oblasti. Trenutna stvarnost v Latinski Ameriki je taka, da še ne daje jasnih odgovorov na ta vprašanja.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

S posveta predstavnikov občin

Ni prostora za star način obnašanja

Obisk predsednika predsedstva Jugoslavije Mika Špiljaka v Združenih državah je vzbudil vidno pozornost v ameriški in svetovni javnosti. Špiljakova srečanja in pogovori z Reaganom in drugimi politiki in gospodarstveniki so potrdila naklonjenost stališč Združenih držav do neodvisne in neuvrščene Jugoslavije. Pogovori so zajeli tudi vprašanja v zvezi s stabilizacijskimi ukrepi v Jugoslaviji. Obisk pa so nekatere konservativne sile in emigrantske, zlasti albanske skupine izrabile za sovražne napade proti Jugoslaviji.

■ Morebitna obnove pogovorov med Sovjetsko zvezo in Združenimi državami bo močna samo, če bodo potekala na enakopravni osnovi. To je izjavil sovjetski zunanji minister Gromiko med obiskom v Romuniji. ■ Španski minister predsednik Felipe Gonzales se je na zasedanju evropskega sveta zavzele za skupno akcijo proti terorizmu. Vsak napad proti demokraciji v eni državi je napad na demokracijo kot celoti, je dejal Gonzales. ■ Ameriški predsednik Reagan je v govoru v kongresu objavil, da namerava vnovič kandidirati za predsednika države. Njegovi nasprotniki pa v boju proti njemu izkoriščajo podatek, da je dosegel trgovinski primanjkljaj visoko vsoto 180 milijard dolarjev. Velik del teh sredstev je šlo za oboroževalne namene. V Sovjetski zvezi so ocenili ameriški proračun kot »dokaz skrajno napadalne politike« ameriške vlade. ■ V zahodni Nemčiji so oblasti pozaprlje 12 ustaških teroristov, katerih dejavnost je bila v nasprotju s tamkajšnje zakonodajo. Zaprti teroristi so pripravljali vrsto sovražnih akcij proti Jugoslaviji. ■ Slovenske manjšinske organizacije v Furlaniji-Juljski krajini so v posebnih izjavah podprle akcijo, ki teče tačas v Italiji, da bi sedanjemu predsedniku Sandru Pertiniju podelili Nobelovo nagrado za mir. Neofašisti pa so zlasti v Trstu začeli ostro gonjo proti temu predlogu.

Zanesljivo je v človeški naravi, da prej vidimo tuje napake in »objektivne okoliščine« kot pa lastne pomanjkljivosti. Tako je tudi s kritiko predstavnikov občin, ki je vse preveč naperjena proti administrativnim ukrepom (še zlasti proti zamrznitvi cen), sploh pa se ne ukvarja s slabostmi v svojem okolju.

V prihodnje ne bo mogoče pokrivati slabega gospodarjenja, nerealnih ambicij, zaprtosti in skratka starega načina obnašanja, ki smo ga bili vajeni v gospodarsko bolj lagodnih časih, je bilo slišati na torkovem posvetu s predsedniki skupščin občin in predsedniki občinskih izvršnih svetov, ki sta ga sklicala Vinko Hafner, predsednik Skupščine SR Slovenije, ter Janez Zemljarič, predsednik republiškega izvršnega sveta. Na posvetu so obravnavali nekatere najbolj pereče gospodarske probleme ter priprave na akcijo »zaključni računi«.

Največ besed je bilo o zamrznitvi cen. Zlasti predstavniki občin so opozarjali na vrsto težav, ki jih zaradi te zamrznitve imajo posamezne organizacije

zdrženega dela. Sedanji odlok o zamrznitvi cen je neprimerno bolj strog kot v prejšnjih letih. Na začetku je bilo precej nejasnosti glede tolmačenja posameznih členov tega odloka.

Tržne inšpekcije so v Sloveniji v zadnjem času opravile 851 pregledov na terenu in ugotovile, da je kakšnih 250 odzov kršilo odlok o zamrznitvi. Podatki iz občinskih in mestnih skupnosti za cene so dokaj nepopolni, vse pa kaže, da so ravno v teh skupnostih odgovorni za večje število kršitev. Tako je na primer kar 32 občinskih skupnosti za cene na svojo pest skrajševalo roke za razglasitev veljavnosti cen, ki znašajo 30 dni. Skupnosti so jih skrajševale od 10 do celo 30 dni, za to pa ni nobenega opravičila.

Tudi zvezna tržna inšpekcija je v preteklem mesecu pregledala delo vseh republiških skupnosti za cene. V Sloveniji niso v tej skupnosti odkrili nezakonitega ravnanja. Cene izdelkov odzov, ki so postale veljavne v zadnjem tednu pred zamrznitvijo cen (med 19. in 23. decembrom, zahtevke za

ke ali storitve. Njihove cene so bile na tako imenovanem »režimu spremljanja« (skupnost za cene le obveščajo o podražitvah).

V pripravi so tri skupine ukrepov za postopen izhod iz sedanje zamrznitve cen. Z novim načinom družbene kontrole cen naj bi preprečili cenovne udare po odmrznitvi cen. Ravno tako naj bi okrepili blagovne rezerve in proizvodnjo ter poskrbeli za večje usklajevanje porabe z možnostmi.

M. S.

Predlogi za kandidate

Predsedstvo CK ZKS je v ponedeljek predlagalo predsedstvu RK SZDL svoj predlog kandidatov za nekatere najvišje dolžnosti v SR Sloveniji in federaciji: tako za člana predsedstva SFRJ predlaga Staneta Dolanca, za predsednika predsedstva SRS Franca Popita, za člana tega predsedstva pa Janeza Stanovnika.

Po vrstnem redu bo za predsednika predsedstva SFRJ v novem mandatnem obdobju na vrsti črnogorski predstavnik in Črna gora je že predlagala svojega člana predsedstva SFRJ – Veselina Djuranovića. Bosna je predlagala Branka Mikulića. Hrvaška Josipa Vrhovca, SAP Kosovo Sinana Hasanija, Makedonija Lazarja Mojsova, SAP Vojvodina Radovana Vlajkovića, Srbija Nikolo Ljubičića in Slovenija Staneta Dolanca.

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

Združitev obeh Korej – med željami in stvarnostjo

Deset let in pol mineva, odkar je predsednik Demokratske ljudske republike Koreje Kim Il Sung uradno objavil pet predlogov za združitev obeh Korej. Kljub temu da si združitev iskreno želi ves umetno razdeljen korejski narod, pa dejstva in razplet dogodkov, še posebej po lanskem oktobrskem atentatu na visoko južnokorejsko delegacijo v Rangu, kažejo, da je do združitve še zelo daleč.

Druga svetovna vojna je za svojo dediščino na Daljnem vzhodu pustila razdelitev dveh držav ob 38. vzporedniku, sama tvorba pa je malodane kot nenehno tleča vžigalna vrstica skorajda prižgala tretjo svetovno katastrofo, ki bi bila, če ne bi zadnji trenutek zamenjali ameriškega generala Mc Arthurja, jedrska. Isiljeno premirje je nato samo utrdilo umetno razdelitev ob 38. vzporedniku, v Seulu pa spoznanje, da je za južni del polotoka nujen režim »trde roke«.

Zgodovina dveh držav, dveh različnih družbenih in političnih sistemov sicer ni bila brez upanja oziroma svetlih trenutkov, odkar sta se obe državi lotili reševanja skupnega problema – problema združitve. Leta 1972 so se namreč v Panmunčjomu, v demilitariziranem območju sešli predstavniki Rdečega križa, da bi s pogajanjem pretresli poglavitne probleme združitve. Do tega srečanja je prišlo po dolgotrajnih pobudah DLR Koreje, da bi združitev zasnovali na treh jasno zastavljenih temeljih:

– da je problem združitve notranja zadeva korejskega ljudstva, da ga morata obe strani rešiti brez vmešavanja zunanjih sil in po mirni poti. Na veliko presenečenje je v takšna pogajanja privolil tudi takratni diktator Južne Koreje, general Park Čun Hi. To je storil najverjetneje samo zaradi enega, sicer pre-

prostega razloga, kajti za združitev obeh Korej se je izrekla večina korejskega ljudstva, hkrati pa je želel zadostiti svetovnemu javnemu mnenju.

Obe strani sta nato podpisali skupno izjavo o načelih združitve razdeljene domovine. Na temelju te izjave se je začel tudi proces pogajanj, ki so ga številni upravičeno imenovali »zgodovinski«. Stvari so se žal kaj kmalu zatakile, kajti že naslednje leto je iz Južne Koreje, s podpisom generala Parka prišel predlog, naj obe državi zahtevata sprejem v Organizacijo združenih narodov, in sicer kot dvoje ločenih in samostojnih držav. Jasno je, da je takšno ravnanje pogajanja, oziroma komaj začeti proces čez noč prekinilo.

Svetovna javnost se je upravičeno spraševala, kaj neki je botrovalo takšni odločitvi vlade v Seulu. Za odgovor ni bila potrebna posebna bistrost, saj je ta ležal na dlani. In ljudje na severu in jugu so to dobro vedeli. Od korejske vojne so v Južni Koreji ostali številni kontingenti ameriške vojske in Pentagon je, po porazu v Vietnamu, jasno želel Južno Korejo obdržati za zadnje oporišče v Aziji kot obrambo pred »vdorom« komunistične »zla«. Da je to tako še danes med drugim priča tudi Reaganova lanska daljnovzhodna turneja, med katero je obiskal tudi Južno Korejo, kjer imajo ZDA, v sestavi

druge pehotne divizije, namješčenih 38.900 vojakov.

Predsednik Kim Il Sung je na predlog generala Parka odgovoril z novimi petimi poredlogi o združitvi obeh Korej. Vsebinsko le-teh lahko na kratko strnemo takole: Vojaško merjenje moči na polotoku naj se odvrne ob hkratnem zmanjšanju napelosti med severom in jugom, da se začne vsestransko sodelovanje in menjava med Korejama, da se skliče vse-ljudski kongres predstavnikov vseh plasti prebivalstva, političnih strank in organizacij severa in juga in da se kot slednje ustanovi konfederacija obeh Korej pod skupnim imenom Konfederalna republika Korio. Kot takšna naj bi stopila v vrste držav OZN.

Navedeni predlogi so nalezili na podporo tako korejskega ljudstva kot tudi na odobravanje svetovne napredne javnosti. General Park je kljub temu, da so se za združitev ogrevale tudi množice v Južni Koreji, še nadalje vztrajal pri delitvi, in s tem tudi zapečatil svojo usodo. Negodovanje množic ni ustrezalo niti Washingtonu, ki mu takšen Park ni bil več potreben. Sam Park je bil leta 1979 žrtev atentata, menda pa je na petelin revolverja pritisnil njegov šef obveščevalne službe.

Južna Koreja je bila nato prizorišče silovitega gibanja prebujenih ljudskih množic proti fašističnemu režimu in za demokratizacijo razmer v državi. Tudi to socialno vretje je bilo v krvi zadušeno, kajti na oblast je spet prišel general – tokrat z imenom Čun Do Hvan. Ta se je šolal v ZDA, kjer je več kot uspešno

končal priprave za delovanje v posebnih enotah. Svoje znanje je »koristno« uporabil v vietnamski vojni, kjer je poveljeval enotam iz polka južnokorejske divizije »White Horse«. Svoje »znanje« je general Čun kaj hitro prelinil v dejanja, med drugim tudi leta 1980, ko je v mestu Kvangdžu izbruhnila prava ljudska vstaja. Čun je osebno ukazal, naj vojska upor s

Ameriški predsednik med svojim lanskim obiskom demilitarizirane cone

silo zatre, in to se je tudi zgodilo. Pod streli je padlo najmanj 200 prebivalcev. Kmalu zatem je voditelj režima po kratkem postopku uvedel vrsto zakonov o izrednem stanju in histerično zaprl vsakogar, ki se je zavzemal za demokratizacijo in za združitev Korej. Prizanesel ni niti opozicijskim voditeljem, študentom, književnikom, novinarjem, znanstvenikom ali celo verskim voditeljem.

Hkrati se je očitno pogodil z ZDA in Japonsko, da bi dobil pomoč in posojila za prebroditev iz kritičnega gospodarskega položaja in za modernizacijo južnokorejske armade. Na vsakem ko-

raku je opozarjal in rotal pred »nevarnostjo, ki da preti s severa in proti komunistični nevarnosti«, vse skupaj pa je jasno, ideji o združitvi obeh držav zadalo malodane smrtonosni udarec. Več kot očitna se je v teh letih ponovno pokazala tudi ideja, da je Južna Koreja nekakšna zahodna predstraža v morebitnem blokovskem spopadu, hkrati pa tudi njen geostrate-

ski pomen in lokacija, kjer se križajo razmejitvene linije »velikega trikotnika«; ZDA, SZ in Kitajske. Čun Do Hvan je med drugim tudi Japonski očitil, da je premalo vojaško organizirana in blokovo opredeljena.

Demokratizacija in možna združitev Korej v takšni politiki nista mogli najti svojega mesta. Pjongjang oziroma predsednik DLR Koreje Kim Il Sung je hkrati z obsodbami takšnega ravnanja na šestem kongresu Delavske partije leta 1980 objavil nov predlog desetih točk o načelih za ustanovitev Konfederalne države Korio. Združeni državi bi v novi

tvorbi obdržali svojo avtonomno vladno, družbenopolitično sistem, ideologijo, vojsko in ostale značilnosti, tako da bi vrhovno telo sestavljali predstavniki obeh držav. Ti naj bi določali splošne smer-nice zunanje in notranje politike. Odgovor Seula na takšno pobudo ni nikogar presenetil, bil je negativen, vendar je Čun Do Hvan, da se ne bi popolnoma ločil od duše ljudstva, pogajanja o združitvi sprejel, in sicer le na ravni predstavnikov oblasti, nikakor pa ne na ravni družbenopolitičnih organizacij. Po drugi strani se je kot že njegov predhodnik zavzel za sprejem obeh Korej v Združene narode, vendar kot ločenih državnih tvorb, kar bi dejansko pomenilo delitev obeh Korej.

Stališča obeh vlad do vprašanja združitve ostajajo še naprej nasprotna. Ena zadnjih zaostritev v novem času je bila prav gotovo obsodba iz Seula, in sicer na račun Pjongjanga, češ da je ta organiziral silovito eksplozijo oktobra lani v Rangu, v kateri je Čun Do Hvan po srečnem naključju odnesel celo kožo, medtem ko je eksploziv ubil 21 oseb, med njimi pet južnokorejskih ministrov. Poleg tega so incidenti na območju demilitarizirane cone postali že skoraj pravilo in želje obeh narodov po združitvi dodatno oddaljujejo.

V DLR Koreji se ob tem zavedajo, da bo proces združitve zelo dolg, hkrati pa naivno ne verjamejo, da bi se utegnile ZDA zaradi že znanih vzrokov kaj kmalu umakniti iz južnega dela polotoka. Zaradi tega tudi nenehno ponavljajo zahtevo po ameriškem umiku in se zavzemajo za resnično samoodločbo korejskega ljudstva.

Miha Lamprecht

Resnica o napadu na partijsko šolo v Cerknem

V letošnji tretji številki TV 15 je bil objavljen spominski članek ob 40. obletnici tragedije v Cerknem, ki je 11. januarja izšel tudi v Primorskem dnevniku – obakrat pod istim naslovom: »V mrzlem zimskem jutru je ugasnilo 47 mladih življenj«. V zapisu so navedbe, ki spreminjajo pravo podobo o tem najbolj tragičnem dogodku našega narodnoosvobodilnega boja na Primorskem. Spregovoriti želim o tem in o vzroku, kaj je verjetno zavedlo avtorja omenjenega prispevka. Nemara je prav osvetlitev slednjega najbolj potrebna, da bi se v prihodnje obvarovali podobnih spodsrlajev.

Avtor je v omenjenem članku zapisal tudi tole:

»Začel se je neenak boj. Po prvem prese-nečenju so se začeli partizani močno upira-ti, saj je poročnik Teichmann v poročilu zapisal, da je prišlo do hudega pouličnega boja, ker so se partizani trdovratno upirali z oken in streh. Nemci so šele po poldrugournem pouličnem boju popolnoma zavzeli Cerkno.«

V resnici 27. januarja 1944 v Cerknem ni bilo nobenih »pouličnih bojov«. Druga četa drugega planinskega bataljona lovcev, ki je deloval v sestavi 139. rezervnega polka nemških lovcev, se je tistega dne ponoči pretihotapila iz Idrije v Cerkno in navsez-godaj začela pobijati presenečene in slabo oborožene tečajnike in tečajnice partijske šole. Pokol po hišah in na hribočku Brdce je trajal, dokler se ni oglasil partizanski mino-met z enega izmed bližnjih hribov, ki so bili vsi v rokah partizanov. V tistem trenutku so Nemci pobrali šila in kopita, saj so vede-

li, da so sredi osvobojenega ozemlja. Pokol, Gemetzel po nemško, je bil končan. To je vse. In vsakdo ve, da terenski politični delavci – ti so pretežno obiskovali tečaje partijske šole – četudi bi bili pripravljeni, ne bi mogli biti »hudega pouličnega boja«!

V poročilu poročnika Teichmanna o tej akciji, ki je na voljo v zaplenjenih nemških dokumentih v naših arhivih, zares piše to, kar navaja pisec spominskega članka. Še več: v poročilu mrgoli tudi drugih podatkov, prikrivanja, slepil in samohvale. Naj navedem samo nekatere:

»Lovec Gaterer je v nekem rovu... s pišto in z ročnimi bombami uničil 25 banditov.«

»Potem smo na juriš zavzeli kasarne, ki so zunaj vasi.«

»Izgube sovražnika: 112 mrtvih, pet ujetnikov, ranjenih čez 50...«

Itd. Vse v omenjenem poročilu komandirja Teichmanna komandi bataljona. Število naših padlih je več ko podvojil – 112:47!

Že iz teh očitnih laži bi avtor spominskega članka moral sklepati, da okupatorjev dokument ni zanesljiv in da je pri uporabi le-tega potrebna skrajna previdnost!

Podobnega napihovanja lastnih junaštev smo bili vajeni pri italijanski vojski, a očitno je, da ga tudi pri Reichswhehr ni manjkalo. Pohvale, kariera, nagrade, odlikovanja in druga podobna priznanja so tudi v nemškem vojaškem stroju opravila svoje. Poročnik Teichmann je bil zelo verjetno ambiciozen mlajši karierist.

Vendar pri vsej zadevi ni bilo poglavitno to. Pomembneje je bilo prikriti, da so bili vojaki in častniki Reichswhehra – navadni klavci. Trop volkov, ki se je vrgel na ovce. Ne »poulični boji« in »juriši«, marveč barbarsko klanje nemočnih in ranjenih, takšna je resnica!

»Nemci so iz zvonika farne cerkve kosili s težkim mitraljezom po hribočku Brdce. Skoraj vsa kolona tečajnikov, ki se je umikala tod, je padla. Nekateri je mitraljez teže ali laže ranil, drugi so bili takoj mrtvi. Nato so pridrveli Nemci z leve strani in s streli v tilnik do konca pobili ranjene. Le maloka-

teri, ki so se – ležeči v krvi – potuhnili, kot da so mrtvi, so z veliko prisebnosti prekanili lovce in utekli gotovi smrti.« Tako sem zapisal že v prvih letih po vojni za »Spomine na partizanska leta«.

Značilno je, kaj o dogajanju v zvoniku vaške cerkve piše v omenjenem okupatorjevem poročilu. Odondod naj bi prihajal »žilav odpor« partizanov. Teichmann je resnico postavil ravno na glavo. Hotel je prikriti novo taktiko okupatorjev, ki je bila v nenadnih »partizanskih« napadih, zasedbi strateških položajev, kot so npr. zvoniki, in podobnem. Šlo pa mu je tudi za to, da prikrije sodelovanje z domačimi izdajalci, saj brez njihove pomoči mitraljezec ne bi bil mogel takoj v zvonik, ki je bil praviloma zaklenjen. Mitraljezec v stolpu je bil važen člen v načrtu pokola. Poslopje šole je ležalo pod njim.

V poročilu je tudi »podatek«, da so napadli »podoficijski tečaj« s sto slušatelji. V resnici pa so trdovratno zasledovali partijsko šolo že ves čas njenega obstoja. Prvič so napadli IV. tečaj na Vojskem in zažgali šolo. Po tistem so pogosto menjavali kraj tečajev, da bi jim zmešali štrne. Ravno dan pred napadom pa smo prestavili pouk na nočni čas in s tem nevede rešili mnoga življenja. Središče napada v Cerknem je namreč bilo šolsko poslopje. Ob osmih zjutraj, torej natančno ob uri, ko naj bi se po prejšnjem urniku začel pouk, so v šolo vdrli nemški soldatje. A našli so jo prazno. Tudi o tem »razočaranju«, o katerem lepo piše Tone Svetina v svoji »Ukani«, ni v poročilu poročnika Teichmanna niti besedice.

Ce bi bil avtor spominskega članka vprašal udeležence tečaja, kako je bilo v resnici, ali pa če bi natančno prebral, kar je bilo o tem že napisanega, ne bi nasledel okupatorjevemu poročilu. Slušatelj VI. tečaja Rupnik-Bradati hrani celo dnevnik, ki ga je sproti pisal, kaj se je dogajalo v šoli vsak dan in od ure do ure.

Okupator je bil ne samo barbarski v svojih pokolih, temveč tudi hinavski in lažniv, prikrival je svojo taktiko in zaslepljeval. Zlasti to velja za Reichswehr, ki je hotel ohraniti lažni videz viteštva – Rittertum. Njegova poročila velja skrbno in kritično preverjati ter jih primerjati z našimi dokumenti. Le tako bodo lahko prispevala k zgodovinski resnici.

IVAN BRATKO-ANDREJ

Na Nanosu ujeti, v Vrhpolju obešeni!

Vojnih grozot, umiranja in trpljenja, ki so ga naši ljudje prestali »za boljši jutri«, ni mogoče pozabiti. Koliko je ugasnilo mladih življenj! Takoj po osvoboditvi pa so se neodgovorni, nepošteni in sebični posamezniki začeli igrati s pridobitvami NOB. Tu so tudi korenine naše sedanje gospodarske krize. V razmerah, ko je bila naša domovina še v ruševinah, opustošena, ko je povsod vladalo pomanjkanje, bi bili stroga disciplina in odgovornost prav vseh pogoj za uspešno racionalizacijo in stabilizacijo uničenega gospodarstva.

Danes, ko je minilo od zmage nad veliko močnejšim sovražnikom že osemindeset let, žanjemo neuspehe na vseh področjih, zlasti pa v gospodarstvu, ki je bilo zgrešeno že od vsega začetka. O nevarčevanju in razsipništvu je bilo povedano že veliko. Nihče tudi ni več nikomur odgovoren, iste grobe napake pa se ponavljajo še kar naprej. Posledice takih ravnanj najbolj prizadevajo pošteno delovne ljudi, predvsem tiste z najnižjimi osebnimi dohodki.

V prispevku, objavljenem v TV 15, je avtor pisal o ženski, ki je dovoljenje bataljonske komande, da odide proti Vipavi, izkoristila za izdajo svoje enote. Spričo neverjetne brezbriznosti, ki je vladala v partizanskem taboru in slabe zastraženosti, so Nemci zelo poceni, brez boja polovili več kot dvajset partizanov. Žrtve izdajstva in nepazljivosti so bile obešene v Vrhpolju nalog za njihovo pomilostitev je prišel prepozno. Še zdaj me gane, ko pomislim na tragično usodo svojih rojakov iz Vipave in bližnjih vasi. Ob izgubi svojega edince je moja sosed, mati Antona Zvoljka, celo oslepele, pa tudi oče pokojnega Ivana Lavrenčiča iz Vrhpolja ne bo nikoli pozabil predsmtnih krikov svojega sina.

JOŽE SČEK
Viška 49 a
Ljubljana

O kosovskih problemih

Z muko in počasi – borci niso zadovoljni

Iz pogovora predsednika ZZB NOV Kosova za zvezno borčevsko glasilo povzemamo nekatere misli o tem, kako borci ocenjujejo prizadevanja in aktivnosti za stabilizacijo tamkajšnjih razmer in katera vprašanja sprožajo v njih največ nezadovoljstva, oziroma skrbi.

Minili sta dve leti od kontrarevolucionarnih dogodkov na Kosovu in dve leti, odkar je CK ZKJ sprejel smernice, ki ostajajo še naprej osnova prihodnjega delovanja. Veliko napora je bilo vloženo, vendar moramo kljub temu danes ugotovljati, da politična aktivnost na Kosovu ni dala pričakovanih rezultatov.

O dogodkih na Kosovu in sedanjem delovanju sovražnika obstajajo ocene ZKJ, in mimo teh je malokaj novega povedati. Moram pa pripomniti, da v nobenem primeru ne gre podcenjevati prizadevanj zveze komunistov, borčevske organizacije in drugih družbenopolitičnih organizacij za izboljšanje položaja.

Doseženi rezultati nas hrabrijo in to je v tem trenutku bistveno, kar je treba ugotoviti. Seveda bi lahko dosegli več. In ravno to v teh dneh razpravljamo kritično in samokritično, v duhu enajste seje CK ZKJ. Skušamo oceniti, zakaj nismo dosegli več.

Osnovno vprašanje je, koliko nam je uspelo usposobiti osnovne organizacije ZK in vse druge družbenopolitične strukture v bazi. Ta uspeh ni povsod enak. V določenem številu okolij je bilo uspeha več, in so tako tudi rezultati očitnejši. Eden od kazalcev je, da se v teh okoljih ne občuti javnega delovanja razrednega sovražnika, nosilcev nacionalizma in

iredentizma. Njihov prostor delovanja je zožen v tistih okoljih, kjer nam je uspelo dvigniti zavest na višjo raven, kjer nam je uspelo motivirati širše množice za našo akcijo. Moram priznati, da to ni šlo v vseh teh okoljih enako, da aktivom (pokrajinskim in občinskimi) ni uspelo povsod delovanje brez zastojev. Ponekod so sodelovali kampanjsko in je intenzivnost akcije uplahnila. To je ustvarilo večji prostor za delovanje sovražnikov, četudi le s parolami.

Delovanje albanških iredentistov je naredilo zmedo v medčloveških in mednarodnih odnosih v pokrajini. Zato imajo napredne sile, zlasti iz vrst Albancev, težko nalogo utrjevanja (razmaganega) zaupanja?

Za komuniste nikoli ni bilo lahkih nalog. Te tudi danes niso lahke. Prav tako pa niso neobvladljive. Za vrnitev omajanega zaupanja se

moramo bojevati z vsemi razpoložljivimi sredstvi in sposobnostmi iz internacionalističnih stališč. Našim delovnim ljudem ni težko prepoznati takih iskrenih borcev. In prav takšen boj je najučinkovitejši za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izkušenj naše samoupravne socialistične skupnosti in medsebojnega zaupanja. Treba je v konkretnih akcijah usmerjati naše delovanje...

Said Zatriči je na novinarjevo vprašanje nadaljeval, da je sovražnikovo delovanje nadaljevanje njegove prejšnje taktike in strategije, pri čemer je vedno, ko je pripravljal teren za svoje akcije, najprej ustvarjal ozračje razprtij in nato sredi takšnega prostora deloval naprej. Treba je torej razgaliti bistvo tega delovanja, ki se je odslakalo v panfletu Enverja Hoxe, v »Titoistih«, ki je v bistvu osnova za nacionalistično

delovanje in izpade albanske iredente na Kosovu, v drugih predelih Jugoslavije in v tujini. Tu je enačenje s fašističnimi osnovami in balističnim delovanjem med vojno očitno. Gre torej za kontinuiteto sovražnega delovanja, ki se je posebno močno izpostavilo leta 1948 in se nadaljevalo vse do kriznih kosovskih dogodkov, ko je iredentistično delovanje skušalo skozi destabilizacijo položaja na Kosovu doseči nestabilnost položaja v vsej Jugoslaviji.

Na vprašanje novinarja, češ da je sovražna dejavnost vpletla v dogajanje mladino (ki je v veliki meri sodelovala v demonstracijah), kaj so ukrenili za ozaveščanje in pridobivanje mladih, je Zait Zatriči odgovoril, da je sicer očitno, da gre do stvari na bolje, da pa ob tem le ni nikakršnega prostora za samozadovoljstvo. Tu gre za zgraditev ustreznega učnega programa na višji ravni, za celoten vzgojni sistem in nenaadnjanje za perspektive, ki jih je treba odpirati mladini.

O problemu izseljevanja s Kosova Zatriči meni, da je še vedno navzoč, predvsem v

vaških okoljih, kjer so še številna eksistenčna vprašanja ostala nerešena. Vendar, dodaja, to ni le stvar kosovskih komunistov, ampak stvar vse Jugoslavije, ki ne bi smela mirno dopuščati in sprejemati odhajanje s Kosova – predvsem domačih strokovnjakov.

Na zadnje novinarjevo vprašanje o problemu nedela in nizke produktivnosti, ki prispevata k težjemu položaju v pokrajini, je Zatriči odgovoril, da obstaja več činiteljev za takšno stanje. »Treba bo še veliko naporov in dela, da bomo do konca odstranili iz zavesti ljudi krilatico, ki jo je razglašal sovražnik: »Trepča radi, a Beograd se gradi«...

Problem dela na Kosovu izvira tudi iz slabe organizacije dela. In zraven tega delo ter delovne obveznosti še vedno niso zavzele v zavesti ljudi ustreznega mesta, pri čemer navzočnost tehnobirokratskih elementov v sistemu saoupravljanja tudi deluje nesposobno... Zatriči je ob koncu pogovora poudaril, da je ta trenutek zares najbolj nujna enotnost akcije na vseh ravneh.

Gubčevci v tem letu

Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec je na seji decembra 1983 sprejel program dela in predlog finančnega načrta za leto 1984 v znesku 90.000 dinarjev. Predsednik odbora Miran Šubic je pozdravil častno članico naše skupnosti Maro Rupeno in čestital Ivanu Pezdircu-Slavotu za njegov 70. rojstni dan in opisal njegovo bojno pot od prvega komandanta Belokranjskega bataljona leta 1942 in njegove sedanje zasluge za boljše delo naše skupnosti ter mu izročil darilo.

V dveh mojih člankih, objavljenih v TV-15 pod naslovom »Delo odbora skupnosti borcev 4. SNOUB Matija Gubec«, so bile že navedene nekatere programske usmeritve za prihodnje 4-letno obdobje, ki jih je sprejel zbor skupnosti borcev 4.9.1983 na Trebelnem. Vendar moram sedaj nekatere stvari dopolniti in popraviti, ker je sestavljalec članka za objavo v TV-15 moj obširnejši originalni članek preveč skrajšal. Viktor Stopar-Silbo Mošanc je prejel listino častnega člana naše skupnosti 4.9.1982 na proslavi 40. obletnice brigade, 4.9.1983 pa je prejela to listino na zboru skupnosti borcev, oziroma proslavi 41. obletnice brigade Mara Rupena. Omenjena je bila knjiga Ladota Ambrožiča-Novljana Gubčeva brigada, ki pa jo je napisal že leta 1972. V zvezi z njo sem napisal, da bo treba še marsikaj bolj detajlno raziskati, obdelati in objaviti posamezne pomembne boje in da naj borci, ko bo objavljeno, kateri boji itd. bodo obdelani, svoje prispevke pošljejo zgodovinski komisiji skupnosti borcev, ne pa avtorju knjige Gubčeve brigade, kot je bilo napačno napisano v zadnjem objavljenem članku. Glede dela odbora skupnosti borcev pa je bilo izpuščeno, da smo v domicilni občini Trebnje delovali prek komisije za razvijanje tradicij NOB, komisije za urejanje in varstvo spomenikov NOB, drugih organov in šol in predlagamo, da bi tudi v domicilni občini Krško delovali prek teh komisij in drugih organov.

Na podlagi programske usmeritve so komisija za razvijanje tradicij NOB, zgodovinska komisija in kadrovska komisija odbora pripravile dolgoročne programe in program dela za leto 1984, ki jih je odbor sprejel z nekaterimi dopolnitvami. Vse ko-

misije so pri sestavi programa dela upoštevale dosedanje izkušnje iz akcije, ki smo jih dosedaj izvajali: vsakoletno sodelovanje pri organizaciji proslave zmage Gubčeve in Cankarjeve brigade nad Italijani v Jelenovem žlebu (in udeležba borcev na proslavi), vsakoletno sodelovanje pri kurirčkovski pošti v domicilnih občinah, na prireditvah v domicilnih občinah in občini Ribnica (ob občinskem prazniku), na pohodu mladine občine Trebnje in drugih po poteh Gubčeve brigade, podelitev prehodnega pokala zmagoviti ekipi na tradicionalnem orientacijskem tekmovanju v občini Trebnje in medalj prvim trem ekipam, pogovor z učenci v šolah in z vojniki enote JLA 4. SNOUB Matija Gubec o bojni poti brigade in drugih dejavnostih, organizacija obrambnih dnevor šol, udeležba pri zaprisegi

rih, srečanjih ali po pošti, s pomočjo vojnega arhiva (kronik, raznih poročil itd.), podatkov borcev in sorodnikov padlih in umrlih, podoborov naše skupnosti, občinskih odborov ZZB NOV, ki smo jih zaprosili za pomoč. Načrtujemo, da bomo dobili popolnejše podatke v naslednjih 3-4 letih. Potem bomo izdali nov seznam borcev in posebej padlih. Poleg tega bo komisija v naslednjih 5 ali več letih izdelala album fotografij borcev brigade z osnovnimi podatki.

Zato prosimo vse borce, sorodnike padlih in umrlih borcev brigade, da pošljete odboru skupnosti borcev na spodaj navedeni naslov osebne fotografije, izpolnjene vprašalnik, podatke o borcih, ki niso vpisani v seznam živih ali padlih borcev v knjigi Gubčeva brigada, manjka joče in točne podatke, če jih ni ali so nepravilno napisani v tej knjigi. Fotokopije osebnih fotografij so zaželeni zlasti iz NOV, lahko pa so iz časov pred vojno ali po njej. Na zadnji strani fotokopije

nujno, da člani podobora ali sorodniki umrlega pravčasno obvestijo odbor o smrti borca brigade. Delegacija odbora oziroma podobora se bo udeležila pogrebov komandantov in njihovih komisarjev, narodnih herojev, spomeničarjev in vidnih ter zaslužnih borcev brigade. V izjemnih primerih bo kadrovska komisija reševala tudi hude socialne in druge probleme borcev, vsekakor pa jih bo moral reševati podobor skupaj s krajevno organizacijo ZZB NOV. Tudi probleme odliko-

vanj bodo reševali na ta način.

Ob 40. obletnici zmage v Jelenovem žlebu je skupščina občine Ribnica izdala spominske medalje za udeležence te bitke in bojev okrog Ribnice marca 1943. Kdor je še ni prejel, jo bo dobil na izletu udeležencev te bitke (z družinami) v Jelenov žleb, Travno goro, ki bo letos spomlad. Spominskih medalj, izdanih ob 40-letnici Gubčeve brigade, je ostalo le malo, in zato jih bo komisija po sklepu odbora podelila še tistim borcem brigade, ki so

bili najmanj eno leto v brigadi, predvsem pa tistim, ki so bili v njej od ustanovitve brigade do kapitulacije Italije ali dalj časa, in še v nekaterih izjemnih primerih.

Komisija je na voljo borcem brigade vsak prvi torek v mesecu (oz. drugi torek v mesecu, če je na prvi torek praznik), v prostorih RO ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11 od 11. do 13. ure. V tem času lahko borci prinesejo ali sporočijo podatke, izpolnjene vprašalnike.

Mirko Klančar-Sandi

Mednarodna aktivnost
ZZB NOV Slovenija

Danes se je prvič v tem letu sestala komisija predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije za mednarodne stike in zamejstvo. Člani komisije med drugim obravnavajo tudi poročilo o delu v preteklem letu, program dela za letošnje leto ter informacijo o 40-letnici ustanovitve enot tujih narodnosti v NOV in POS.

Mednarodno aktivnost ZZB NOV Slovenije označujejo vsestranski in prijateljski stiki s sorodnimi organizacijami v zamejstvu pa tudi drugod. Cilj teh stikov je razvijanje in krepitev solidarnosti iz časov skupnega oboroženega boja proti fašizmu in nacizmu in krepitev fronte vseh naprednih demokratičnih in miroljubnih sil proti vsem pojavom reakcije, ostankov nacifašizma in terorizma. Skupen boj proti takšnim pojavom je zagotovilo za ohranitev miru, enakopravno sodelovanje in sožitje narodov in narodnosti, je navedeno v poročilu. Lansko divjanje fašističnih hord po Tržaškem in nekatere aktivnosti heimatdiensta z avstrijske Koroške, kažejo, kako nujne so takšne povezave, saj nacifašistična zver še vedno dviguje svoje glave.

V preteklem letu se je ZZB NOV Slovenije posvetila zaostrenim razmeram v svetu, saj je boju za mir, razorožitve, posebej pa še sodelovanju demokratičnih sil sosednjih dežel v tem boju posvetila osmo srečanje delegacij borčevskih organizacij in organizacij žrtev vojne Furlanije-Juljske krajine, avstrijske Koroške in Štajerske ter SR Hrvaške in Slovenije, ki ga je 3. decembra 1983 v Mariboru uspešno organiziral Republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

Iz programa dela komisije za 1984. leto je potrebno najprej omeniti, da je bila večina enot NOV in POS tujih narodov, ki so se bojevali v NOB, pri nas ustanovljenih 144. leta. Temu dejstvu bo ZZB NOV posvetila posebno pozornost. Predstavnikom italijanskih, sovjetske, francoske in avstrijske enote, ki so se bojevale v sestavi NOV Slovenije, bodo podelili posebne plakete Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije ter poskrbeli za odlikovanja in druga priznanja. Posebno pozornost bodo posvetili tudi dejstvu, da je večina tujih vojaških misij prišla k nam prav leta 1944.

Uspeh predstavlja navezava stikov z Zvezo avstrijskih protifašističnih borcev in žrtev fašizma, organizacije političnih pregnancev in Zvezo socialističnih borcev za svobodo z avstrijske Štajerske in Koroške. Te stike bodo v letu 1984 razširili, še posebno zato, ker bo letošnje srečanje delegacij borčevskih organizacij in organizacij žrtev vojne sosednjih dežel v Gradcu.

Seveda pa bodo tudi v tem letu utrjevali in razvijali medsebojno sodelovanje z vsemi sorodnimi organizacijami iz zamejstva, posebno še z deželnim odborom Vsestranskega združenja partizanov Italije (ANPI) za Furlanijo – Juljsko krajino in Zvezo koroških partizanov iz Celovca. Prizadevali si bodo za skupna izhodišča in nastope ob postavitvah pomnikov skupnega boja proti fašizmu, reševanju socialno-zdravstvenih vprašanj, odlikovanj in drugih priznanj borcem NOV in POS in aktivistom OF kakor tudi za skupen boj proti ostankom fašizma, pojavom nasilja in terorizma, v podpori uresničevanja osimskih sporazumov in 7. člena državne pogodbe ter priznavanja pravic slovenske narodnostne manjšine v Italiji in Avstriji.

Tako široka in vsestranska aktivnost ZZB NOV Slovenije na mednarodnem področju gotovo zasluži vso podporo, saj brez dvoma prispeva k uveljavljanju neuvrščene politike Jugoslavije v svetu in k utrjevanju miru in dobrososedskih odnosov v tem delu Evrope.

Z. Ž.

Četrtega septembra (o tem smo v nekaj vrsticah že poročali) je bila na zboru borcev v Trebelnem (pri spomeniku Gubčevi brigadi) tudi proslava 41. obletnice ustanovitve brigade; enota JLA Matija Gubec je ob navzočnosti borcev in občanov proslavila tudi svoj praznik, saj nadaljuje izročila Gubčeve. K temu sta sodila postrojitev vojakov in raport komandanta te enote predsedniku skupščine občine, ki je nato prevzel besedo. Jubilantom so čestitali še predstavniki Ljubljanskega armadnega območja, ki so ob tej priložnosti objavili nekatera napredovanja oficirjev v višje čine ter pohvale in odlikovanja zglednim vojakom.

Na tej proslavi je prejela skupnost Gubčeve iz rok predsednika skupščine Trebnje domicilni trak. Vse pa se je končalo s kulturnim program mladine in vojakov iz občine Trebnje, s pogovori borcev z vojniki in tovariškimi srečanjem.

vojakov, praznovanje navedene enote JLA in vsakoletno srečanje borcev brigade na praznik občine Trebnje. Dne 4.9.1982 je bila tudi veličastna proslava 40. obletnice brigade, 26. marca 1983 pa proslava 40. obletnice bitke v Jelenovem žlebu, o čemer sem že pisal.

Po programu dela ima kadrovska komisija predvsem nalogo, da ugotovi čimbolj natančno, koliko borcev je bilo v brigadi, koliko jih je padlo v vojni in umrlo po vojni (z vsemi potrebnimi podatki) in da dopolni pomankljive in celo netočne podatke za nekatere borce, o katerih imamo evidenco. Te podatke bo kadrovska komisija zbirala s pomočjo vprašalnikov, ki jih bodo izpolnjevali borci na raznih zbo-

napišite priimek in ime, leto rojstva ter naslov.

Daljša naloga je tudi ustanavljanje podoborov v vseh tistih območjih, kjer še niso ustanovljeni. Od teh se bo ustanovil najprej podobor za celjsko območje.

Kadrovska komisija bo opravljala tudi druge naloge, določene s pravilnikom skupnosti borcev. Po sklepu odbora pa ne bo pošiljala pisemenih čestitk borcem za njihove jubileje in ne bo kupovala vencev za umrle borce brigade, ker je to dolžnost krajevnih organizacij ZZB NOV, razen v izjemnih primerih. Zastavonoša se bo udeležil pogrebov borcev, za katere bomo zvedeli, da so umrli, in izrekel sožalje družini umrlega borca. Zato je

Pinus iz Rač izboljšuje svojo požarno in drugo varnost Za čistejše okolje

Tovarna kemičnih izdelkov Pinus Rače je delovna organizacija, ki s svojo proizvodnjo lahko ogrozi okolje in podtalnico na Dravskem polju. Zaradi tega je tudi razumljiva skrb inšpekcijskih organov. V zadnjih letih so posamezne inšpekcije grozile delovni organizaciji z odločbami o prenehanju proizvodnje. Zaradi tega so se v tovarni odločili in zgradili nekatere naprave in objekte, ki bodo sedaj omogočile poslovanje v skladu z vsemi predpisi. Pereče skladiščenje vnetljivih tekočin bodo letos omilili z uporabo dveh novih skladišč za sode, ki so ju zgradili v skladu s strogi predpisi o požarni varnosti. Za skladiščenje vnetljivih tekočin bodo morali zgraditi novi cisternski prostor, medtem ko bodo obstoječa skladišča varovali z avtomatskim gašenjem. Zgra-

dili so povsem novo hidrantsko omrežje s svojim zbiralnikom za gasilno vodo in celotnim pogonskim sistemom. Poskusno obratovanje je pokazalo, da sistem dobro deluje v vseh okoliščinah, tudi ob izpadu električnega toka in vode v javnem vodovodu. Tudi odpadke sežigajo sami. Prihodnje leto bo začela delovati kemijska čistilna naprava.

Kupili so tudi večnamensko polindustrijsko sintezno napravo, ki bo namenjena izključno za preskušanje tehnoloških postopkov za sintezo nekaterih pesticidov, ki jih morajo sedaj uvažati. Skupna naložba za sintezno napravo in v razvoj kemijskih preparatov pri Kemijskem inštitutu »Boris Kidrič« v Ljubljani znaša okoli 10 milijonov dinarjev. V Pinusu so izločili štiri objekte, ki so za ljudi in okolje najne-

varnejši. To so obrat za tekoča rastlinska zaščitna sredstva, obrat za praškasta rastlinska zaščitna sredstva, skladišče surovin in skladišče izdelkov. Požar v kateremkoli od teh objektov je zelo nevaren, ker ogroža bližnjo in široko okolico. Nastajajo namreč nevarni plini, gasilna voda pa bi lahko okužila bližnjo okolico, površinsko pa tudi podtalno vodo. Vsi ti objekti so opremljeni z napravami za odkrivanje požara, v skladu z možnostmi pa jih bodo opremili tudi z avtomatskim gašenjem.

Vpliv tovarne Pinus na okolje se je močno zmanjšal. To je rezultat velikih investicijskih vlaganj v objekte in opremo, ki je namenjena varovanju okolja. V tovarni Pinus poudarjajo, da že nekaj let v okolici ni škode v vrto- v in sadovnjakih, kot se je

pogosto dogajalo v preteklosti. Prav tako ni mogoče onesnaženje vodotokov, saj vse vode, ki nastajajo v tovarni, skrbno zbirajo, nadzorujejo njihovo onesnaženje in po potrebi očistijo.

Onesnaženje zraka so delno rešili tako, da imajo povsod na izpušnih zraku nameščene suhe filtre z izpihovanjem, vendar je za popolno zaščito potrebno za suhim filtrom namestiti tudi mokre filtre za čiščenje zraka. V obratu praškastih herbicidov so dva mokra filtra že namestili. Podobne mokre filtre so kupili za obrat Bayer in jih bodo kmalu namestili. Tako bodo močno zmanjšali oddajanje fungicidov v okolje, pa tudi neprijetnih vonjav, ki so se v času intenzivne proizvodnje širile iz tega objekta, bo veliko manj.

Marjan Kos

Pravo učenje se šele začne

Pred nedavnim je na Šoli za miličnike v Kotnikovi ulici v Ljubljani končala šolanje še ena generacija miličnikov in si tako pridobila srednješolsko izobrazbo. Ta generacija je dosegla zelo dobre rezultate pri učenju in se izkazala tudi pri izvenšolskih dejavnostih. Na Šoli za miličnike v vsaki generaciji nagradijo najboljšega dijaka. V generaciji, ki je končala šolanje konec januarja, je to nagrado prejel Janez Krajnc iz Cirkulan pri Ptuj.

S čim si si priboril naslov najboljšega v svoji generaciji?

»Nagrado sem dobil zaradi učnega uspeha. V polletju sem bil edini v razredu prav dober, zdaj ob koncu smo bili trije. Kljub nagradi pa mislim, da bi lahko dosegel še boljši rezultat pri šolanju. Malo več bi moral sedeti ob knjigah«.

Kaj pričakuješ od delovnega mesta?

»Želim si, da bi se dobro razumel z okoljem v katerem bom delal. Prav tako si želim, da bi se od starejših kolegov veliko naučil. V šoli se veliko naučiš o zakonih in predpisih, toda kako jih pravilno uporabljati, se naučiš šele med delom. Pri svojem delu se bom skušal kar najbolj držati napotila, ki nam ga je izrekel pomočnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Ivan Vinkler, da

miličnik najprej pomaga, nato preprečuje in šele na koncu kaznuje. Moje prvo delovno mesto bo na postaji milice Ljubljana Center, ki je znana po dobrem delu. Zato mislim, da se bom lahko veliko naučil«.

Kako pa si se odločil za miličniški poklic?

»Uniforma me je privlačila že od otroštva. Po osnovni šoli sem se prijavil v Šolo za miličnike-kadete v Tacnu, vendar so me zaradi zdravstvenih razlogov zavrnili. Prijavil sem se tudi v vojaško srednjo šolo, kjer so me zaradi vida tudi zavrnili. Tako sem se izučil za orodjarja. Prijavil sem se na vojaško akademijo, vendar nisem prišel skozi rešeto zdravstvene komisije. Vid se mi je popraviš iz leta v leto in ob prijavi za Šolo za miličnike nisem imel nobenih težav več«.

Ali se boš še izobraževal?

»Prav gotovo. Upam, da se bom pri delu tako izkazal, da

fakultet ljubljanske univerze. Prav zaradi nadaljnjega študija sem vesel, da je moje

Janez Krajnc si ogleduje knjižno nagrado, ki jo je prejel kot najboljši v svoji generaciji. Knjižna nagrada je dokumentiran zbornik o partizanski bolnišnici Franji

se bom lahko vpisal na višjo šolo za notranje zadeve, sicer pa se bom vpisal na eno od

prvo delovno mesto pri mili- ci v Ljubljani«.

Bojan Kuntarič

Slovesna zaobljuba

V večini vojašnic širom po Jugoslaviji je bilo te dni slovesno, saj se je zaobljubila najmlajša generacija branilcev naše svobode in neodvisnosti. Tega pomembnega dejanja v vojakovem življenju so se udeležili številni starši, sorodniki, predstavniki mladine, nekdanji borci, rezervni vojaški stare-

šine in predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupnosti.

Slovesno so se zaobljubili tudi mladi vojaki iz enote, ki ji poveljuje Bogdan Krtinič. O pomenu tega dejanja in bojni poti partizanske enote, katere izročila nadaljujejo, je govoril Gojko Vujinović. V imenu prebivalcev občine Ilirska Bistrica in vseh družbenopolitičnih organizacij pa je zbrane pozdravil sekretar občinskega komiteja ZK Marjan Blokar, P. Nikolič

Večja odgovornost

Delegati občinske konference ZRVS Kočevje so na programski konferenci sprejeli program dela za leto. Ta med drugim zahteva zaostreno odgovornost pri uresničevanju sprejetih nalog na področju socialističnega samoupravljanja, predvsem na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite. Rezervni vojaški starešine bodo v krajevnih organizacijah in aktivih posebej skrbeli za izobraževanje. Pri tem bodo obravnavali temotiko iz vojaško političnih razmer v svetu, smernice za izdelavo in uporabo varnostnih načrtov, delovanje našega družbenopolitičnega in ekonomskega sistema v splošni ljudski obrambni vojni, smernice za razvoj, organiziranje, delovanje in vodenje narodne zaščite, usposabljanje delovnih ljudi in občanov pri opravljanju nalog narodne zaščite, bojno delovanje nazasedenem ozemlju – organizacija pohoda z bojem v srečanju. Pri obravnavi te tema-

tike naj bi uporabili izkušnje iz bojev enote Cankarjeve in Gubčeve brigade v bližnjem Jelenovem žlebu. Sklenili so, da se bodo letos bolj individualno izobraževali, zato pa bo manj sklicev. Vse naloge bodo uresničevali s pristojnim upravnim organom za LO in DS ter občinskim štabom teritorialne obrambe. Še bolj množično se bodo rezervni starešine vključevali v obrambne krožke na šolah in pomagali vodstvom tem krožkov pri organizaciji dodatnega izobraževanja in ostalih nalogah.

V maju načrtujejo strokovni izlet v eno izmed vojašnic, kjer se bodo seznanili z dosežki oborožitve naših rednih enot JLA. Delegati so se seznanili s posameznimi programi proslav borčevske organizacije. Odločili so se, da bodo sodelovali na proslavi 40-letnice zmage enot 7. SNOUB, ki so jo izbojevali na Hribu pri Koprivniku.

Viktor Dragoš

Dobro delo rodi uspehe

Občinski konferenci ZRVS in ZSMS v Murski Soboti že vrsto let uspešno sodelujeta na različnih področjih. Tako že vrsto let skupaj pripravljata tudi tekmovalce, ki sodelujejo na pohodu »Po poteh heroja Kebeta,« v

kmalu pokazali, in lani je bila ekipa iz Murske Sobotice med prvo deseterico, letos pa so zasedli že četrto mesto. Pri tem velja pohvaliti Alojza Kisilaka, ki je vodil priprave ekipe. Veliko mu je pomagal tudi občinski štab

Tekmovalci iz Murske Sobotice, fotografirani pred spomenikom v Dražgošah

okviru spominskih prireditev v Dražgošah. Dolga leta se je ekipa iz Murske Sobotice uvrščala med dvajsetim in tridesetim mestom.

Športna komisija pri OK ZRVS je že predlani začela resno delati z morebitnimi člani ekipe. Rezultati so se

TO, ki je omogočil priprave

Uspehi v zadnjih dveh letih zavezujejo ekipo ZRVS in ZSMS, da se letos začnejo pripravljati še prej in da se udeležujejo tudi podobnih tekmovanj.

Filip Matko

Prijetno srečanje predstavnikov dveh KK ZRVS

Dražgoše tudi v Hruševju

Na zadnji seji predsedstva občinske konference ZRVS Postojna so se med drugim dogovorili, da bodo vsa predsedstva krajevne organizacije ZRVS v občini še pred programsko konferenco imela sejo. Tako je bila tudi v preteklih dneh seja predsedstva krajevne organizacije v Hruševju, povezali pa so to svoje srečanje še z drugim dogodkom. Pred sejo so počastili spomin na vaščana, udeleženca znamenite in za razvoj narodnoosvobodilnega gibanja pri nas tako pomembne dražgoške bitke.

KO ZRVS Hruševje se je povezala z organizacijo zveze borcev NOV v tej krajevni skupnosti in obe organizaciji sta v sodelovanju z ostalimi dejavniki in krajski pripravili pred sejo predsedstva KO ZRVS kratek spominski program pri spomeniku padlim borcem, vaščanom udeležencem dražgoške bitke. Spomenik stoji pred hišama obeh padlih borcev, sosedov Ludvika Ogrizka in Edvarda Tomince. Že med obema vojnima sta se umaknila v Jugoslavijo. Kot naprednjaka sta se takoj po okupaciji Jugoslavije vključila v novo nastajajoči upor proti okupatorju in odšla v partizane. Tako sta se v dražgoški bitki bojevala skupaj in skupaj tudi še zapustila prizorišče bojev, le da je bil pri umiku hudo ranjen Edvard Tominc. Ranjeni je prosil sovaščana, sosedo in soborca Ludvika Ogrizka, naj ga ustrelji in reši bolečin. Tega prijatelj in sosed ni mogel storiti. Ludvikov brat pripoveduje, da je to prošnjo ranjenemu Edvardu v brezizhodnem položaju uslišal nek drug soborec.

V kratkem, a prisrčnem spominskem programu pred spominskim obeležjem obema borcev sta kratko spre-

govorila predsednik KO ZRVS Danilo Milharčič in predsednik KO ZB NOV Lovro Bizjak. Kulturni program so pripravili učenci Osnovne šole Hruševje.

Po tej kratki slovesnosti so se nekateri udeleženci tega dogodka zglasili tudi pri obeh domačijah in se nekaj časa zadržali v prijetnem pogovoru s svojci obeh padlih borcev, predvsem z materjo Edvarda Tomince in z bratom Ludvika Ogrizka. Vsi so bili srečanja zelo veseli. Ob ljubili so si, da če ne prej, se bodo vsaj po letu dni spet srečali.

Takoj potem se je sestalo predsedstvo KO ZRVS v Hruševju. Vsi so si bili edini, da sta bila tako program ob spomeniku kot tudi srečanje s svojci borcev nekaj res pristno doživetega, toplo občutenega, brez velikih fraz. Soglasno so sprejeli pobudo, da bi takšna srečanja, ob takem času, nadaljevali tudi v prihodnjih letih. Povezovali bi jih s sejami raznih organov in organizacij. Sedaj so rezervni vojaški starešine in borci NOV že obljubili, da bodo to, kar so letos začeli, drugo leto ponovili skupaj z mladino in drugimi krajski. Lepo bi bilo, da bi to ostalo v mejah skromnosti, prisrčnosti, domačnosti, skrajka človeško doživeto. Vsi skupaj si želijo, da bi se še velkokrat srečali, se pogovorili, dobro sodelovali in se lepo razumeli.

Šele ko so vsi člani predsedstva izrazili svoje spontano navdušenje nad pravkar doživetim dogodkom in ga ocenili kot nekaj lepega, človeškega in tudi revolucionarnega krajanov Hruševja, je lahko predsednik prešel na predlagani dnevni red.

Ba-Ra

Iz govora Poldeta Bibiča na proslavi ob podelitvi Prešernovih nagrad

Priznanje naj ne bo leporečje

»Neizmerno globino njegove nikdar do konca dojemljive misli čuti igralec, ko se pripravlja, da bo govoril Prešernovo pesem. Doživlja nekaj podobnega kot človek, ki s pobočij Bovškega Gamsovca gleda severno steno Triglava. Zgubljen v travo, med nežnimi barvami cvetov strmi v silno moč, ki kipi v nebo. Kamen, neuničljiva narava, nepremagljiva moč. Človek postane vrtočlav, slabost ga obhaja, zaradi občutka majhnosti – sreča, da lahko doživi te vrhove, pa ga naredi močnega...« S temi besedami je slovenski igralec Polde Bibič v uvodni besedi k osrednji slovesnosti na večer pred Prešernovim dnevom izrazil čutenje Prešernove poezije, pa tudi občutek, da je ta narod prerasel »problematično resnost« gledališča in igralcev in jim priznal enakovredno spodobno mesto v kulturni ustvarjalnosti.

Moč genija, pravi Bibič, se je pretila v narod in dala hlapcem eksplozivno moč, velikim možem naše zgodovine pa zanos.

»...Ne verjamem, da se človeškost kje izraža v tako edinstveni obliki kot v našem narodnoosvobodilnem boju. Boj, ki je v za nas najbolj nevarnih časih obranil naš obstoj, je Boris Kidrič imenoval – kulturni boj. Bil se je z izpovedjo Prešernove Zdravljice v srcu. Tega našega narodnega, političnega, družbenega – človeškega manifesta, ki so si ga slovenski komunisti na Čebinah vtakali v svoja idejna vodila. Kaj je bolj človeško širokega kot spodbuda borcem pred bitko, ki jo je dal partizanski komandant Blaž Ostrovrhar svojim borcem s tem, ko jim je recitiral Prešernovo Turjaško Rozamundo? Kako bi borcem prepričljiveje dopovedali smisel njihovega boja kot z zvenom Prešernove besede, ki je postala njihova beseda? Sloven-

ski narodnoosvobodilni svet je razglasil dan Prešernove smrti za kulturni praznik slovenskega naroda. Utemeljitev odloka, da – »Za dvig kulturne zavesti našega naroda in s tem tudi za dviganje njegovega ponosa in narodne zavesti in samozavesti bodi en teden v letu posvečen slovenski kulturi« – nas obvezuje, da izpolnjujemo moralne, to je človeške dolgeve ne samo do naših korenin – Prešerna, slovenske kulture, narodnoosvobodilnega boja – ampak tudi do naše prihodnosti. Družba srka svojo življenjsko moč iz svojega duha, iz širine srca in pameti, iz svoje kulture: čim večja je, tem močnejši je človek, tem večja je moč njegovega dela. V naši družbi pa so tudi krogi, ki s kratkovidno, administrativno pametjo iščejo rešitev v nekakšnih ekonomskih, računskih eksibicijah, pozabljajo pa na človeka. Mnogo današnjih trenutkov, naj gre za skušnje posameznikov ali za našo kulturo v celoti, občutimo skoraj istovetno s pekočo bolečino, ki jo je izpovedal Prešeren v Elegiji svojim rojakom...«

Lepo je, pravi Bibič, govoriti o samoupravnih družbi, lepo o svobodni menjavi dela. Resničnost pa, ta je še vedno v uradih, kjer se grmadijo gore papirja, kjer utečeno delujejo administrativni milni in ne parametri življenja; število uprizoritev v gledališčih se krči, prav tako programi založb in tako po vrsti... Pri tem pa kulturniki s skrajnimi naporu uresničujejo svoje programe in svoje poslanstvo, kar se ne zrcali v ustrezni obliki v sredstvih javnega obveščanja. Tam se poročanje o kulturi, pravi Bibič, žaljivo krči.

Ni vprašanje denarja tisto zvečjavno, bistveno. Bistveno je vprašanje priznanja!

Prešernovi nagrajenci za leto 1983

Oton Jugovec

»Zdi se, da pridemo do stanovanja le s pomočjo gradnje. Vendar vse zgradbe niso hkrati tudi dom. Most, hol nekega letališča, stadion ali električna centrala so zgradbe, ne pa tudi stanovanja; tudi železniška postaja, avtomobilska cesta, jez ali tržni-

ca ne služijo stanovanju. In vendar te zgradbe zahajajo v področje našega stanovanja, bivanja: v področje, ki prehaja osnovno označbo teh zgradb...« To je del obrazložitve predloga strokovnega sveta Zveze arhitektov Slovenije za podelitev Prešerno-

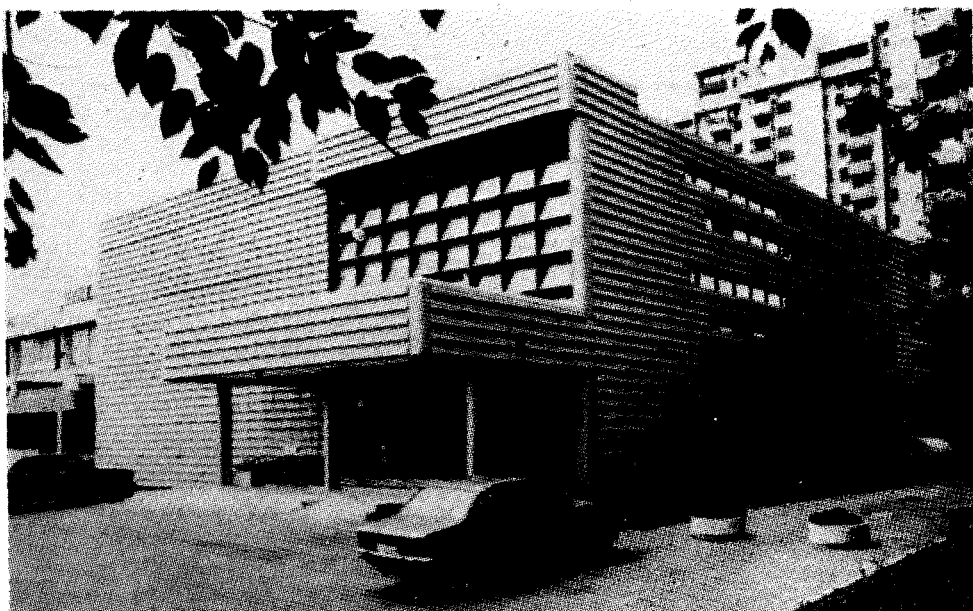
ve nagrade Otonu Jugovcu za življenjsko delo. Njegovo delo, pravijo poznavalci, odlikuje pretanjen občutek za prostor, ubrana kompozicija, konstrukcijska jasnost in skrbna izvedba do nadrobnosti. To, kar nam je najbližje v zavesti, je nedavno zgraje-

ni Dom španskih borcev v ljubljanskem Mostah, med bolj znanimi pa so še: poslopje Gospodarske zbornice Slovenije (palača Glavne zadružne zveze), stanovanjsko naselje Selo v Mostah, vrstne hiše Park v Šiški, objekt atomskega reaktorja v Podgorici pri Ljubljani...

Jurij Kobe je zapisal v reviji AB o Jugovcu, da sodi med tiste arhitekta, katerih delo se začne s premišljanjem o pomenu in nagovoru prostora, ki ga bo s svojim delom izpolnil (dopolnil...). Njegovo snovanje sega na vsa področja arhitekture: od oblikovanja prvih povojnih industrijskih proizvodov, prek načrtovanja arhitekture mesta, do šrudijskih in organizacijskih del za sanacijo zgodovinskih objektov in območij. Segal v pionirska povojna leta; v skupini B (Bunker), ki jo je osnoval s svojima kolegoma Svetozarjem Križajem in Urošem Vagajem (povezano z oblikovanjem prvega Topsovega pisalnega stroja, prvega Elminnega likalnika, serijske ulične opreme...).

Oton Jugovec je, kakor ga označujejo kritiki, dedič evropske moderne arhitekture, ki jo je najprej spoznaval na praški univerzi, in jo kasneje, v krogu t. i. ljubljanske šole, dograjeval z lastnim izrazom.

B. Ž. J.

Oton Jugovec: Kulturni dom »Španski borci, 1980–81

Tone Pavček

Jezna leta mlade poezije se unesejo, se presejejo v času. Kar od tega ostane in kar je še dodano, ni več poskus, upor staremu, je poezija – hrana. Tri desetletja so že minila od izida Pesmi štirih (Pavček, Menart, Zlobec, Kovič), in bolj ko je ta svet naravnan v razgaljanje vsega sveto skritega v nas, bolj Pavčkova pesem sega po intimi.

Doslej je izšlo osem njegovih pesniških zbirk, najnovejša Dediščina pa je sinteza njegove dosedanje pesniške ustvarjalnosti. V obrazložitvi k Prešernovi nagradi Tonetu Pavčku je zapisano tudi tole: »Sporočilo Pavčkove Dediščine prerašča iz osebne ozkušnje v prisposodobu o rodu in narodu. Zbirka ni le vrh dosedanjih pesnikovih ustvarjalnih prizadevanj, ampak je trajen prispevek v zakladnico slovenske kulture.« Ob tem pa velja pripomniti, da je Pavček slovenski književnosti prispeval čudovito liriko za otroke, pesniške zbirke, ki so postale »železni mladinski program«. Trije bratje in zlata ptica, Maček na dopustu, Juri Muri v Afriki, Polž pred nebotičnikom, Sončece v žepu, Čenčarija, Mokedaj...

B. Ž. J.

Tone Pavček

Samota

Ostani pri meni, ptica,
ne leti na južno stran,
ko se razraste po meni tišina;
ne bi rad umrl sam.

Ostani pri meni, trta,
z vinom, ki ga ne blodi kan,
ko pride praznost, mrka in mrzla;
ne bi rad umrl sam.

Ostani pri meni, zemlja,
blatna in težka in prihka od sanj,
da se s tabo poslednjič odčujem;
ne bi rad umrl sam.

Ostani pri meni žena,
polži roko na mojo dlan,
preden trzne v slovo od življenja;
ne bi rad umrl sam.

Ostani pri meni, pesem,
pesem sinova, tisti dan,
ko se nadme sklonijo sence
in ne bom z njim več sam.

(iz pesniške zbirke Dediščina)

Pesem v kamnu

Kamen pade nazaj na zemljo
vrzi ga, kakor hočeš visoko.
In tudi ti se boš vrnil: na
zemljo.

Samo veter ti seže v roko
ob davno ugaslem ognjišču
A tudi to bo kot dar: v roko.

Sled bosih nog po strnišču
spet ti postane vabljivo
omamen.
V mukah pojdeš za njim: po
strnišču.

In ko iskal boš med množico
znamenj
svojo sled med nebom in
zemljo,
eno samo med množico
znamenj,

morda boš našel, kar najde
kamen
v letu in padu na zemljo,
in vedel: dobro je biti kamen,
od časa izčiščen in združen z
zemljo.

(iz pesniške zbirke
Dediščina, ki je lani izšla pri
DZS.)

Nagrade Prešernovega sklada:

Bine Matoh

Je prejel nagrado za igralske stvaritve v lani uprizorjenih delih Levstikova smrt, Lov na podgane in Erigon. Je član ansambla Primorskega dramskega gledališča v Novi Gorici.

Miloš Mlejnik

Mladi violončelist sodi med vrhunske glasbene umetnike, je menila žirija, mojstrsko obvlada svoj instrument, to pa mu je le sredstvo za pretanjeno muziciranje. Nagrado je prejel za koncertne nastope v zadnjih dveh letih.

Boris A. Novak

Skladovo nagrado je prejel za pesniško zbirko 1001 stih. To je tretja pesniška zbirka tega pesnika. Naslanja se na Tisoč in eno noč iz arabske literature in v tej preobleki načenja vprašanja smiselnosti pesništva v senci smrti.

Franc Novinc

Ta gorenjski slikar je prejel letošnjo skladovo nagrado za dosežke na področju krajinarstva. To je, piše v obrazložitvi, v zadnjih dveh letih še poglobil z raziskavami barvnih vprašanj, izhajajoč iz okvirov klasičnega slovenskega krajinarskega izročila.

Klavdij Palčič

Je prejel skladovo nagrado za likovne dosežke in scenografijo. Za likovne dosežke na slikarskih razstavah zadnjih let, kjer se angažirana sporočilnost in oblikovna domiselnost lepo dopolnjujeta. Avtor (je zapisano v razlagi) nadaljuje humanistično izročilo tržaškega likovnega kroga, vpetega med dvoje različnih, vendar odprtih svetov.

Edvard Sršen

Prejel je nagrado za pevske dosežke, predvsem pa za vlogo Rigoletta, ki ga je občinstvu odlično predstavil predlani. Mimo tega je tu še vrsta uspešnih pevskih dosežkov v petindvajsetletni umetniški operni poustvarjalnosti.

Tone Stojko

Prejel je nagrado za lanskoletno razstavo svojih gledaliških fotografij, sicer pa je že petnajst let navzoč v slovenskem kulturnem prostoru, ne le kot novinarski kronist, ampak kot tankočuten sooblikovalec moderne slovenskega fotografskega izraza.

Lane Stranič

Baletka Straničeva je prejela nagrado za plesne stvaritve v Rozalindi, Romeu in Juliji (s komentarji) in Zgodbi o vojaku. Žirija je menila, da je mlada plesalka presegla svoje dosedanje dosežke in izoblikovala v slovenskem baletu nove izrazne in vsebinske vrednosti.

Ales Valič

Nagrado je dobil za gledališko igro v Bulgakovem Molièru in v Achternbuschevi drami Ela ter drugih igralskih deležih, ki jih je izoblikoval v zadnjih nekaj sezonah.

Marija Vidau

Je dobila nagrado za kostumografijo, ki jo uresničuje v matičnem SSG v Trstu pa tudi v drugih slovenskih gledališčih. Omenjene so predstave Krvava svatba, Veronika deseniška, Molière in Evnuh (v Celju).

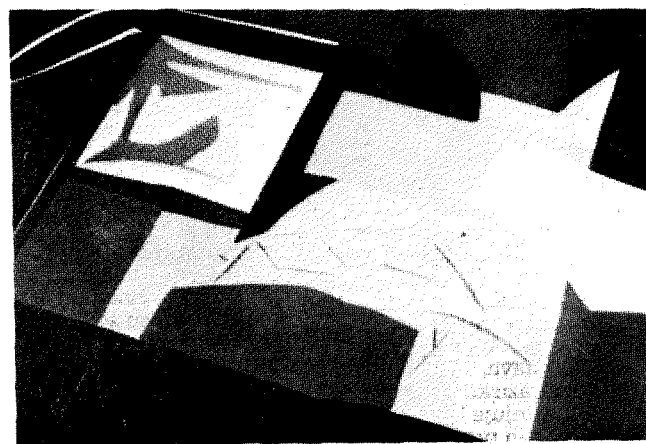
Likovna razstava

Stojan Čelić razstavlja v Ljubljani

Retrospektivni pregled likovne ustvarjalnosti srbskega (bosanskega – v Srbiji živečega) slikarja Stojana Čelića je te dni na ogled slovenskemu občinstvu deloma v kletnih prostorih ljubljanske Mollerne galerije, deloma pa v Jakopičevem paviljonu. Tako se predstavlja likovni umetnik, ki sicer ni neznan našemu občinstvu, v vsej svoji razprostranjeni likovni ustvarjalnosti, ki ima svoje začetke (na akademiji) sredi vojne, v Beogradu, se nadaljuje v NOB (Južni Srbiji, Bosni in Hrvaški) in je nepretrgano do današnjega dne. Je eden tistih, ki jih je vojna, čeprav izrazito umetniško usmerjene, nekako potisnila v vojaške vrste po končani vojni. Tako se je 1948. leta kot oficir vpisal na Akademijo likovnih umetnosti v Beogradu in študij dokončal. Leta 1951 je imel prvo samostojno razstavo, kmalu zatem je ilustriral prvo knjigo, razstavil grafike, restavriral freske v samostanu Sopoćani, napisal prvi likovni zapis v Mladosti... Od akademskih učnih let, prek abstraktnega, ki ga je uvajal v pejzaž, pa do geometrične abstrakcije in naprej, v reometrične forme, je dolga, štiridesetletna pot. Označuje jo nenehno iskanje bistva likovne ploskve v dogovoru z refleksijo o znakih, sugestivnosti oblik – razmerja med ploskvijo in črto. Prvi pogoj v vsem njegovem iskanju pa mu je obvladovanje tehnik in zapisovanja v risbi.

Razstava del Stojana Čelića sodi v redno medgalerijsko izmenjavo z muzejem sodobne umetnosti v Beogradu, kjer bodo v kratkem pripravili krajši pregled slovenske sodobnejše likovne ustvarjalnosti.

B. Ž. J.

Stojan Čelić: Svetle površine, 1962

Vitomil Zupan

»Življenje mora biti vredno vsega hudega...« je zapisal nekoč v uvodu k pesmim zoper žalost. Kolišken delez veselja in radosti mu ostaja precejšen v dlanah za protitež žalosti? Teh stvari se ne meri na vatle. Zupan jih meri vse življenje med mislijo in zapisano besedo.

Leksikon ga predstavlja kot pisatelja, dramatika, pesnika. In še kaj, pripomni sam. Življenje ni šlo mimo njegovega vrta dolgočasno in sivo. Vselej ga je ob pravem trenutku ujel za pisan rokav.

Za temnimi očali so varno skriti pogledi. Besede tipajo za pastjo in hkrati se ošiljene usmerijo v gosta – spraševalca. Če je ta bedak, bo težko zvožil. Pogovor se bo kot ponevedoma sukljal s cigaretim dimom o vinski penini in spraševalec bo pridno odgovarjal na vprašanja vprašanca. Ta ekvilibristika in večen oklep obrambe pred vdorom tujcev v njegove hrame, je stvar izkušnje.

Kdor se je namenil hitro opraviti z njim z nekaj »slav-nostnimi« vprašanji za slovesno priložnost, jih bo dobil pod nos. Vprašaj na primer, če mu je vseeno ob nagradi, ali je morebiti le vesel. On ti pa odgovori: »Ganjen.« Ko negotovo iščeš v odgovoru prizvok resnice, doda, da je bil prej nekoč pač gonjen in je sedaj – ganjen. Sarkazem. On se smehlja in na še nekaj podobnih vprašanj podobno

odgovarja (iti na grmado, dobiti nagrado...); o lastnem delu vedno nadvse resno. O sebi in svojem delu v slovenski kulturi – nič določenega. Rad pa pristavi, da se je že v otroštvu učil tuje jezike, da je veliko potoval po tujini in že zarana prebiral svetovno literaturo. Šele mnogo kasneje je začel segati po slovenskih avtorjih.

Le osem mesecev (po vojni) je bil redno zaposlen pri radiu OF. Sicer pa se vse življenje preživlja s pisanjem. Le nekajkrat, pravi, je napisal nekaj kratkih stvari bolj mimogrede, za denar, vse ostalo je tisto pravo, njegovo, česar nikoli ni dovolil cenzurirati ali črtati. Tudi za ceno tega, da stvari niso bile objavljene nekaj desetletij.

Naš odnos do določenih pojavov v literaturi in umetnosti sploh se k sreči spreminja. Sicer ne bi bila zapisana v obrazložitvi Prešernove nagrade Vitomilu Zupanu pripoved Andante patetico (Panter Dingo), partizanska povest, ki jo literarna zgodovina uvršča med psihološko prozo. V času nastanka je povzročila precej glasnih, tudi ostrih besed. Njegova imenitna mladinska povest Potovanje v tisočera mesta nas je nekoč zbegala, saj je bil kot avtor ob naslovu zapisan »Langus«. In kakšen je to pisatelj, ki nima poleg priimka imena? Psevdonim pač. Ponatis te povesti je lani izšel pri MK s pravim avtorjevim imenom...

Nekaj naslovov njegovih del, ki so izšla v zadnjem času: Zasledovalec samega sebe, Menuet za kitaro, Igra s hudičevim repom. Komedia človeškega tkiva, Levitan... Pravkar je izšla knjiga Tri reči, pri zagrebški založbi Globus pa pripravljajo izdajo njegovih izbranih del, med temi Apokalipso vsakdanjosti – novo delo.

Vitomil Zupan pravi, da mu pisanje ni delo, ampak zabava. Vse življenje se torej »zabava« in skozi »zabavo« govori o nadvse resnih rečeh. Napisal je gore najrazličnejših besedil, najrazličnejših zvrsti; tri knjige v bohorici, ker mu niso bili všeč naši šumniki. Pisal je radijske, in TV igre, filmske scenarije... Danes si želijo založniki od njega predvsem prozo. Celo taki so med obiskovalci, ki pridejo na dan s konkretnim naročilom: »Napišite nam kaj pikantnega...« Avtor pa da od sebe tisto, kar hoče, in seveda ne vedno takšnega besedila, ki bi bilo z vseh strani blagoslovljeno. O kritiki sicer zamomlja nekaj nerazumljivega, toda, očitno se najbolj zanese na svojo presojo. Nima »slovenskih« kriterijev za ocenjevanje slovenske literature in na vprašanje, kaj meni o sodobni slovenski prozi, zavzdihne: »Ah, vedno je kakšno upanje.« Včasih mu je, se zdi, nedvse dolgočasno, da mora biti Slovenec med Slovenci, ampak, navsezadnje ima vsakdo nekje stanovanje, četudi mu ne reče dom.

B. Ž. J.

Razstava v Slovenskem šolskem muzeju

Prešeren v čitankah do leta 1941

Ob letošnjem slovenskem kulturnem prazniku je Slovenski šolski muzej v Ljubljani pripravil zanimivo razstavo o Prešernu, oziroma njegovih pesmih v čitankah. Zajema čas do leta 1941, in sicer v osnovnošolskih čitankah, od takrat, ko je v Končnikovem Tretjem berilu iz leta 1880 Prešernov kratek verz z naslovom Izreki, pa potem v naslednjih čitankah ljudskih in nadaljevalnih šol, v čitankah realk, meščanskih ter obrtnih šol in v gimnazijskih čitankah. V začetku je Prešeren malo zastopan, po-

tem vedno več njegovih pesmi najde prostor na straneh šolskega beriva.

Razstava prinaša tudi nekaj učnih načrtov za vse vrste šol, kjer je omenjen Prešeren, nekaj člankov, ki so pisali o Prešernu, pa še Ilesičeva knjiga o pouku slovenskega jezika iz leta 1902, Janka Bezjaka Posebno ukoslovje slovenskega jezika v ljudski šoli iz leta 1906 in knjiga Ivana Andoljška Naš začetni bralni pouk.

Razstava bo odprta od 6. do 14. februarja. Ž. D.

Spomin na Leandra Pegana

Čudno, kako je življenjska zgodba Leandra Pegana podobna zgodbam tisočeri slovenskih fantov njegovega rodu. Začenja se v skromnem, a prepolem gnezdu, na Vipavskem. Tudi nadaljevanje je kar klasično: vdinaj se tu in tam, prodajaj svoje roke blizu in daleč, vse to, kar je slovenski ljudski genij s tolikšno ljudsko poetičnostjo zajel, učaral v reku »s trebuhom za kruhom«. Mladi Leander ga je iskal tudi v ladjedelnici v Vidmu.

V tisti tesnobni medvojni razklanosti primorskih Slovencev v Italiji, ko je bilo vse, kar si mogel storiti, slabo, je Pegan ubral pot »od doma – domov« – iz rodne Vipavske doline v slovensko, pravzaprav jugoslovansko Slovenijo. Pot tisočeri rojakov. In tu pri nas je z garanjem prerasel iz garača v glasbenika.

Slutnja vojne in »rdeča pomoč«, po kapitulaciji Osvobodilna fronta: članstvo v terenski organizaciji, ilegalno terensko delo, sekretarstvo v kvartnem odboru. Nato sodelovanje v bojni skupini, Leander postane Dominik,

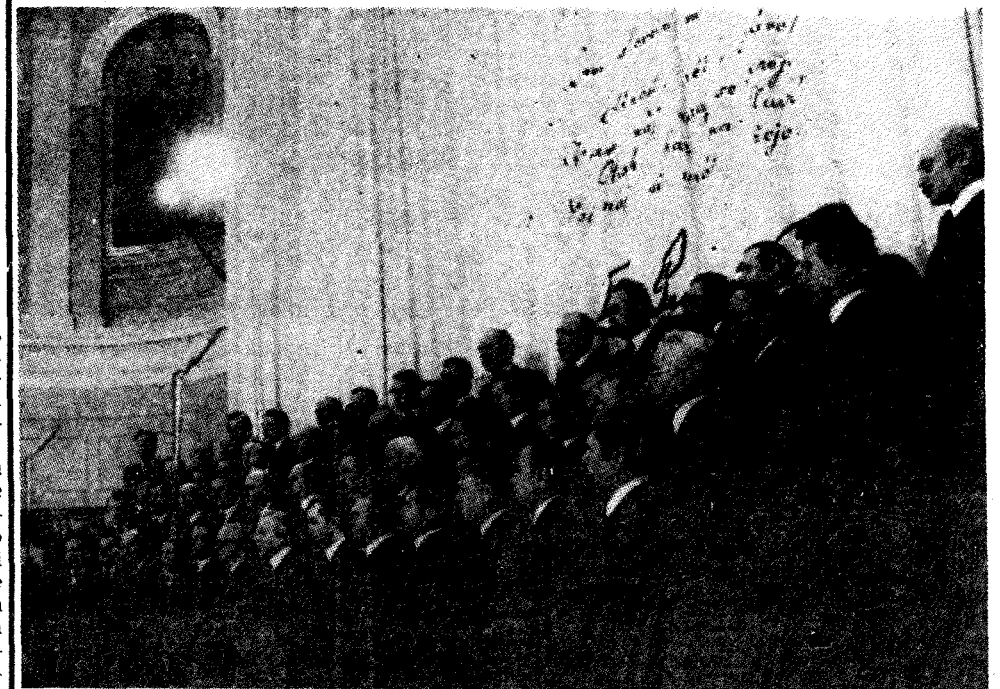
borec. Aretacija, zapor, internacija, Dachau, nato Litome-nice, vse do tistega maja, najbolj sanjanega maja v najbolj bohotni slovenski pomladi. To je bila Peganova mladost. Tako čudno samoumevna, tako enaka tisočeri drugim mladostim Slovencev tu in tedaj, da jo komaj razberemo iz vseh drugih. Tako drugačna od mladosti, ki jih živimo odtelej, kar je komaj mogoče ceniti njene grenkobe, dojeti njeno žrtvovanost.

V drugem delu zgodbe je Dominik spet Leander; are-stantsko in internirančevo uniformo zamenjata koncertni frak in kapelniška uniforma, predvojno garaštvo po sili zamenja zdaj udarniš-tvo; iz člana bojne skupine zraste ustanovitelj mladinske pihalne godbe »Hinko Smrekar«; kot nekaj krajevno organizacijo OF ustanavlja zdaj glasbeno šolo. Aktivist Osvobodilne fronte preraste v aktivista glasbene vzgoje, kulturnega ustvarjanja, kulturnega življenja. Profesionalec in ljubitelj, strokovnjak in navduševalec je preromal premnoge glas-bene svetove od klasike do

jazza, od zabavne do simfon-icne, od vrhunskih dosegov prek skromnih dosežkov do šolarskih prvih plahih tipan-j. In doživel je zmago-slavja z ljudmi in razočaranja nad ljudmi v koncertnih dvorana in v brigadirskih barakah. Na odrih, pred odri in za odri. Od prvih začetkov do zadnje ure. V svetem pre-pričanju, da gre za resne reči, za resnične vrednote in da je pri tem vsak delec pomem-ben. Ali zgolj zato, ker se je sam prigaral iz garača v koncertanta? Ali pa zaradi vse-ga, s čimer ga je oborožilo in obogatilo življenje? Za Lean-drom Peganom ostajajo odli-čja za hrabrost, za delo, za zasluge, za umetniške dosež-ke, za pedagoške uspehe. To je ena stran. Ostajajo potom-ci, ki so tudi »udarjeni« na isto vižo. Tudi orkestri, ki jih je ustanovil, so še. Glasbena šola tudi. Glasbeniki tudi, kdo ve koliko koncertantov in kapelnikov s krepkimi imeni in koliko šole »n. n.« Ostaja ne malo spominov živ-vih, človeških, toplih. Veliko vsega tega.

Jože Humar

Uspešno preteklo leto PPZ

Partizanski pevski zbor med enim svojih številnih celovečernih koncertov ob praznovanju slovenskega kulturnega praznika.

Z veliko nastopov in uspehov so pevci Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane končali tudi leto 1983. Program dela in nastopov so v celoti izpolnili in ga uspešno ovenčali z 42 nastopi, doma in v tujini. Zelo uspešna turneja po Bolgariji, nastop v Beogradu in Trstu so dali pevceve nove moči pri premagovanju naporov, odreknanju prostemu času za vaje – saj je vsak pevec bil več kot 180 ur na rednih vajah.

Tak napor pa zmore le dobro organizirana enota, ki ima svoj cilj in vdane pevce partizanski in revolucionarni in narodni pesmi z dobrim strokovnim in organizacijskim vodstvom. Kljub dobri organiziranosti in uspehom pa zburu še vedno niso zagotovljena osnovna finančna sredstva za nemoteno delovanje.

PPZ praznuje letos 40-letnico ustanovitve. Slavnostni koncert k tej obletnici bo aprila v Cankarjevem domu. Za ta jubilej se vsi člani PPZ vestno pripravljajo. Izdali bodo tudi veliko gramofonsko ploščo v založbi RTV Ljubljana. Poleg zahtevnega študija v počastitev 40. obletnice si je zbor zadal nalogo, da sodeluje letos tudi na tekmovanju moških zborov SRS v Mariboru. Februarija bo nastopil s samostojnim koncertom v Črnomlju ob 40. obletnici ustanovitve SNOS.

To je le del naporov Partizanskega pevskega zbora, ki so kronali uspeh in skovali načrte za naprej. Ta aktivna četa pa ne sme ostati samo pri pohvalah za svoje delo. Dati ji moramo tudi vso materialno pomoč.

—če—

Vitomil Zupan

Sanje

Vsak je imel svoje otroške sanje. Ti si imela zlat čebelni panj in najbolj divjih mrzlih sap divjanje ni nikdar moglo z jezo vdreti vanj.

XXXXI.

Panj

Ko so se sinje megle odgrnile, leži pred panjem živi svet bleščeči leté kakor čebele svetlokrile v pomladnem jutru na cvetove bele in vračajo se, težke od sladkosti, metulji z njimi, frfotavi gosti; omamne slutnje nosijo, vesele. Poljubil sem te v mraku kraj ograje na novoletno noč, nisva slutila, kaj so ozvezdja tisto noč nosila, razšla sva se v sanjarjenju smehljaja. Izdala so naju pričakovanja, a moja ljuba venomer še sanja.

Sultanov vrt

Gaji cvetó, samo enemu znani, sam prihaja in vzhaja temam. Svojo skrivnost v visokem zidu hrani, sredi cvetja stoji od ptic obdan.

III.

Premislek

S tabo sem moral vso žalost deliti: ali bova delila tudi srečo? Ali samo to misel koprnečo, ki naju mora po smrti združiti? Rad bi vse čudovitosti življenja, da bi jih položil tebi pred nogo toda kaj imam: te stihé uboge, ki se v vsakem nova muka začenja. Zakaj se nisem v začaran vrt zaprl, sam s sabo, tako se sprašujem včas, zakaj nisem skrbno zaklenil srca si: zakaj nisem v noči neslišno umrl? Moral bi tiho oditi v pozabo: ne smel bi se v glavi zvezati s tabo. (Pesmi sta iz zvezčica rokopisov Nočnih pesmi zoper žalost, ki jih je Zupan pisal 1954. in 1955. leta)

Secesija na Slovenskem

kovne umetnosti (arhitektu-re, slikarstva, kiparstva) tega obdobja na Slovenskem in tudi dohiteva razstave na temo secesija, ki so se že od šestdesetih let naprej zvrstile po svetu.

Ob gradivu, ki je nastalo pri nas in ki nas opozarja na kakšen način in v kolikšnem obsegu se je nova umetnost uveljavila in zakoreninila na Slovenskem, so predstavljeni tudi predmeti tujega izvora, ki so bili ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja na voljo v naših trgovinah, saj nam go-vore o ravni stanovanjske kulture in osebnem okusu domačega občinstva.

Razstava prikazuje okoli 700 primerkov pohištva in drobne stanovanjske opreme (svetila, ure ipd.), okra-sne in uporabne predmete iz stekla, keramike in kovine, oblačila in modne dodatke, tapiserije in primerke po-klicne in amaterske fotogra-fije. Pri knjižni ilustraciji in opremi, pri revialnem in drobnem tisku so še posebej očitni samosvoji prevodi mednarodnega, zlasti dunaj-skega oblikovalskega prero-da. Domači ustvarjalci, pred-vsem pa umetniki, zbrani v

umetniškem društvu Vesna, so se ob svojem delu opirali na domača izročila, še pose-bej na ljudsko umetnost in tako grafiki vtisnili svoje-vrstni pečat.

Velik del razstavljenega gradiva izvira iz družinske lasti. Brez uvidevnega sode-lovanja zasebnikov, ki so raziskovalcem omogočili evidentiranje in so predmete posodili za razstavo, obdobja ob prelomu stoletij ne bi uspeli predstaviti v tolikš-nem obsegu, saj je material-nih pričevanj o tem času v muzejih sorazmerno malo.

Razstavljen predmete do-polnjujejo legende in ko-mentariji ter kratka predsta-vitev obdobja s fotopoveča-vami. Tako razstava neodvni-so od kataloga, ki njeno vsebino nadrobneje obrav-na v pisani besedi in je kot ta trajne vrednosti, poskuša obiskovalcu tudi brez stro-kovnega vodstva, s tem kar vidi in prebere, približati do-ločeno kulturnozgodovinsko temo v času in okolju.

Razstava bo na ogled v raz-stavišču Arkade do konca marca, vsak dan, razen nede-lje, med 10. in 18. uro.

Matija Žargi

75 let partizanskega zdravnika dr. Franceta Cundriča-Jake

»Dober zdravnik mora ljubiti tudi svojo domovino«

»Kaj bi položil mladim zdravnikom na srce, da bi bili res dobri zdravniki?

Brez visoke osebne morale ne bo nič. Dober zdravnik bo tisti, ki bo nosil v sebi vso medicinsko etiko in se po njej tudi ravnal. To pomeni, da mora biti zdravnik povsem pošten, v stroki dejaven, vester, natančen, požrtvovalen, do svojega bližnjega human in tovariški. Vseh teh lastnosti ne sme imeti le na koncu jezika. Pošteno pa mora skrbeti tudi za svojo družino in pravilno vzgajati otroke. Svojo domovino mora ljubiti in ji biti vedno vdan. Kdor se bo držal teh načel, bo zagotovo dober zdravnik. O tem sem trdno prepričan!«

Ze daleč je dan, ko mi je prikljubljeno mariborski zdravnik dr. France Cundrič odščitil mandelje. Kar nekaj let je še manjkalo do šolske klopi, ko me je mama za roko odpeljala v bolnišnico. Toda te nove, običajno zoprne izkušnje, se nisem prav nič bala. Kako bi se je le, ko pa sem ujela na ušesa, da me bo operiral partizanski zdravnik! Za zidove, ki na svojstven način burijo otroško domišljijo, sem torej odkorakala kot v pustolovščini. Seveda da se nisem srečala s partizanom s titovko na glavi, zato si pa tudi niti najmanj nisem mislila, da bom z istim zdravnikom ob njegovi 75-letnici sedela za mizo in ga spraševala o časih, ko vsi Slovenci le niso ostali zvesti svojemu ljudstvu.

»Poskrbi za mojega sina!«

»Ob prihodu Nemcev v Maribor je nad vse zavedne Slovence legla žalost. Posebno se zato, ker je veliko znanec, za katere si ne bi bili nikoli mislili, okupatorje z navdušenjem sprejelo. Čeprav smo že pred vojno slutili, kaj se bo zgodilo, je bil prenekateri zaradi obnašanja in ravnanja nekaterih izmed tistih, ki smo jih poznali, vseeno toliko bolj prizadet. Ampak nekaj se nas je takoj zbralo in spomnili smo se na Levstikove besede: »Trd bodi, neizprosni, mož jeklen, kadar brani je časti in slave, narodu in jeziku svojemu!« Tako smo se ob vsakem srečanju spodbujali z vprašanjem: »Ali si še trdi?«

»Moj dober prijatelj, dr. Metod Špindler, ki se je večkrat oglašil pri meni, je takoj začel premišljati o tem, kako naj se organiziramo, da bomo lahko pomagali družini

nam, ki jih Nemci še niso izselili, in vsem ostalim, ki bodo pomoči potrebni. In prav dr. Špindler, ki je leta 1941 padel kot talec, je bil skupaj z inženirjem Jožetom Hermandom male vrtnarje na Koroski cesti v Mariboru. Varo je skrival in hranil vse, kar smo zbrali, v svojem cvetličnjaku, in materiale po navodilih največkrat sam raznašal ali razvažal – skrite v vrtnarskem vozičku – najzanesljivejšim terenskim zdravnikom v Ruše, Fram, Radvanje, Pekre, na Polskavo. Partizanom na Pohorju je vse še kako prav prišlo.

Junaški Valentin Pavšič si je po strašnem mučenju, v noči pred likvidacijo, sam vzel življenje. Tako je potrdil svoje besede, da se Nemcem nikdar ne bo dovolil ubiti, ampak se bo, če bo kdaj treba, raje sam. Spomini zdravnika, ki je pred sedmimi leti odšel v pokoj, pa še vedno ne pozna počitka, so se tako začeli vračati k mnogim, ki so ostali v najhujših časih poštene in zavredni. K šefu bolnišnične lekarnice, magistru Viktorju Štravhu – skupaj z ženo so ga na pragu svobode obglavili v Gradcu – s katerim sta skupaj čakala na smrt v celiči z napisom: Pozor! Kandidat za usmrtevec!

Dogovorila sta se, da bo tisti, ki bo imel srečo in morda smrti ušel, skrbel za sina drugega. Naključje je hotelo, da je po kapitulaciji Nemčije dočkal svobodo dr. Franc Cundrič, ki so ga iz mariborske jetnišnice premestili v celovško. Tam je čakal na poslednjo uro v celiči smrti z nekaj prav tako na smrt obsojenimi gorenjskimi partizani. Obljubo, ki jo je dal Štravhu, je izpolnil. Nadomestil je očeta njegovemu sinu.

Dolgo sva se pogovarjala, toda o sebi kot da nima kaj povedati. Pomembnejši so drugi. Vsako vprašanje je takoj porodilo odgovor, ki je prikladal v spomin zdravniške, sestre, pomožne osebje v bolnišnici, ranjenice, ki jih je zdravil, vojne ujetnike, ilegalce, aktiviste...

»Poleg tega, da smo zbirali zdravila, sanitetni material in instrumentarij, hrano, obleko, obutev in denar, smo zdravnik-aktivisti tudi zdravstveno varovali neštete aktiviste, kurirje, borce in njihove svojce, ki so z raznimi nalogami prihajali iz partizanskih enot v mesto in druge okupirane kraje. Mnoge smo, če je bilo treba, skrivali, jih zadrževali na bolniškem dopustu ali celo v bolnišnici in jim tako – pri čemer smo često tvegali življenja – pomagali uiti in se umakniti gestapu. V bolnišnici pa smo varovali in dalj časa, kot je bilo potrebno, zadrževali na zdravljenju še mnoge vojne ujetnike: Angleže, Francoze in Srbe.«

Obsojen na smrt z obglavljenjem
– Zaprl so vas zaradi zločinskega izdajalca Uroša. Ali ste že prej kdaj zašli v hude skrinje?
»Za carinarnico v Mariboru je bilo taborišče za ruske vojne ujetnike. Ti ljudje so živeli v strašnih razmerah. Po Mariboru so ljudje govorili, da jim Nemci ne dajejo nikakršne hrane, in da zato jedo umrle tovariše. Neki nemški vojak – še danes ne vem, kako mu je to uspelo – je nekega dne pripeljal k

nam na oddelek enega izmed teh ujetnikov, ki je imel hudo gnojno vnetje grla. Takoj, ko sem storil zanj, kar sem kot zdravnik mogel, so ga sestre peljale še v svojo sobo in ga tam nahranile. Še nekaj hrane so mu dale za seboj. Veliko so tvegale. Ne vem, kako so Nemci to izvedeli. Kar kmalu so nas prišli zasliševati in prepričan sem že bil, da bo vsega konec. Pa ni bilo. Toda prav zaradi izdajalca bi bil kasneje skorajda ob glavo. Res sem imel srečo, pa ne le enkrat, večkrat, da sem ostal živ. Oba z ženo sva jo imela. Tudi njo, ki je prav

»Ni pravih besed, da bi človek opisal takratna dogajanja. Na stotine smrkelj v kulturbundovskih uniformah je vdiral v bolnišnico in v operacijske sobe! Prijemale so instrumente, po hodnikih so lepile sovražne letake! Med njimi sem videl dekleta, za katere se v sanjah ne bi pomislil, da niso zavedne. Vdirale so v operacijske sobe, da bi gledale operacije. Ena je nekoč nekemu bolniku celo obvezo snela in buljila v rano! To je bil pravi višek pokvarjene in zaslepljene predznosti!

Hotele in hoteli so postati

Dr. France Cundrič-Jaka z ženo Vero, s katero sta se ves čas družno upirala okupatorjem, bila oba obsojena na smrt in izpolnitvi smrtne obsode oba ušla

Foto: Danilo Cvetnič

tako od prvega dne okupacije sodelovala z OF – pravzaprav sva ves čas skupaj delala – so obsodili, kot mene, na smrt z obglavljenjem. Pa sva še danes oba živa.

Temu je res treba reči, po vsem kar sva doživela in preživela, sreča!«

– Na oddelku za bolezni ušes, nosa in grla mariborske bolnišnice ste po okupaciji ostali kot zdravnik-specialist samo zato – bili ste na seznamu za izselitev – ker novi šef oddelka, Nemec dr. Thalmann, ki je bil obenem direktor bolnišnice, ni zmogel sam opravljati vseh specialističnih zdravniških obveznosti. Kako je bilo v bolnišnici v prvih dneh, ko so Nemci zasedli Maribor?

nezlomljivi Germani! Strašen je bil ta prvi mesec. Thalmann, kik sem mu seveda vse to povedal, jih je nato končno ozmerjal in vratarju prepovedal, da bi jih še kdaj spustil v bolnišnico.

Strašno pa je bilo tudi takrat, ko smo mora kar naprej poslušati streljanje talcev. Bolnišnica je namreč blizu sodnih zaporov. Po ulicah je s tovornjaki, ki so vozili ustreljene proti Gradcu ali kdo ve kam, tekla kri na ceste. Vse to nas je zelo prizadelo in potrla. Odporniško gibanje pod vodstvom OF in KPS je zato dajalo aktivnost, predvsem zaradi dobrega vodstva in pospešene nastajanja partizanskih enot, vedno večji občutek

varnosti. Beseda gošarji, kot smo sprva pravili partizanskim borcem, zlasti na bližnjem Pohorju, je pomenila nekaj izrednega, junaškega in domoljubno uporniškega.

»Svoboda daje čudežer polet!«

– Težko je bilo med vojno, po vojni pa najbrž nič manj. Bolnišnico je bilo treba obnoviti, ambulant ni bilo, zdravnikov tudi ne dovolj. Kako ste delali?

»Kar na kratko bom povedal. Naš oddelek je bil porušen, toda med prvimi, v nekaj mesecih, smoga obnovili. Zdravnikov res ni bilo. Dobili smo mlado zdravnico, začetnico dr. Devovo, in sama sva delala šest let. 107 bolniških postelj sva imela na oddelku! Toda rada sva delala?! Da je bila le svoboda!

Ko sem odšel iz bolnišnice domov, so me tam čakali še bolniki železničarske in šolske ambulante, pa še ostali. Ordinirati sem moral kar doma. Če pa bi bil moral nujno kam oditi, bi me bil moral v bolnišnici zamenjati kolega iz Ljubljane!

Bili smo mladi, polni zdravja in poleta. Dajala nam ju je svoboda. Danes je res drugače. Pred nami je bila svetla prihodnost, danes vse te bombe to svetlobo spreminjajo v temo. Stabilizacijo bomo že izpeljali, toda le kaj bo z vsemi temi bombami? Če imajo ljudje pred seboj svetlo prihodnost, prenesejo vse. Naš čas je bil tak. Bojevati se je pa seveda vedno treba. Ko takole razmišljam, bi rekel še to, da tisti, ki štori veliko hudega, sam nazadnje najbolj trpi.«

Tako pravi zdravnik, ki je sicer Gorenjec, pa vendar Mariborčan. V mesto ob Dravi je prišel leta 1936 na specializacijo iz otorinolaringologije, za bolnike mariborske bolnišnice pa je zgledno skrbel vse do upokojitve pred sedmimi leti – razen tiste mesece, ko je trpel v okupatorjevi ječi obsojen na smrt. Temelji, ki jih je sezidal oddelku za bolezni ušes, nosu in grla bolnišnice v Mariboru, so omogočili vedno širšemu krogu njegovih sodelavcev tako ustvarjalnost, da ima oddelek ob svoji 40-letnici velik strokovni ugled in da zna prijazno in pozorno sprejeti vsakega bolnika.

Zlatka Rashid

MILAN GUČEK

ODLOČILNI MET

Ob 40-letnici pohoda 14. divizije NOV in POJ na Štajersko sta izdali založbi Partizanska knjiga in Borec 2. del monografije Šerčerjeve brigade avtorja Milana Gučka pod naslovom Pekoči sneg. Delo obravnava delež te enote v zgodovinski epopeji slovenskega partizanskega in narodnoosvobodilnega boja. Za pokušino objavljamo v več nadaljevanjih daljši odlomek iz knjige Pekoči sneg.

Tile šerčerjevci v hiši so brž zgrabili skledo nedokončanih žganecv in obnemeli gospodinj zakrčali, da bo skledo že našla, potem pa so jo ucvrli še oni pri zadnjih vratih navkreber v goščo. Medtem se je glavnina že pehala prek Žurmanovega grabna in kmata Oberja na kmetijo Bečenik ter prek Slivnika na Telepca v smeri Zavodnje, da bi se od tam podala proti Belim vodam. Pot je sedaj prasta.

V času, ko je glavnina po preboju v zavetju Kaplanovega vrha lovila sapo za nadaljnjo pot, dan je bil pred njo še dolg, saj je bila ura komaj nekaj pred enajsto, pa je šla skupina tomlačevcev od tistih, ki so bili pri Srakovniku na svojem napredovanju po preboju bolj v desno kot glavnina, da bi ji bili njeno bočno zavarovanje. Kot v glavnini ni bilo tudi z njimi ob tem nepričakovanom zaletu in preletu nobenega domačina, ki bi jih vodil, in so nepoznavačo obliko in pasti zemljišča zašli s Kaplanovega vrha v graben preveč v desno pod kmata Osrednika, v tako imenovane Osreške peči, višje od peskovnika.

Pri kozolcu kmata Hudobnika, zadnjem s konca Ravenske vasi in z dobrim pogledom na svet, kjer je bilo tudi predvidevati smer, kamor se bo premikala po morebitnem preboju

zmagovita divizija, se je utrdila sovražnikova zaseda s težkim mitraljezom. Počakala je, da se je nabralo zadosti živih tarč, potem je merilec potegnil za ročico sprožilca in krogle so zadevale v polno kot že dolgo ne...

Borci Stirinajste, kar se jih je spehalo skozi vrzel okoli Kaplanu, so sedaj v več smereh prodirali proti severozahodu v skupinah ali skupinicah, ki so se počasi uhodile v kolono, in posamič, izkoriščajoč pri napredovanju jarke, globeli pa tudi globlje grape pritokov Klančnice. Najbolj uspešen je bil še Žurmanov graben. Morda bi takole naključje spet ob pravi partizanski sreči s tem prebojem, ki je bil storjen zares v zadnjem trenutku, preden je pričel sovražnik z osredotočenim napadom na popolnoma izčrpano glavnino Stirinajste in bi kaj lahko bil tudi zadnje dejanje njenega konca – kdaj prej borce tako prevzela, da bi se razjokali ali pa na ves glas smejali. Tako pa ni bilo ne prvega ne drugega, niti do kraja dožvete zavesti, da je vsaj za nekaj časa spet konec stiske. Celo malodušje se je naselilo v komandanta Vasjo, namesto občutka zmagoslavja. Ko se je v kotlinici na rebri Kaplanovega vrha sesedel, da si oddahne, je začel ob svojih najbližjih, ki so mu bili ob strani, glasno razmišljati, da tega skratka ne zmore več. Zadosti mu je

že vsega, žrtv in neizmerne trpljenja njemu zaupanih človeških bitij, pa tudi dobljenih dvobojev s sovražnikom.

K sreči ne v stegenico, pač pa samo v meso kolka in skozi mišičje sprednjega dela trebuha ranjeni Rudi se je z Vasjo in drugimi štabovci sam privlekel ob palici, ki mu jo je nekdaj vrezal iz leskovja, v sotesko pod peskovnikom. Tam pa ga je popustilo potrpljenje, ko se ni zanj rihče več zmenil. Kljub temu da je bil že močno oslavljen, si je moral z odločnim nastopom in zvišanim glasom izbojevati, da se je ponj vrnilo nekaj borcev, med njimi Franc Valušnik-Gorenc in Jože Antončič iz Šerčerjeve brigade pa štabni divizijski kurir Tone Jakopič in tomlačev Nace Tratar. Na nosilih iz prepletenih rok so ga prinesli na rob strmine nad Žurmanovim grebenom. Kot nalašč je prineslo mimo na še vedno iskri kobili Jake Riharja ležečega šerčerjevca, ranjenega Naceta Zupanca. Njega so predejali na nekega sersatega konja, na kobilu pa posadili Rudija.

Po preboju se je glavnina Stirinajste, kar je je še ostalo, z višavja okoli Oberja in Brdnika, kamor je naprej hitela, usmerila proti zahodu, potem ko so izvidniki prinesli novico, da je vas Zavodnje na severozahodni smeri zasedena z nemškimi vojaštvom. Tod skozi vodi pomembna prometna žila, cesta iz Šostanja za Črno, ali pa narobe. Sicer je pa bila ta zahodna smer tudi najbolj pripravna, da bi divizija čimprej prišla do vznožja Mozirskih planin. Glavnina se je razdrobila na skupine in skupinice in te se na posameznike, ki so se napotili proti Spodnjemu Zavodnju.

Pri borcih je spet vzbujal gon po jedi, sla po ohranitvi. Vse se je oziralo, kje se jim bo prikazalo kakšno prijazno bivališče ljudi, družin, kot so oni. In tam je živež, tam je kaj za pod zob.

Prvi, ki so prigazili kar po nagonu za smer graben onostran Oberja in Brdnika, so zastavi-

li korak na pobočje proti postavni Bečenikovi domačiji, kjer so imeli kaščo in kovačijo v nadstropje in dvakrat bolj zajetno, kot je bila sama hiša. Osemindesetletna gospodinja Marija Stropnik in leto dni starejši gospodar Vinko sta imela sedmero otrok. Poltretje leto stara dvojčka sta imela vsak v ročicah svoj kos kruha, ko so planili v domačijo prvi stirinajstniki. Kruh so jima kar iztrgali, češ bosta že dobila drugega, zatem so se pa razlezli vsepovsod po hiši in kašči. V »deži« na nogah ali po kranjsko »mentrgi« so staknili polno krapov, v štibclcu ali kamri pa se je pravkar hladila cela peka – dvanajst hlebov kruha. Vse je šlo v usta in malhe prihajacev. Medtem so že znosili v lopo iz kašte vso prekajeno svinino in klobase-rjo in jo tlačili v vreče, na dvorišču je bilo slišati kruljenje prašičev, ki so bili spuščeni za pod nož divizijskim klavcem – ko so prigazili do Bečenikove domačije neki komandantje in pri priči zagrozili, da bodo dali postreliti vse, ki takole grdo ropajo.

To je pa neznansko prestrašilo Bečenico in je bruhnila v jok ter vsa v solzah prosila milosti, saj jim je odpustila tem ubogim ozeblim in tako siroto napravljenim oboroženim prihajcem, ki so ji počistili hišo vsega, kar je bilo pojesti.

V vežo ali lopo so medtem tudi že odložili nekaj borcev na nosilih; na tla, mokra od snežnice in človeške krvi, pa so stresli iz vreč že tudi vso mesnino.

Nekje iz daljave so prihajali glasovi streljanja, in to je rešilo Bečeniske prašice, da se jih ni nihče zares lotil. Je pa Bečenica znova planila v nezadržan jok, ko so komandantje naročili možu, naj se brž napravi za v sneg, da jih bo popeljal proti Zavodnju. Umaknila se je k otrokom na peč in začela glasno moliti, da bi se jim oče in mož in gospodar srečno vrnil.

Devetega februarja leta 1944 so Nemci v Škofji Loki ustrelili 50 talcev

Najbolj žalosten dan v novejši zgodovini Škofje Loke

Sedmega februarja leta 1944 zvečer so partizani v Stari Loki ustrelili esesovskega vojaka. Še isto noč so Nemci obkolili mesto in bližnje vasi. Zjutraj so začeli preiskovati hiše z vseh strani hkrati. Ljudi so iz hiš vodili na razna dvorišča, v sobe, nekatere pa naravnost na gestapo. Popisovali so jih, ločevali moške od žensk, premeščali sem ter tja. Nikogar niso spraševali o partizanih, nikogar bičali, nikomur grozili, le po besnih obrazih zelencev in obnašanju so meščani sklepali, da se je nekaj zgodilo in da zdaj pripravljajo maščevanje.

Dopoldne ob devetih je prvi tovornjak odpeljal aretirance v Kranj; v stavbo sodišča, ki so jo po vojni podrli, bila pa je tam, kjer je zdaj hotel Creina. Druge aretirance so popoldne zvozili v Kranj. V stavbi sodišča ni bilo za vse prostora, zato so ženske še isti večer odpeljali v Begunje. Moške so ločili zjutraj devetega februarja. Na smrt obstojene so odpeljali v škofjeloško vojašnico, druge v Begunje. Smrtno obsodbo so jim sporočili šele v vojašnici.

Opoldne so obsojence odpeljali za Kamnitnik. Za obsojence so peljali na majhnem tovornjaku 11 delavcev, ki so morali po ustrelitvi vsa trupla znositi na tovornjak. Streljali so jih po skupinah, po deset in deset. Po ustrelitvi so vse odpeljali v Staro Loko, kjer so delavci morali zložiti vsa trupla pred

lavci naložiti trupla na dva manjša tovornjaka. Odpeljali so jih v Begunje in pokopali na vrtu begunjske graščine v skupni grob.

Prve žrtve racije pa so bili člani partizanske tehnike v Veštrskem mlinu v predmestju Škofje Loke. Ta tehnika je bila teniško opremljena in organizacijsko pripravljena za delo šele prejšnji dan. Prostor za tehniko so uredili trije: Andrej Florjancič-Boris (ki je edini preživel tragedijo, ker je zgodaj zjutraj zapustil tehniko in šel po kurirskih opravkih), Pavle Gosar-Razin iz znane mersarske družine in Miloš Zihlerl iz znane Škofjeloške narodne, revolucionarne družine.

Škofjeloški kronisti so doslej opisovali, da je šlo za dve ločeni gestapovski akciji. Prva naj bi bila požig Veštr-

tih talcev, nekaterih tedaj aretiranih (moških in žensk), obseg blokade mesta po ustrelitvi esesovca. Nemški obroč okoli mesta je bil zaprt na mostu čez Selško Soro nad Veštrskim mlinom. Od tu so šli proti mestu. Tako so bile stavbe ob Selški Sori pri Veštrskem mlinu prve na vrsti. Ker pa so imeli verjetno Nemci podatke, da so v teh stavbah večkrat partizani, so vse zažgali. V hiši, v kateri je bil nekoč mlin, je živela samo vdova Marija Mihelič, tedaj stara 44 let. Njena dva sinova Rudi in Franc sta bila partizana (Rudi je padel v NOV). Njo so Nemci odgnali v taborišče in se je vrnila po vojni. V sosednji hiši pod Veštrskim mlinom je živel kajžar in vnet čebelar Matevž Vidmar, ki je bil nekoč mlinar v Veštrskem mli-

nu, tedaj star 66 let. Nemci so zažgali tudi njegovo hišo,

odpeljali in ustrelili med petdesetimi talci. V tehniki so zgoreli Škof-

Ob spominski slovesnosti po vojni za 50 ustreljenimi

Minilo je 40 let

Mrzlega februarjskega jutra se je zbralo v Loki pri Žusmu v prvi sobi občinskega poslopja veliko ljudi. Ta dan smo delili živilske nakaznice. Čudila sem se, ker ni prišla na delo tudi moja delavka Marija iz Žamerka. »Pa prav danes mora ostati doma! Saj vendar ve, koliko ljudi bo tukaj,« sem se na tistem jezila.

Komaj se začela delo, so se nenadoma hrupno odprla vrata in v sobo je plahnil moški v nemški uniformi. Ves zadihani je bruhal en sam stavek: »Tri tisoč banditov je v Žamerku!«

Obrazi so otrpnili, nihče ni črnil besede, le pogledi so zakatavili drug k drugemu in v nekaterih očeh so se zasvetile iskre. Nemškemu uradniku se je obraz podaljšal v prestrašeno masko. Hotel je še nekaj vprašati, želel je pokazati, a moč v uniformi je že oddiral k županu. Pogled mi je ušel k našima uslužbencema v sosednjo sobo, ki sta se samo nemo spogledala, in se zopet zatopila v delo, kot da se ni nič zgodilo.

Hotela sem nadaljevati za nekaj minut prekinjeno delo, a v tem je že pritekel župan, ves blede. Ukazal je, naj takoj pospravimo in zapremo pisarne. Brez odlašanja! Dogaja se nekaj strašnega. Vsi moški morajo takoj obleči uniforme in se zbrati pred žandarmerijo. Uslužbenca v sosednji sobi sta se spet spogledala in začela počasi pospravljati. Sedaj sem vedela, zakaj ni prišla Marija v službo. Hkrati sem tudi ugotovila, da ni nihče iz Žamerka in višje ležečih zaselkov prišel po živilske nakaznice.

Nervozno sem začela pospravljati.

Nervozno sem začela pospravljati. Čuden, neznan nemir mi je napolnil srce, da sem se s težavo premagovala, da nisem glasno izražala svojih čustev, ki so kar silila na dan: »Da, začelo se je tudi pri nas!« S težavo sem uredila papirje, zaklenila omare, vmes pa tolažila ljudi, da bodo že drugi, morda že jutri, dobili živilske karte.

Pred občinskim poslopjem so se na dva velika voza

spravljali otroci in žene, kar je bilo ženskega spola in nemškega rodu. Odpeljali so se proti Pristavi. Dopoldne je bila Loka že polna vojakov. Prišli so iz Celja in iz Sentjurja. S seboj so imeli tudi težko orožje. Spustili so nekaj streliv iz topa med mirljubne hišice, razkrojene po strmih pobočju žusenskega hriba. Nekaj težkega in grozečega je viselo v ozračju. Noč je bila polna tesnobe in pričakovanja. Prebivalci smo bili prepričani, da bodo partizani ponoči napadli Loko. Še po polnoči sem stala pri oknu in gledala proti gozdu v svetlo mesečno noč. Večkrat se mi je zdelo, da se ob robu gozda premikajo temne postavbe, ki bodo zdaj planile proti vasi. A bile so le sence dreves, ki so kdaj pa kdaj zanihala v zraku. Kar nekam razočarana sem bila, ko je bilo vse tako tiho, preveč vsakdanje.

Drugi dan so trumoma prihajali ljudje po živilske karte iz Žumerka, Dobrine in Hrastja. Prišli so nasmejani, zgovorni in ponosni, da je pri njih počivala partizanska vojska. Zbrali so se v prvi sobi in vsi križem govorili:

jeločan Pavel Gosar-Rozin, star 24 let, Matevž Markič, kmečki sin iz Strahinja pri Naklem, star 32 let, inž. arh. Beno Anderwald iz Kranja in Silva Janša-Darja, hčerka železničarja s Hrušnice pri Jesenicah. Drugih ni bilo v tehniki. Nemci nikoli niso brskali po pepelu te stavbe. Neka ženica je čez nekaj dni zbrala ožgane kosti in jih pokopala na škofjeloškem pokopališču (bolj nadrobno bo ta tragedija in življenjepisi vseh talcev opisani v knjigi Krik v Dragi).

Škofjeločani se vsako leto spomnijo teh žrtve. Zberejo se sredi mesta in nato gredo v sprevedu na spominsko slovesnost za Kamnitnik. Toda tam niso bili postreljeni samo Škofjeločani. Če upoštevamo sedanje občinske meje, so bile žrtve iz dvanajstih občin: škofjeloške, kranjske (dva kmeta s Stefanje gore), radovljiške, trziške, domžalske, kamniške, idrijske, novomeške in treh ljubljanskih.

Jože Vidic

»Prišli so zgodaj zjutraj, še v trdi temi. Nič ne vemo, koliko jih je bilo, le to vemo, da zelo veliko. Ja, to je prava vojska!

Se bi govorili, pa smo zaslislali, da prihaja župan. Zabili so se suvati s komolci in pomenljivo zavijati o očmi. Pogovor je polagoma utihnil. Tudi jaz sem se zdrznila, saj sem vendar samo poslušala s srečnim nasmehom na obrazu. Brž sem si nadela izraz popoldne zatoplenosti v delo in strmela v papirje na mizi. Župan nas je prebodel z ledenim in sumničavim pogledom. Na obrazu so se mu poznali sledovi strahu in neprespanske noči. Tu je pa videl vesele obraze. Zaslislali so se posamezni pozdravi z nič kaj čvrstim glasom: Heil Hitler!

Od takrat sem mnogo mislila na vojsko, ki se je na svojem dolgem pohodu ustavila blizu Loke in zopet odšla v temno noč, da uresniči svoje velike cilje. Šele dosti pozneje, po mnogih razburljivih dogodkih, sem zvedela, da je šla takrat mimo nas slavna 14. divizija.

Anica Kos

Nemški posnetek ustreljenih talcev 9. II. 1944 v Škofji Loki

hišo, kjer je bil ustreljen esesovec. Trupla so položili po cesti eno poleg drugega, tako da so ležale glave v občestnem jarku. Tako so ležala trupla razstavljena dve uri. Ljudem so dovolili, da so si jih ogledali. Solze jokajočih so se mešale s krvjo ustreljenih.

Po dveh urah so morali de-

skega mlina in vseh bližnjih stavb, kajti tehnika ni bila v hiši, v kateri je bil pred vojno mlin, pač pa v sosednji stavbi, kjer je bil hlev (tehnika pa nad njim). Druga naj bi bila izbira Škofjeločanov za talce in za taborišča. Leto in pol sem z vso vnemo in s sočustvovanjem raziskoval življenjska pota vseh petdese-

Ko ni bilo nikogar več slisati v lopi, je zlezla s peči, da bi znosila v kaščo meso – pa ga ni bilo nikjer več. Strah pred najhujšo kaznijo le ni zlezel vsem v kosti.

Slabe pol ure gazi navkreber od Bečenika je bilo do sosedu Slivnika. Zajetna domačija z veliko in prostorno leseno hišo v nadstropje. V obokani, iz kamna grajeni kuhinji se je gnetel na toplem grozd domačih, da bi dočakali prve krape. Gospodinja je zamesila testo zanje v veliki glinasti skledi, ki je prenesla moke kar za šest hlebov kruha, in se je pravkar pripravljala, da ga bo shajane razvaljala in zamesila. Pa so planili nadenj štirinajstniki, med njimi tudi šerčerjevca Ljorže Moravec in Tone Oražem, in ga kar utrgal z rokami, domače pa odrinili od stedišnika, in so zaplate bele lepiljeve in raztegljive gmote polagali kar na suho na razbeljeno ploščo ali pa potapljali v krop, kjer je v velikem loncu vrelo gnjat. Ne da bi počakali, da bi se testo do kraja opeklo ali skuhalo, so kar na pol zvarjenega tlačili v usta in goltali, še bolj nečakani so pa to delali kar s presnim naravnost iz skled. Medtem pa so se lotili še gnjati v loncu in jo vrelo trgali na kose in se z njo mastili. Vse je mlaskalo in so z rok z zobmi in ustnicami čistili omaščene in s surovim testom sprijete dlani in prste. Veliko lončeno skledo so tako postrgali, da je ni bilo kaj urnivati. Domačim pa ni ostalo v hiši nič za pod zob, tudi na dilah je bilo vse prazno.

Pri čudaškem sosedu Telebcu pa so vsi izgubili z doma, ko so zagledali, da gazi od Slivnika proti njim dolga pikčasta kaša neznanec. Zadržani in sramežljivi Ivan Smrdelj z pivskega Knežaka je prvič naletel na hišo, kjer mu ni bilo biti pred nikomer v zadregi. Ko je brskal za dobrotami, je odprl tudi »mentrgo« in vanj se je zarezalo do vrha polno z zlatorumenim venčkom navrtih krapov. Nekaj si jih je oberoč nosil v usta in ko je mlet z zobmi te, si je med tem basal druge skozi bavitro v hlače. Ko

pa je bil že zunaj in je hitel za drugimi, so oni, ki so prišli v hišo za njim, videli, da je »mentrga« izpraznjena. Planili so za Ivanom, ki ni mogel prikriti nabasanih hlač, s takšnimi pa jim tudi ni mogel uteči. Vrgli so ga na tla in mu pobrali vse krape.

S polnim želodcem potešen se je odpravil zadnji pohodnik iz Oberjeve hiše in je zagazil po sledi svojih vrstnikov. V usta je ravno nesel zadnjega krapa za sladico, ki mu bo pustil še dolgo božanski okus po pustnih dobrotah, ko se je prikazal med domačijo in lesenim znamenjem, nekaj korakov za njo, medtem pa že tudi v merek merilcu strojnice pri Kešpancu. Časa je imel dovolj, da ga je dobro uokviril, in potem je pritisnil. Partizana je vrglo na obraz v sneg s še nepregriznim krapom v ustih, in se ni več pobral.

Glavnino štirinajste je vodil Bečenik v grapo za Telepcem do Kričaja in je nato obrnil na Jurka ob glavni cesti. Tam so zamenjali vodnika in novi, ki se je zaradi pohabe še sam komaj premikal, jih je popeljal prek Koželj in Zdovca v sotesko potoka Strmine. Šele kasneje je prišla do štaba divizije čudna in neverjetna vest, ki pa je bila resnična – pri Jurku je bila sovažnikova zaseda in ko so opazili »bandite«, o katerih so jim pripovedovali toliko strašnih zgodb, so se vojaki potuhnili pod postelje in jih domači niso izdali, štabovci štirinajste pa ne odkrili.

Glavna kolona je tako prigazila na Spodnje Zavodnje. Na stiku dveh dolin, ki se zlijeta v eno, Strmino, je stala prav gotovo za te trenutke najmanj potešene in v štirinajstnikih nenehno navzoče sle – lakote, tako kot nobena druga zaželeno domačija – mlin. Mlin pri Toncu.

Mlinarjeva družina osmero ust je bila prav pri kosilu, ko se je zgasil prednji del divizije in naznanil, da jih bo kmalu prišlo še več.

Pa so zares prišli, tako kmalu, da so do konca pojedli domačim kar iz njihovi skled. Potem pa in predvsem – vse krape. Prihajačev je bila polna hiša, pa lopa in kuhinja, pa tudi mlin.

Skraja so prosili še kaj za pod zob in gospodinja Julijana Koželjnik je šla na dile in si naložila v predpasnik iz skrinje polno suhega sadja, in ko ga je še kar s stopnic začela deliti, se je toliko rok proseče dvigalo k njej, da se ji je zdelo, kot da je oživela s stene podoba, ki visi v toliko kmečkih domovih – kako stegujejo verne duše v peklju in vica roke proti nebeskemu kraljestvu... Meni dajte! – Meni dajte...

Še nekajkrat se je vrnila v skrinjo in delila, potem je morala v hišo, da ne bi bilo z otroki kaj narobe. Tam pa se je okoli peči trlo teh oboroženih neznanec, tako ubogih, da so se domačim zasmilili v dno srca. Z mokrih raztrganih in ožganih oblačil in posebej še iz cunj, s katerimi so imeli ovita stopala, se je snežnica zlivala s hišnega poda že kar v lopo, vsi prostori pa so bili zadušljivo smrdljivi. Gospodinja so najbolj ubogi prosili, če ima kaj cunj in perila. Zmetala jim je iz predalnika kup že odsluženih rjuh in ponošenih srajc in bluz, v mlin pa je šla po raztrgane vreče, da so se gostje lahko »preobuli«.

Sedaj, ko si si prišli že malo opomogli, prihajali pa so še zmeraj novi, so se razlezli po vsej hiši; tudi na dile so šli. Pobrali so vso mesnino, ki je bila še v dimnici na glistah. Pa ne samo domačo, v malhe so stlačili tudi preko sosedovih klobas, ki so se sušile tu na »štantu«. Iz skrinje so pobrali tudi vse, kar je še pustila suhega sadja Tončevka za svoje otroke. V samem mlinu so vzeli štirinajstniki s seboj vse mlenje in tudi kmečko žito še v mehovich, iz kluhinjske shrambe pa sploh vse – še presno ali že kuhano ali pečeno. Ko so so tile glavni gostje odpravili naprej po Strmini

proti Trebenšku in Banku, eni pa po drugi dolini proti Predniku in Zadniku, ni imela Tončevka kaj vzeti za večerjo, niti za drugi dan in si je šla nekaj živeža sposoditi k sosedom.

Zvečer pa so potrkali na vrata novi, in ker so videli, da je tu mlin, so pričakovali dobro bero. Kar verjeti niso mogli, da ni prav nič ostalo in so Tončevko začeli malo bolj trdo prijemati. Reva se je začela od strahu tresti, in to tako, da je bil nekdo od prihajačev le tako milosten, da je vrgel čezno svojo odejo, misleč da gospodinja sklepeta s čeljustmi zaradi – mraza.

Da pa le ne bi šli čisto praznih rok iz mlinske hiše, so v mlinu pometli tla in vse pod kamni in okoli njih in to smetljivo pometačino strelili v vrečo in si ga zadegli na ramena.

V poznih popoldanskih urah so prizigali tomšičevci na južna pobočja planine Lom nad Topoljšico, štab divizije se je ustavil s pristabnimi enotami na saminah Zavodnja med cesto Šostanj-Črna in severnim pobočjem Loma, medtem ko sta hiteli glavni šerčerjeve in Bračičeve brigade naprej na zahod – prva do zasede Bele vode in druga, široko območje obvladujoče koto 1044 ali sv. Križ s cerkvijo in prostorno mežnarijo na vrhu, da jih ne bi prehitel sovražnik. Ker pa je bilo spričo pozne ure takšno presenečenje skorajda nemogoče, so se borci obeh brigad razmestili za prenočitev po domačijah razsežnega naselja Bele vode.

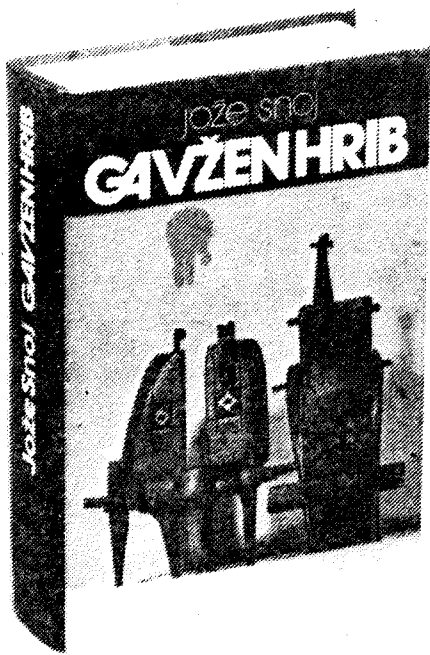
Štirinajsta se je tudi v današnji tisk in hudi preizkušnji skrčila, to pot še bolj občutno kot kdajkoli doslej. Manjkalo jih je kar precej – padli, razkrojili, zajeti in nekaj jih je šlo po svoje. Zmanjkalo jim je moči, da bi se še kar naprej tolkli in otepali vsega hudega le za golo življenje – in nič več.

Imen vseh teh iz osipa ni nihče ne zapisal ne kako drugače zaznamoval, da bi ostala ohranjena za pričevanje o tem, za obstoj 14. divizije NOV in POJ usodnemu dnevu.

Konec

NOVE SLOVENSKE KNJIGE

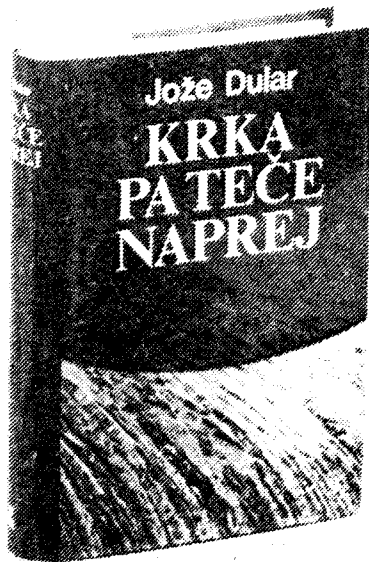
Izvirna leposlovna dela današnjih priznanih slovenskih pisateljev govorijo o sodobnih dilemah človekovega bivanja ali s stališča modernega ustvarjalca upodabljajo in presojaajo čas, ljudi in dogodke iz polpretekle dobe.

Jože Snoj
GAVŽEN HRIB

Ta sodoben roman je neidealizirana podoba tragičnih vojnih let, ko se je v krvavem spopadu soočilo rdeča in črna, partizanstvo in bela garda oziroma domobranstvo, slovensko ljudstvo in okupatorska moč.

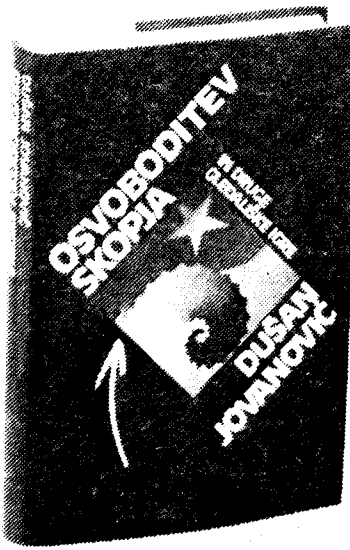
● 494 str., 645 din

Jože Dular
KRKA PA TEČE NAPREJ

Roman je široko zasnovana romaneskna freska, v kateri pisatelj spremlja usodo družine Štular skozi skoraj dve stoletji, vzpon in razpad določene družinske skupnosti v vasi ob Krki, ob tem pa razgrinja podobo časa in zgodovinskih osebnosti.

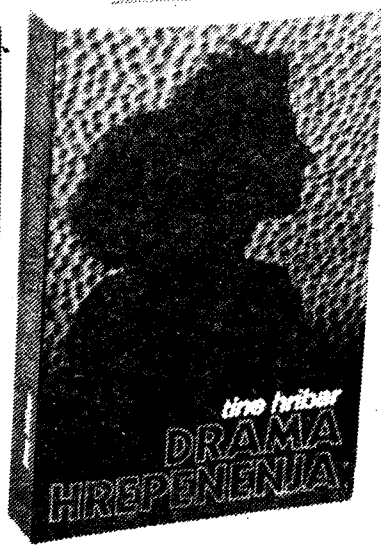
● 435 str., 780 din

Dušan Jovanović
OSVOBODITEV SKOPJA IN DRUGE GLEDALIŠKE IGRE

Knjiga vsebuje ta dramska besedila: ŽIVLJENJE PODEŽELSKIH PLEJBOJEV PO DRUGI SVETOVNI VOJNI, GENERACIJE, IGRAJTE TUMOR V GLAVI IN ONESNAŽENOST ZRAKA, OSVOBODITEV SKOPJA, KARAMAZOVI. Spremnno študijo je napisal Andrej Inkret.

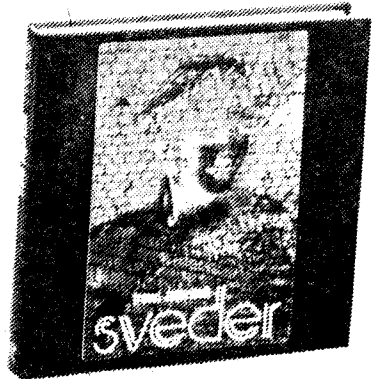
● 412 str., 720 din

Tine Hribar
DRAMA HREPENENJA

Delo obravnava Cankarjevo in Seligovo Lepo Vido, dvoje dramskih besedil, ki razvijata enega središčnih mitov slovenske nacionalne kulture – motiv Lepe Vide. Gre za izčrpano filozofsko-literarno, izrazito aktualno pomensko analizo dramskih besedil.

● 252 str., 790 din

Franci Zagoričnik
SVEDER

Pesniška besedila, zbrana v tej knjigi, obsegajo ciklese pesmi in daljše pesnitve, v katerih je zgrajena pesnikova podoba današnjega sveta, ki je pesniška na ta način, da pesnik ni usmerjen samo vase, pač pa z najbolj živim interesom tudi navzven.

● 730 din

Predstavljene knjige in vse druge naše izdaje lahko kupite ali naročite v vseh knjigarnah, pri naših založniških poverjenikih ali neposredno na naslov:

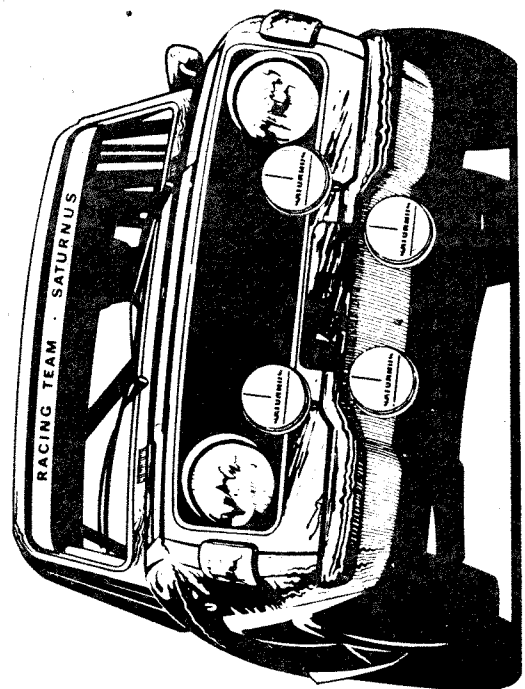
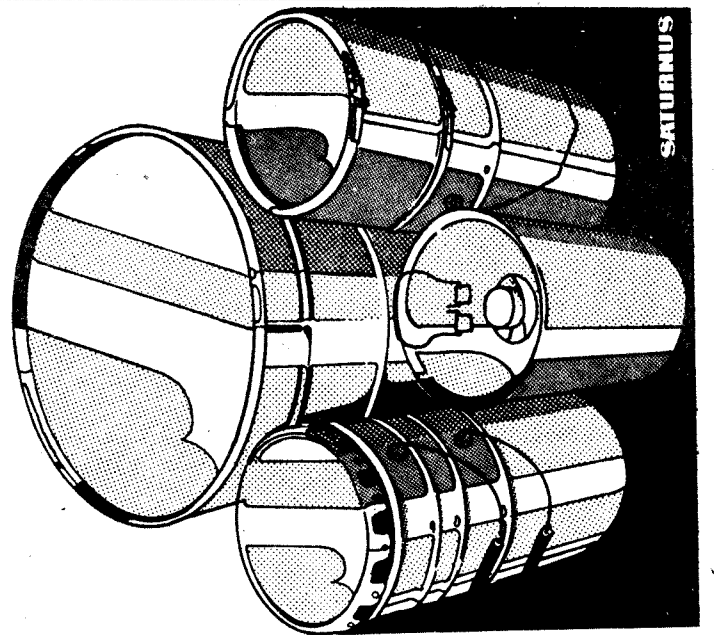
ZALOŽBA MLADINSKA KNJIGA,
61000 Ljubljana, Titova 3, Prodaja po pošti

M založba
mladinska
knjiga

Telefon:
(061) 211-867
ali 221-233, int. 448

velana
tovarna zaves p.o.
ljublana,
šmartinska 52

SATURNUS Proletarska 4, Ljubljana

SATURNUS

SATURNUS

Ena največjih diverzij na Slovenskem Partizani vdrli v idrijski rudnik živega srebra

Po kapitulaciji fašistične Italije so Nemci 23. septembra 1944 dokončno zasedli Idrijo z okrepljenim 901. šolskim tankovsko-grenadirskim polkom, ki je bil bojno jedro nemške 71. pehotne divizije. Nemci so dobili v rudniku živega srebra bogat plen okrog 172 ton živega srebra, pomembne strateške surovine.

Nemci so v rudniku živega srebra takoj postavili svojega komisarja, ki je skrbel za nemoteno delo v rudniku. V letu 1943 so v Idriji proizvedli 290 ton živega srebra.

Novi okupator je v Idriji namestil močno posadko, mesto samo pa utrdil. Idrija s strateško pomembnim rudnikom živega srebra je bila najmočnejša nemška postojanka in izhodišče za napade v notranjost osvobojenega ozemlja. V nizu postojank Godovič-Hotedršica-Logatec, povezanih z mrežo postojank ob železnici Ljubljana-in v Polhograjskih Dolomitih je bila nekakšna osrednja postojanka, ki se je globoko zajedala v osvobojeno ozemlje na Primorskem in ki je partizanske enote v bivši Ljubljanski pokrajini ločevala od enote v Slovenskem primorju in zahodni Gorenjski. V Idriji je bilo v začetku leta 1944 okrog 900 Nemcev, 150 Italijanov in že kakih 50 domobrancev.

Zaradi strateškega pomena živega srebra so v štabu 31. divizije orobili načrt diverzije v idrijskem rudniku, ki sta ga bila pripravila Evgen Matejka-Pemc, vodja obveščevalnega odseka 31. divizije in Ivan Beričič-Rajko, politični komisar

štaba patrolje Vojkove brigade, sicer dolgoletni idrijski rudar. Razen navedenih so se izredno drzne diverzantske akcije v idrijskem rudniku udeležili še tele obveščevalci 31. divizije in mineri Vojkove brigade Bogdan Oblak, Milan Lipičar, Miha Močnik, Danilo Sakida, Stanko Černe, Poljak Tadeusz Sadowsky-Tomo, Srečko Tušar, Leopold Komac in Janko Bolčina.

Partizanski diverzanti so za začetek zelo tvegane akcije določili soboto zvečer, 5. februarja 1944, ko so bili v jami samo čuvaji in strojniki. Ker je bil vhod v glavni jašek močno zastražen, so se odločili za vhod v Ferdinandovem jašku v Cegovnici, ki je bil oddaljen od glavnega jaška 1500 metrov, in ki so ga le redkokdaj uporabljali. Partizani so po zaledenelih lestvah prodrli v sto metrov globok jašek. Nato so v tretjem obzorju prerežali telefonski kabel, in tako onemogočili obveščanje iz jame. Na sedmem obzorju so odložili 25 kilogramov eksploziva, da bi minirali črpalko Kamšt. Razen razstreliva, ki so ga bili prinesli diverzanti s seboj, so našli v rudniškem skladišču še kakih 200 kilogramov razstreliva. Na enajstem obzorju so prišli do glavne električne črpalke in enako kot na 14. obzorju minirali tudi obe pomožni črpalke. Ves eksploziv so povezali z dolgo zažigalno vrstico, ker so se morali pred eksplozijo še po uro dolgi poti umakniti do izhoda. Miniranje je v celoti uspelo in posledice eksplozije so bile uničujoče. O veliki črpalci ni ostalo skoraj nobene-

ga sledu. Vse železje v okolici je bilo skrivljeno, dvigalo stisnjeno ob steno in vrata vržena s tečajev. Spodnje dele rudnika je začela zalivati voda, ki je onemogočila na potopljenem obzorju vsako delo.

Pridobivanje strateško pomembnega živega srebra v Idriji je bilo tako za dalj časa onemogočeno, kljub temu da so – po poročilu vodstva fašistične republikanske stranke za goriško pokrajino – Nemci takoj naročili z Nemčije dve posebni črpalci, da bi lahko izčrpali vodo iz poplavljenih rovov. Okupator je znesel svoj bes nad 21 moškimi in ženskami, jih obtožil sodelovanja pri partizanskih akcijah in jih poslal v koncentracijska taborišča v Nemčiji.

Glavni štab NOV in PO Slovenije je v svojem dnevnem povelju z dne 10. februarja 1944 še posebej pohvalil rudarja Ivana Beričiča in Evgena Matejko-Pemca, ki sta dobro zasnovala in uspešno izvedla eno največjih diverzantskih akcij med NOB v Sloveniji. Tudi štab 31. divizije je posebej pohvalil in izrekel priznanje vsem enajstim udeležencem drzne akcije v idrijskem rudniku živega srebra, medtem ko je štab 9. korpusa to storil v dnevnem povelju z dne 7. februarja 1944.

Partizanski dnevnik, glasilo OF za Primorsko in Gorenjsko je o uspešni diverziji v idrijskem rudniku večkrat poročal: vdor v idrijski rudnik (9. februarja 1944), Zakaj je Idrijca narasla in je kalna (22. februarja 1944) in Naši fantje (3., 4., 5., in 10. marca 1944).

Jože Oblak

Janez Cimprič je bil v Šercerjevi udarni

V Murski Soboti že desetletja živi Janez Cimprič, upokojeni kapetan 1. stopnje, 80-odstotni vojaški vojni invalid, nosilec kakih ducat odlikovanj in priznanj za vojne in povojne zasluge, ki se je pred 40. leti udeležil zgodovinskega pohoda legendarne Štirinajste na Štajersko. Janez Cimprič se je rodil 1. februarja 1926 v vasi Kamno, občina Tolmin. Vse do 5. februarja 1943, ko se je kot primorski prostovoljec pridružil borcev za svobodo je živel v domači vasi in okusil trdo pest italijanskega fašizma. V Severnoprimeorskem odredu je dobil partizansko ime Franc. Kmalu se je udeležil uspešnega napada na italijansko postojanko v Dreznici, potlej pa sledi dolga, nevarna in do skrajnosti utrjavajoča pot čez Snežniško lesovje mimo znanega Otrobovca pri Babnem polju na Dolenjsko, kjer so »najstnika« Janeza-Francu uvrstili v Šercerjevo udarno brigado. In vse od pomladi 1943 pa do zmagovite pomladi 1945 je bil v tej sloviti bojni enoti naše ljudske vojske.

Udeležil se je premnogih bojov Šercerjeve. Izkazal se je ob napadu na plave v Grčaricah, potlej je razoroževal Italijane, vdajale so se bele posadke, pa domobranske posadke v Grahovem, Velikih Laščah in Kolečju. Prvi dve sta morali kloniti, tudi zadnja bi se skoraj vdala, če ne bi dobila pomoči... In kdo bi pozabil februarске dneve 1944 na Štajerskem.

To je bil do smrti utrjavajoč pohod. Vedno težje je hodil. Čevlji so mu bili trdi kot kamen, potlej pa se mu je začelo gnojiti stopalo desne noge. Sezul si je čevlje, ga dal v nahrbtnik, no-

go pa si je ovil s cunjami in vrečevino. In ko so šercerjevci obstali pri Beli peči, se je Janez moral začasno posloviti od njih, kajti bataljonski komandant je odločil, da miner in komandir minerskega voda Franc ostane v oskrbi dobre Kuharjeve matere. Več tednov ga je junaška slovenska mati zdravila in negovala. Kmalu mu je šlo na bolje, in čakal je sotovariše iz brigade.

Nikoli ne bo pozabil 18. oktobra 1944. Šercerjevci so bili blizu Slovenskih Konjic. S soborcem Ivanom sta padla v nemško zasedo. Ivana je zadelo v obe nogi, Janeza pa je spekle v prsni, kajti krogla mu je prevrtila pljuča in na hrbtni izstopila. Ležal je na vlažni zemlji, in si s pojemajočimi močmi zatiskal rano, iz katere je curkoma vrela kri. Soborec in ranjenec Ivan se je plazil in plazil, dokler ni prišel do naših. In kdo si ti, neznan borec, ti, ki si se plazil proti meni, nemočnemu ranjencu, da bi me spravil na varno? Žrtvoval si se za mene, zakaj nemška krogla te je za vedno prikovala na zemljo. Hvala ti, tovariš, za tvojo največjo žrtev, za tvoje dragoceno življenje. In hvala tebi, draga bolničarka Darinka, ki ti je uspelo priti do mene, in me z največjimi napori izvleči v neko globačo, kjer sva bila varna pred nemškimi izstrelki. Kri mi je v curkih otekal, izgubil sem zavest! Prebudil sem se na nosilih blizu domačije Jureta Grašiča v Markulaku. Močno je deževalo in drgetal sem kakor šiba na vodi. Potem sta me sestri Marija in Anica odnesli v bolniški bunker blizu Grašičeve doma. In tu v tem bunkerju sem takoj spoznal ranjenca Ivana, ki ga je že nego-

vala bolničarka Cilka, doma iz Velenja.

V tej bolniški postojanki sem bil na zdravljenju nekaj tednov, potem pa smo se vsi preselili v Grašičevo gospodarsko poslopje. Še danes me zažene pri srcu, ko pomislim na dan, ko je pred tem gospodarskim poslopjem obstala večja skupina do zob oboroženih Nemcev! Štrije smo bili takrat zariti v senu: Ivan, gospodar Grašič, bolničarka Cilka in jaz. Trije smo bili neoboroženi, le Cilka je imela pištolo z nekaj naboji. Kaj bo, če bodo Nemci začeli preiskovati senik? Kaj bo, če zažgejo gospodarsko poslopje? Bo bolničarka Cilka zmogla postreliti nas troje in potem nameniti kroglo še sebi? Zaživelimo, ko je poveljnik nemške kolone ukazal odhod...

Dne 19. februarja 1945 smo bili blizu Šostanja. Blizu moje strojnice se je raztresla nemška granata, katere drobci se je zaril v moje telo. In zopet kri, veliko krvi... Položili so me na nosila. Hudo sem trpel na dolgi poti v snegu in mrazu, tja v lesovje pri Vranskem, kjer sem bil na zdravljenju v mali, zasilni partizanski bolnišnici. In tu, v gozdu pri Vranskem, sem tudi dočkal osvoboditev domovine.

Šercerjevec Janez Cimprič-Franc je že desetletja soboški »meščan«. Tudi po upokojitvi ne miruje, saj je med vodilnimi pri društvu upokojencev in zvezi borcev. Primorska ga je rodila, po zadnji vojni pa ga je dežela Murska posvojila... Toda od Mure ga večkrat vodi pot tja do Soče, kjer je razsuta njegova mladost!

Jože Janež

TOVARNA
POGREBNE OPREME

MENINA
61240 KAMNIK
Šmarca 32/B

TELEFON:
H. C. 831-607, 831-610
KOMERCIALA: 831-027
TELEGRAM:
MENINA KAMNIK
TEKOČI RAČUN:
50140-601-32127

**KAVARNA
UNION
JE SPET
KAVARNA**

Vabljeni v prenovljene prostore »Union«. Kavarna je odprta vsak dan od 9. do 16. ure ter s posebno ponudbo še v večernih urah od 18. do 24. ure. Razen skrbnega in pestrega izbora pijač, ponuja kavarna tudi mnoge hladne predjede, nekatera topla jedila, sire, številne sladice, tople napitke in pudinge. Večeri v kavarni »Union« so popestrjeni z ansamblom, ki igra tudi za ples. Konzumacija in možnost rezerviranja miz.

(Telefon: (061) 212-131 in-terna 007). Dodatne v.berne ponudbe: topli in hladni toasti ter aspiki.

DRAMLJE-ŽICE

Pohod po poteh 14. divizije

Planinsko društvo Dramlje organizira v soboto, 11. 2. 1984, spominski pohod po poteh 14. divizije, Dramlje-Žice. Start bo ob 7. uri pred Osnovno šolo Miloša Zidanška. Po ogledu spominske razstave v šoli se bodo pohodniki napotili do rojstne hiše Miloša Zidanška in naprej do Žic. Pohod ni naporen. Iz Celja so primerne avtobusne veze v Dramlje. Organizator vabi pionirje, za katere je pohod primeren, ker ni naporen, mladino in druge, predvsem pa borce NOB in borce 14. divizije, da se pohoda udeležijo.

JEŽOVNIK FRANC

CELJE

Razstava Graditev nove Jugoslavije 1941-1945

Celjsko muzejsko ponudbo bo v teh dneh (otvoritev je bila v ponedeljek) popestrila obsežna in zanimiva razstava Graditev nove Jugoslavije. Razstavo, ki bo zagotovo pritegnila velik krog ljudi, predvsem pa bo koristna za mladino, saj v zgoščenih oblikah predstavlja in pojasnjuje temeljne dogodke v zgodovini naših narodov in narodnosti, je v sodelovanju z Muzejem revolucije iz Celja in doma JNA (tam si Celjani razstavo lahko ogledajo) pripravil Muzej revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije iz Beograda. To je prva tovrstna razstava v Celju, ali vsaj tako celostno zastavljena.

MST

PESNICA PRI MARIBORU

Zdravstvena in socialna zaščita

Zdravstvena in socialna varnost borcev je bila ena izmed osrednjih vprašanj na nedavni letni konferenci krajevne organizacije ZZB NOV Pesnica pri Mariboru. Od 49 članov je 6 borcev, ki so stari že več kot 80 let. Povprečna starost je 68 let. Vsak njihov drugi borec je bolan, vsak sedmi pa celo negiben.

Na področju zdravstvenega varstva in socialne zaščite borcev in vojaških vojni invalidov so dosegli dobre rezultate. To je izraz skupnih prizadevanj dispanzerja za borce v Mariboru, splošne mariborske bolnišnice, občinske zdravstvene skupnosti, komisije za socialno in zdravstveno vprašanje borcev pri mestnem odboru ZZB NOV Maribor. Zdravljenje borcev v specialističnih ambulantah je poslej urejeno s posebnim dogovorom med Zdravstvenim domom in Splošno bolnišnico Maribor in ni več tolikšnega čakanja pri zdravnikih specialistih. Pri skrbi za hudo bolne borce in vojaške vojne invalide ima svoj delež tudi patronažna služba. Pri tem sodelujejo celo malo bolj zdravi borci, ki obiskujejo soborce na njihovih domovih ali pa v bolnišnicah.

Prek krajevne borčevske organizacije je lani 6 borcev prejelo 19.000 dinarjev sosedskih pomoči, 4 enkratno priznavalnino v znesku 20.000 dinarjev, 11 članov pa prejema redno mesečno priznavalnino v znesku od 15.000 do 4.500 dinarjev. V tej organizaciji je 28 borcev upokojenih, 3 so kmetje, 6 bork je gospodinj, 4 so vojaški vojni invalidi in 8 jih je še zaposlenih.

Krajevna organizacija ZB NOV v Pesnici pri Mariboru je ob pomoči njihove krajevne skupnosti lani za 41 bork in borcev organizirala izlet. Udeleženci so obiskali, spomenik ustreljenih talcev v Stranica pri Frankolovem, mučilnico Starega piskra v Celju, spomenik na Planini pri Sevnici, muzej v Trebčah, spomenik Marije Broz pri osnovni šoli v Bistrici ob Sotli in Titovo rojstno hišo v Kumrovcu. Krajevno organizacijo že vrsto let vodi Franc Jernejšek.

DRAGO MIKLAVEC

TRST

Obletnica pohoda v Beneško Slovenijo

Štiridesete obletnice znanega drugega pohoda 30. divizije v Beneško Slovenijo so se spomnili tudi v Trstu. V Odseku za zgodovino Narodne in študijske knjižnice sta Združenje aktivistov osvobodilnega gibanja za tržaško ozemlje in Zveza vojni invalidov pripravila predavanje na to temo. O pohodu je govoril udeleženec Jože Koren, ki je poudaril, da se je divizija podala na pot v noči z 29. na 30. januar 1944. Zmagovito pa ga je končala v noči z 19. na 20. februar, ko se je vrnila zadnja brigada, to je Bazoviška, skupno s štabom divizije in podoficirsko šolo čez Sočo med Volarji in Kamnom pri Kobaridu.

Ta akcija 30. divizije je imela bolj politično-propagandni kot pa vojaški uspeh. Beneškemu ljudstvu je po dogodkih 1943. leta povrnila zaupanje in vero v moč partizanskega orožja in veliko prispevala k razmahu partizanstva v Benečiji. Vplivala pa je tudi na krepitev partizanskih enot v Furlaniji.

Pozdravite ljudi ob poti

Sedlarjevo. Vasica, kjer je Štirinajsta po enomesečnem pohodu iz Bele krajine po Hrvatskem prešla v noči od 6. na 7. februar mejno reko Sotlo in začela izpolnjevati zgodovinsko poslanstvo, je bila natanko po štiridesetih letih začetek prve etape pohoda mladim po njenih sledih. Mladim pohodnikom, nosilcem izročila in zbranim borcem ter domačinom je spregovoril nekaj besed sekretar občinske konference ZKS Šmarje pri Jelšah Zvonko Murgelj. Nekdanji namestnik komandanta divizije, narodni heroj Tone Vidmar-Luka, pa je obudil spomine na dni, ko so Nemci razglašali, da je divizija uničena, divizija pa je prebivala obroče in nezadržno napredovala k svojemu cilju. Na koncu se je poslal: »In vendar nas je, kljub življenjskim težavam in švabskim šarcem živih več kot štiristo!«

Mladinski pohodni enoti je legendarni komandant izročil pohodni prapor, z željo, naj pozdravijo vse ljudi ob poti tja do Ljubnega v Zgornji Savinjski dolini, kjer se bo pohod po poteh divizije 14. februarja tudi končal.

Staš

ŠPORT IN REKREACIJA

Trnovske smučine nared

V našem časopisu smo v krajšem stavku že predstavili letošnje novosti v okviru naše najbolj množične prireditve na smučeh. Prireditelji Trnovskega maratona so na tiskovni konferenci še dodatno pojasnili nekatere spremembe, ki jih bodo prvič izpeljali na nedeljski prireditvi na črnovrški planoti. Čeprav je Trnovski maraton edina tovrstna tekaška prireditev pri nas z 42-kilometrsko progo, so se poskusno odločili tudi za tek na 60 kilometrov. K temu so jih spodbudile želje tekačev, ki so se doslej udeleževali maratonov z daljšimi progami v tujini. Do poka roka rednih prijav konec minulega meseca se je za tek na poskusnih 60 kilometrov prijavilo iz naše republike kar 42 tekačev. Sicer pa je udeležbo na maratonu do takrat prijavilo blizu 700 rekreativcev. Rok za prijave je sicer potekel, še vedno pa se tekači lahko prijavljajo do nedelje in še na sam dan prireditve.

Organizacijski komite je letos sklenil, da v okviru 9. Trnovskega maratona ne bodo pripravili proge za tekače, pripadnike TO, JLA in milice. Svojo namero utemeljuje s podatkom, da se je teka na 15 kilometrov iz vrst pripadnikov oboroženih sil, milice in TO udeleževalo v minulih letih malo tekmovalcev, organizatorji pa so v primerjavi z udeležbo imeli izredno velike izdatke za pripravo posebne proge. Še vedno pa ostaja 8-kilometrski proga, namenjena pionirskemu teku. Letos na maratonu tudi prvič ne bodo tekli kategorizirani tekmovalci. Za ta korak se je organizacijski komite odločil na priporočilo Smučarske zveze Slovenije.

Tudi letos bo na Trnovskem maratonu sodelovala četica borcev-tekačev. Mnogi med njimi so na tej planoti preživeli tudi marsikateri dan med narodnoosvobodilno vojno in našo revolucijo.

PŠ

ŠPORT IN REKREACIJA

RADIO ŠE POMNITE
- TOVARIŠI

Štirideset let mineva te dni od legendarnega pohoda 14. divizije na Štajersko. O tem bo tekla beseda v oddaji »Se pomnite, tovariši«, ki bo na sporedu v nedeljo, 12. februarja brž po poročilih ob 9. uri.

Temu pomembnemu dogodku bo posvečena tudi Radijska šola za višjo stopnjo. Na sporedu bo 16. februarja ob 8.05 na prvem programu, ponovitev pa isti dan ob 16.05 na III. programu Radia Ljubljane.

Obe oddaji pripravlja Stane Škrabar.

Vabili

Iniciativni odbor jurišnega bataljona 15. divizije vabi vse borce tega bataljona, da se udeležijo prvega zbora skupnosti borcev bataljona v soboto, 18. februarja 1984, ob 10. uri v domu Maksa Perca, Kotnikova ulica v Ljubljani (dom milice).

KO ZB NOV Lipniška dolina organizira tudi letos tradicionalne patrolne smučarske teke narodnega heroja Staneta Zagarja. Start in cilj bosta na Srednji Dobravi v soboto, 18. februarja, ob 9. uri. Sprejem in pozdrav gostov bo ob 8.30 pred domom krajevne skupnosti na Srednji Dobravi.

Borci Cankarjeve brigade:

Na Javorovici se snidemo

V letošnjem programu skupnosti borcev Cankarjeve brigade bo glavni dogodek srečanje na Javorovici. Letos mineva namreč 40 let, odkar je v zdaj že znameniti gorjanski vasi postal žrtev okupatorjevih podreptnikov 4. bataljon Cankarjeve brigade (16. marca 1944). Nekdanji bataljonski komisar v Cankarjevi brigadi, zdaj že pokojni Ivan Bernot-Zivko, je v spominski brošuri »Ob zori krvavi« zapisal te besede: »Sreča, zavezniška hrabrih, nam je bila velikokrat naklonjena. Našim borcem na Javorovici pa je za kratek čas obrnila hrbet, kot da bi hotela s tem vse druge posvariti, da je ranjen sovražnik najnevarnejši. Mnogi so to svarilo in celotno žrtev že tedaj prav razumeli, in niso iskali drugih vzrokov. Žrtvi so se priklonili, kot se ji naj vedno priklanja naš narod.«

Prav nekdanji borci, soborci žrtev in svojci se želijo pokloniti ob obletnici tega dogodka ob spomeniku na Javorovici, kjer nastaja skrbno zasnovan spominski park. Proslava bo 1. maja ob prazniku krajevne skupnosti Sentjerne v skupni organizaciji lokalnih družbenopolitičnih organizacij in brigadnega odbora. Še prej pa bo, 26. februarja, zdaj že tradicionalno smučarsko tekmovanje za memorial padlih borcev 4. bataljona. Prav bi bilo, da se tega tekmovanja udeleže cankarjevci, zlasti tudi še aktivni smučarji.

Razen te osrednje slovesnosti zajema letni program udeležbo na praznikih domoljubnih občin Črnomelj, Grosuplje in Kočevje. Koristno akcijo predstavlja spominska razstava »Bojna pot Cankarjeve brigade«, ki obsega 110 slik in dokumentov ter jo odbor še sproti dopolnjuje. Omenjene in podobne akcije pomaga odboru pripravljati 16 delujočih pododborov, med katerimi so zlasti dejavni pododbori v Grosupljem, Mariboru, Novem mestu in Novi Gorici. Večjo popularizacijo si želi odbor v sredstvih obveščanja, še posebej v temu posvečenih radijskih in TV programih.

dš

Obvestilo

Odbor skupnosti borcev Belokranjskega odreda obvešča vse borce odreda, ki niso ob 40-letnici ustanovitve prejeli spominske medalje odreda, da to lahko dvignejo pri:

- OO ZZB NOV Črnomelj, Kolodvorska 34, tel. (068) 51-525
- v Ljubljani pri Rudiju Ancelju, Kajuhova 42, tel. (061) 448-075
- v Novem mestu pri Francu Skofu, Jerebova 10, tel. (068) 21-146
- v Kostanjevici na Krki pri Ivanu Divjaku, Hmeljska 4, tel. (068) 69-747
- v Metliki pri Jožetu Mihelčiču, Brodaričeva 1, tel. (068) 58-672
- v Kranju pri Branku Pečjaku, Pot na Jošta 55, tel. (064) 23-216
- v Mariboru pri Lovru Fabjanu, Kajuhova 1, tel. (062) 29-439.

Vse informacije lahko dobite po telefonu pri navedenih tovariših.

Odbor skupnosti borcev Belokranjskega odreda

»Stari naročnik – novega«

Ko smo se v našem uredništvu odločili za akcijo »Stari naročnik – novega«, smo bili prepričani, da se bodo naši bralci množično vključili vanjo. Toda nekoliko smo se uštel. Rezultati so sicer spodbudni, ne pa takšni, kot smo pričakovali. V akciji sodeluje premalo naših borcev, še slabši pa je odziv borčevskih organizacij na terenu. Naši poverjeniki s svojim delom pridobijo toliko novih naročnikov, kot jih odpove naš časopis. Namen naše akcije pa ni bil ta, da bi pokrivali odpovedi z novimi naročniki, ampak da bi povečali število naročnikov TV-15 Naš tovariš in ga s tem pocenili.

V pogovorih so se številni borci začudili, ker je tako malo članov borčevske organizacije naročnikov našega in vašega časopisa. Doga-

ja se tudi, da ga borci odpovedujejo in naročajo druge časopise, ki po svoji vsebini ne sodijo v borčevske družine. Mnogi so nam tudi zagotovili, da bodo problematiko časopisa TV-15 Naš tovariš sprožili na konferencah svojih organizacij, toda stvari so še vedno po starem. Človek se včasih vpraša, ali so borci pozabili ideale, za katere so se bojevali vsa vojna leta, vpraša se tudi, če so njihovi mesečni prejemki res tako majhni, da ne morejo plačati enkrat na leto petsto dinarjev.

Sicer pa te dni dobivajo naši naročniki položnice za plačilo letne naročnine. Upamo, da jo bodo poravnali v najkrajšem možnem času. S tem bi nam veliko pomagali in zmanjšali stroške za morebitne opomine.

B. K.

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM NA

PORTOROŽ VAS VABI!

Odhod: 10. 3. 1984 ob 7.30
Prihod: 11. 3. 1984 zvečer
Cena: 2.000 din

Naše prvo letošnje snidenje bo na izletu na slovensko obalo. Izlet je namenjen praznovanju dneva žena (čeprav dva dni po 8. marcu), in zato smo pripravili prijetno presenečenje za vse udeležence dvodnevne izleta; srečanje z znanim GLEDALIŠKIM IGRALCEM – ČLANOM SSG v Trstu in medvojnimi partizanskim komandantom kulturne skupine pri 9. korpusu Danilom Turkom-Jocom.

1. dan 10. 3. 84: Odhod avtobusa bo v soboto 10. 3. ob 7.30 s Trga osvoboditve (nasproti Univerze) v Ljubljani.

Pot nas bo vodila na Primorsko. Mimo Portoroža se bomo zapeljali v Piran, kjer si bomo ogledali zanimivosti mesta. Po ogledu se bomo nastanili v Portorožu. Kosilo. Popoldan bo na voljo bazen za kopanje ali pa se bomo napotili na kratek sprehod do Bernardina. Ob 16. uri se bomo zbrali in skupaj pozdravili zamejskega Slovenca, ki se je že

pred NOB in med njim posvetil gledališki umetnosti.

Po večerji se boste lahko zavrteli ob prijetni glasbi, ki je v hotelih v Portorožu ne manjka.

2. dan 11. 3. 84: Zajtrk. Dopoldan prosto, za individualne sprehode ali kopanje v hotelskem bazenu. Po kosilu se bomo zapeljali do zanimivega vrta kaktusov nad Portorožem (možen nakup kaktusov).

Med vračanjem proti Ljubljani se bomo ustavili še kje, nato pa prispeli v Ljubljano okoli 19. ure.

Cena izleta 2.000 din vključuje: avtobusni prevoz na navedeni relaciji, cestnine, hotelske storitve, navedene v programu, ogledi, vstopnine, kopanje v bazenu, vodstvo in organizacija izleta. (min. št. udeležencev izleta je 35).

Prijave sprejemamo v turistični poslovalnici **SLAVNIK Ljubljana, Tavčarjeva 8 a.** Prijavite se lahko tudi po pošti na isti naslov.

Vse informacije po telefonu:
(061) 321-552, 321-351

ŽELIMO VAM PRIJETNO PRAZNOVANJE!

PRIJAVNICA ZA IZLET:

PORTOROŽ VAS VABI!

Priimek in ime _____

Stalno bivališče _____

Poleg sebe prijavljam še _____

Kraj in datum prijave _____

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM NA

Dr. Milan Dolenc

3

Nemško taborišče za vojne ujetnike v Kosovski Mitrovici

Ker je bila naša hrana slaba, sem začel razmišljati, kako bi pomagal ujetnikom. Na trgu sem videl, da so prodajali srbski sir in luk. V začetku se poskušal spaviti v taborišče le manjše količine mlade čebule. Ko pa sem videl, da Nemci niso imeli nič proti, sem nakupil na trgu cel čebriček sira in košaro lukca. Šlo je brez ovir. Dogovoril sem se z našimi oficirji, ki so imeli precej denarja, da bi organizirali nekakšno trgovino.

V ta namen so oni založili denar, da bi začeli bolj na veliko nakupovati hrano in tobak. Na dvorišču smo izpraznili manjšo sobo, nekje smo staknili tehniko in dobil sem nekaj spretnih fantov, ki so prevzeli »trgovino«. Jaz, ki sem edini imel prepustnico, sem nakupoval. Kupoval sem samo sir, čebulo, suho slanino, cigarete in tobak. Tako sem na trgu kupil na dan po več kadi sira, včasih pa dva voza čebule in veliko cigaret. Toda za tolikšne količine je bil trg v Mitrovici premajhen, zato sem se povezal z večjim šiptarskim trgovcem, ki nam je vozil stvari iz drugih krajev.

V taborišču je bil tudi topniški polk, ki je pripadal naši diviziji in je bil prej v Skopju. Komandant polka je bil podpolkovnik Branko Tominšek, Slovenec. Iz tega polka je bilo največ Slovencev v taborišču, med njimi tudi rezervni poročnik Ivan Kreft. Z njim se od prej nisva poznala, ker sem jaz študiral v glavnem v Zagrebu, on pa v Ljubljani. Kmalu sva se dobro spoznala in »zvohala«, da sva oba organizirana komunisti. Drug drugemu sva verjela. V taborišču je ostal le kratek čas, ker se mu je posrečilo, da se je izmaknil iz njega, vendar mi je pred odhodom dal navodila za delo in naslov Silvine Tomazini, Slovenke, profesorice in članice tamkajšnjega mestnega komiteja KPJ. Že naslednji dan sem šel k njej na dom. Z njo sem se lahko povezal, ker sem prišel k njej po Kreftovih navodilih in ker je bila sošolka moje sestre. Dala mi je priporočilo, da sem se povezal s tamkajšnjim lekarnarjem, ki je bil predsednik organizacije Rdečega križa in zaveden človek. Dala mi je tudi priporočilo, da sem se povezal s tamkajšnjim župnikom Slovincem.

Z župnikom sva se dogovorila, da sem prihajal vsak dan v cerkev, kjer mi je povedal najnoveše vesti in mi dal tudi napisana radijska poročila. Lekarna je bila le nekaj sto metrov pod taboriščem. Z lekarnarjem sva se dogovorila, da je sprejemal od svojcev ujetnikov pisma in denar, kar sem nosil skrivaj v škornjih in pod plaščem v taborišče. Z nami v taborišču je bil polkovni verski referent pop Rade. Bil je družaben. Nosil je vojaško uniformo, a ne škornjev, pač pa čevlje in ovijace, na šajkači pa je imel namesto grba križ. Prav dobro sva se razumela, dokler ga nisem nekoč pri igri s kartami, pri tem je zelo prostaško klel, vprašal, kako da kot duhovnik tako preklinja. Ni mi odgovoril, zelo pa mi je zameril. Nekega dne je prišel k meni in me prosil, da bi šel v mesto k proti prosit, če mu posodi duhovniško obleko.

Želel je oditi iz taborišča. Prota mi jo je takoj dal. Bila je velika in iz tankega blaga, zato sem jo lahko stlačil v aktovko. A kako naj gre pop iz taborišča? Radetu sem svetoval, naj se preobleče, gre k vhodu in ven. Ko je prišel do stražarja, ga je ta napodil, ker je mislil, da je prišel obiskat ujetnike. Tako je ušel.

V taborišču je bil tudi naš polkovni lekarnar, magister farmacije Boško. Bil je približno mojih let, tudi precej visok in obilen, a zelo simpatičen. Bila sva najboljša prijatelja. Bil je doma iz Kraljeva, kjer je imel svojo lekarno. Kmalu, ko je odšel pop, me je v lekarni čakal njegov brat. Prišel je z motorjem. Prosil me je, naj poskušam kakorkoli spraviti brata iz taborišča, da ga odpelje domov. Ne vem, kako si je to predstavljal. V glavo mi je šinila misel, da je bil naš polkovni orožar oblečen v vojaške hlače, sicer pa je nosil usnjen jopič in usnjeno kapo. Bošku sem svetoval, naj to kupi. Orožar, ki je bil prav tako visok, le nekoliko bolj suh, se je polakomnil denarja. Bošku sem dejal, naj gre k stražarju in reče: elektrikar. Stražar je menil, da je prišel v taborišče popraviti elektriko, pa ga je spustil. V lekarni v mestu sta se sestala z bratom, sedla na motor in odpeljala domov v Kraljevo. Boško je bil po osvoboditvi dolgo let predsednik občine Kraljevo.

Čez nekaj tednov, ko smo prišli v taborišče, smo videli, kako so se zbrali sredi dvorišča v zbor hitlerjanci oziroma volksdeutscherji. Poveljaval jim je naš polkovni obveščevalec, banatski hitlerjanec. Še isti dan so jih odpustili iz taborišča. Kmalu potem je prišel ukaz, naj se zberejo na dvorišču vsi ujetniki iz Hrvaške in se vrnejo v njihovo »Nezavisno državo Hrvatsko«. Tako se je precej skrčilo naše število in čakali smo, kaj se bo zgodilo z nami. Čez kakšen mesec je prišlo povelje, naj se ujetniki pripravijo na pot, ker bodo odšli v taborišče v Nemčijo. Smelo pa je ostati nekaj vojakov za varovanje konj in urejanje taborišča, dva zdravnik, dva veterinarja, en pop in nekaj oficirjev, ki naj bi ohranjali red v taborišču. Tako me je moja stroka obvarovala, da me niso odpeljali v Nemčijo. Težko sem se poslovil od številnih prijateljev, sotrpinov, ki so odhajali na vlak. Zdaj so vse oficirje spravili v eno sobo. Bilo nam je izredno dolgčas. Moja sreča je bila, da sem imel dosti dela. Ostali pa so bili skoraj vsi brez dela, in jih je zelo mučilo domotožje. Posebno se mi je smilil naš polkovni zdravnik, mlad človek, ki se je tik pred začetkom vojne poročil v Užicu. Bil sem na njegovi bogati poroki.

Ob delu mi je hitro minilo dopoldne, popoldne pa sem bil v glavnem brez dela. Večkrat sem hodil ob taboriščnem zidu in gledal na bližnje hribe, kjer sem videl drevesa, ki so zelenela v pomladi. Misli so mi uhajale na dom, kaj je z mojimi, kaj bo z našo usodo itd. Posebno hudo je bilo zvečer, ko nismo smeli iz stavbe. Drugo nam ni preostalo, kot da smo šli v posteljo in se pogovarjali. Večkrat so bili to resni pogovori, dostikrat pa smo zbijali šale. Dogovoril sem se z mestnim župnikom, da bi me povezal z italijanskim štabom, ki je bil nedaleč v sosednji Albaniji. Italijani naj bi nas Slovence prevzeli, ker smo bili doma iz njihove ljubljanske province. Župnik je to tudi napravil, kar pa je bilo skrajni čas, ker so Nemci kmalu nato odpeljali konje, taborišče pa razpustili. Tedaj so poslali Črnogorce domov, Slovence pa naj bi poslali z ostalimi v Nemčijo, razen tistih, ki so bili iz ljubljanske province. Po naključju sem imel v oficirski izkaznici napačne podatke, da sem namreč iz Novega mesta. To mi kasneje, ko sem bil prestavljen v Bohinj, niso spremenili. Tako sem se seveda prijavil, da sem »Italijan«. Ko sem videl, da niso natančni pri presojanju, kdo kam sodi, sem kot prevajalec porinil vse Slovence med »Italijane«, nekaj Srbov pa med Črnogorce in jih tako rešil iz ujetništva. Odpotovali smo. Vedel sem, da bo pot dolga. Nemci nam bodo dali za pot verjetno le malo hrane, nas pa je bilo okoli 120. Zato sem zbral denar, nekaj nam ga je ostalo od »trgovine«, nekaj sem ga zbral med ujetniki, nekaj pa sem ga dobil med Srbi po Mitrovici. Nakupil sem suho slanino. Ko smo odkorakali na postajo, so nas tu že čakali živinski vagoni. Našla smo raztresli slamo, da smo lahko ležali. Od oficirjev sta šla z nami še major Milan Kosec in še en oficir, čigar imena se ne spominjam. Za transport sem bil odgovoren jaz. Nemci so dali na pot vsakemu hlebec koruznega kruha. Naslednji dan smo na neki železniški postaji srečali transport izseljenih Slovencev iz Maribora. Stika z njimi nismo mogli dobiti, le pomahali smo si. Gotovo smo bili mi bolj veseli, čeprav tudi mi še nismo vedeli, kaj bodo z nami počeli. Naslednji dan smo prišli v Beograd. Tu smo zvedeli, da je prejšnji dan Nemčija napadla Sovjetsko zvezo. Preložili so nas v osebne vagon tretjega razreda. Naslednje jutro smo prišli v Zagreb. Tu smo na postaji prvič videli ustaše. Po polurnem postanku smo nadaljevali pot proti Sloveniji. Zelo smo bili srečni, ko smo prešli mejo »Nezavisne države Hrvatske«. Že smo prišli v Belo krajino. Vlak je ustavil v Rosalnicah. Ko sem pogledal skozi okno, sem zagledal prometnika Rudo Golobiča, ki je bil moj sošolec. Takoj sem skočil z vagona in ga prosil, naj telefonira na postajo v Mokronog, da bi obvestil mojo ženo o mojem prihodu. Telefonira naj tudi na postajo v Novo mesto, da bi nam prinesli na postajo hrano. In vlak je sopihal dalje proti Črnomlju. Prometnik Golobič je verjetno obvestil tudi postajo v Črnomlju, da prihajamo. Zavedni Črnomalci so prinesli na postajo kar svoja kosila. Toda italijanski komandant jim ni dovolil razdeliti hrane, dokler nam niso oni razdelili kruha in vina, nato pa smo bili deležni še belokranjske hrane in pijače. Vlak ni smel nadaljevati poti, dokler se vse skupaj ni končalo. Tedaj se mi je zdelo, da skoraj sanjam. Sprejeli so nas kot smagovalce. Čez kakšno uro smo prišli v Novo mesto, kjer smo doživeli enak prizor, toda brez italijanske vojske.

Ko smo prišli v Trebnje, sem ves nestrpen čakal, da ugledam ženo. Nenadoma je na postajo pripeljal vlak iz Mokronoga – in v njem sem zagledal ženo in oba otroka! Ko sem jih objel, sem čutil, da so shujšali. To ni bilo nič čudnega. Že dvakrat so namreč zvedeli, da sem mrtev.

Konec

Medsebojno sodelovanje JLA in pionirji

Komisija za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri Svetu Zveze pionirjev Slovenije je na svoji seji konec januarja med drugim obravnavala tudi vezl med JLA in pionirji. Poročilo o tem je pripravil tovariš Ivo Bajt.

Jugoslovanska ljudska armada, ustanovljena med oboroženim bojem in socialistično revolucijo je tudi danes osnovna oborožena sila naše domovine. Obdržala je svoje narodnostne in revolucionarne značilnosti z osnovno nalogo, da brani samoupravno socialistično skupnost, skupne interese narodov in narodnosti Jugoslavije in prispeva k miru ter varnosti svoje dežele. Ta razred-

log nadaljnjega materialnega razvoja naše družbe, pri razvijanju bojnih in revolucionarnih izročil narodov in narodnosti Jugoslavije in zlasti v aktivnostih pri krepitvi obrambne sposobnosti in samozaščite.

Tudi po osvoboditvi domovine so pionirji nadaljevali svoje delo, kjer so jim bili za zgled borci in heroji narodnoosvobodilnega boja,

no revolucionarni pomen JLA se kaže tudi v sistemu vzgoje in izobraževanja, ki poteka v njenih enotah, komandah in ustanovah, pa v številnih akcijah, ki so jih organizirale enote JLA pri gradnji mostov, cest, vodovodov in drugih objektov. Njen pomen se kaže tudi v aktivnostih pri poplavih, potresih in požarih in v številnih skupnih aktivnostih ljudi, predvsem mladine in pionirjev, pri uresničevanju na-

med katerimi je bilo tudi osem pionirjev – narodnih herojev. Delovanje naših pionirjev je bilo – poleg neposrednega vključevanja v obnovo in gradnjo naše domovine, v vzgojno izobraževalni proces na šoli in v razvijanje ter izpopolnjevanje samoupravljanja – usmerjeno tudi v stalne skupne dejavnosti s pripadniki JLA in teritorialne obrambe, kjer so se ne samo spoznavali z življenjem in delom, ampak so

tudi iskali elemente za vsestransko aktivnost na področju obrambe in samozščite in številne pozitivne primere, nujne za oblikovanje vsestranske osebnosti, graditeljev in branilcev svoje samoupravne socialistične domovine.

V tem povojnem obdobju se je porodilo pravo bogastvo vsebin, oblik in metod skupnih aktivnosti pionirjev in pripadnikov JLA, ki so postale že tradicija večine vojašnic, pionirskih odredov, osnovnih šol, in s tem tudi sestavni del načrtov in programov, ki potekajo celo leto, in ne samo pred dnem JLA.

Prav zaradi tega je treba poudariti nekatere od tistih dejavnosti, ki so pionirjem in pripadnikom JLA bolj bližje, kot na primer to, da starešine in vojakji izročajo pionirjem pionirske rutice, da so pionirji navzoči pri slovesni zaobljubi vojakov, da organizirajo skupne prireditve in športne igre, da so skupaj pri urjenju vojaških spretnosti, pri kurirčkovih pošti, gradnji bivakov v snegu, in iz snega, da so starešine mentorji pionirskim odredom, ali šolam, da seznanjajo pionirje z radiotehniko, z vsebinami, oblikami in metodami našega boja proti sovražniku, skupaj tekmujejo v poznavanju narodnih herojev, imajo skupne akcije v mestu, vasi, šoli, kasarni ali krajevni skupnosti, dalje so skupaj v akcijah NNPP, pri pogozdovanih, skupaj oskrbujejo grobove padlih borcev in še bi lahko naštevali.

Pogosti medsebojni obiski pionirjev, starešin, vojašnic vojakov JLA bodo popestrili delo na šolah in v pionirskih odredih z novimi vsebinami in aktivnostmi, ki bodo še bolj povežale pionirje s pripadniki JLA in s tem v njih budi občutek skupnosti, skupne odgovornosti za obrambo samoupravne socialistične domovine in pripevali k usposabljanju pionirjev, da bi se lahko bolje znašli v primeru vojne nevarnosti in pri tem ohranili svoja življenja.

Pionirji morajo biti sami pobudniki teh srečanj in načrtov skupnih aktivnosti, da bi tudi tako dokazali svojo zrelost in pokazali, da nadaljujejo tudi pot pionirjev – borcev ter da se zavedajo svoje vloge, mesta in nalog v gradnji in obrambi domovine.

Ž. D.

Moj veliki nepremagljivi brat

Mislim o tebi, brat...

Dolge bele noči zasneženih poljan in spečih gozdov so za nama. Pomladne sape, neugnane hudourniške brzice, zlata valovanja zrelih žit, šumeče listje pod hitečimi koraki... Zdaj je vse, prav vse za nama.

Kolikokrat sem se skrila, drobna in krhka za tvoj široki hrbet. Tako zelo neboljena in ranljiva sem bila, ko je pokalo spodaj v dolini.

Po tisti strašni februarjski hajki, ko smo se komaj prebili skozi sovražnikov obroč v zeleno naročje Javornikov, si me vročišno preneseš na svojih močnih rokah. Tovariši so dejali, da me bo pljučnica ugonobila, ti pa me nisi hotel pustiti umreti.

Takrat sem te videla prvič in edinkrat jokati. Razpel si suknjič, me stisnil na prsi in se molče, prezirajoč smrt, ki me je hotela iztrgati iz tvoje varnega zavetja, napotil za kolono.

Utrip tvojega srca je dajal novo življenje mojemu srcu. Dolge tri tedne si me nosil s seboj kot najdragocenejšo breme, ti moj veliki, plemeniti brat. Do dobrih ljudi.

Bilo je že visoko poletje, ko si me prišel iskat na Kjutovo domačijo. Zdel si se mi še bolj mogočen kot pred meseci in ponosna, tako silno ponosna sem bila, da ti lahko sledim naprej v vojno viхро.

Poletje je minilo, prevesilo se je v otožno, sivo jesen. Naš pravični boj je dobival z vsakim dnem globlji smisel. Želja po svobodi in prepričanju v zmago sta kot plaz potiskala okupatorja iz naše zaslužjene domovine.

Ne lakota in žeja ne nadčloveški napor in bolezen, mučenje in smrt ne ruševine in opustošena polja niso mogli streti v nas volje, odpraviti enkrat za vselej s stoletnim hlapčevanjem tujcu.

Globoko v sebi smo hranili plamen. Postal je kres, požar, ki nam je kazal edino pravo pot v temni, morečiji noči vojne.

Pišem o tebi, brat.

Morda tega ne bi smela, ker se spomin in bolečina vrtneta potisočerja, vendar takrat ni bilo časa za otroštvo, za solze, ki jih ne more posušiti čas.

Komaj se je začela prebujati pomlad in prvi žarki sonca so razveseljevali prisojne obronke Pohorja. Na pragu svobode si me zapustil. Za vedno.

Svinčeno zrno hudodelca je ustavilo bitje tvojega srca. Zamajala se je granitna stena tvojega telesa, zajekalo je nebo. Zemlja, dobra mati, ti je pripravljala mehko ležišče.

Za trenutek si se naslonil na mojo ramo, kot bi mogla jaz, otrok, zaustaviti otekajoče življenje. V tvojih očeh je bilo začudenje in počasi kot v hudih sanjah si zdrsnil na kolena in skril obraz v roso mahovje.

Mislim o tebi, brat.

Ob grobu, gomili, ki jo zaznamuje le še spomin nate, prinaša šepet iz daljnih slavnih dni našega boja tiho pesem o življenju, tako mogočnem in o smrti, tako zelo nepomembni.

Dal si življenje, ker si verjel, da naša polja niti gozdovi, rože in ne ljudje ne morejo dajati svojih sadov, lepote in ljubezni brez svobode.

Hvala ti, moj veliki, nepremagljivi brat!

(Sestavek je s kurirčkovega festivala, napisala pa ga je Milena Dominije Reščič iz Lenarta v Slovenskih Goricah in zanj prejela drugo nagrado za prozo v natečaju za odrasle.)

Živim v miru

Združene države Amerike. Na ulicah je na stotine mladih. Nosijo gesla, pojejo pesem. Dajte miru priložnosti... Nočemo vojne... Hočemo mir...

Vietnam. Mlad ameriški vojak stopa po gozdu. Še pred nekaj dnevi se je udeležil shoda, sedaj pa je že tu. V vojni. Misli na mamo, očeta, prijatelje. Sprašuje se, ali bo sploh kdaj prišel iz tega pekla... Jugoslavija. Neodvisna, svobodna država. Tu ni vojne, umiranja. Kot miren otok sredi razburkanega oceana. Mladi živimo v miru, svobodi, brez skrbi. Ni se nam treba bojevati, da bi uresničili cilje vlade. Ni nam treba hoditi v Vietnam, Liba-

non, Grenado... In kdo je to omogočil? Naši stari starši... Tito.

Tem se moramo zahvaliti za to, kar imamo. Res, da je Jugoslavija zabredla v gospodarske težave, vendar lepše je živeti svobodno, brez skrbi, kot pa imeti vsega na pretek, živeti v večnem strahu pred vojno... Hvala vam za to, partizani. Kovali ste nemogoče. In Tito je rekel: »Tujega nočemo, svojeja ne damo!« Jugoslavija ima toliko orožja, kot ga potrebuje za obrambo. In kje je to orožje? V ljudeh. Vsak se je pripravljen bojevati za svobodo. Jugoslavija ne sodeluje v vojaških blokih, neče podpirati ciljev veseli.

Falklandski otoki, Irak, Iran, Libanon, Izrael, Sibirija, Grenada. To so države, v katerih umirajo življenja nedolžnih ljudi, ki padajo pod cilji drugih držav.

In kakšen bo svet čez petdeset let? Jedrske rakete bodo razjedale zemljo. Človek bo uničil samega sebe...

Moje želje: Vojn ne bo več, na svetu bo le ena država, po modrem nebu bo letel bel golob.

»Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan, da koder sonce hodi, prepri iz sveta bo pregnan, da rojak prost bo vsak, ne vrage, le sosed bo mejak.

Upam, da se bodo uresničili verzi dr. Franceta Prešerna. Naj jih poje ves svet. Naj svet zapoje: »Dajte miru priložnosti!«

ROK BARBIČ
OŠ Dolenjske Toplice

»Številka« ga je rešila

Vojna je ostala v zavesti mnogih otrok kot pečat grdega in hudega doživljanja. Mnogi so bili s starši izseljeni, ločeni od mater, sester, bratov itd...Tudi moj oče je bil izseljen v Šlezijo.

Bilo je 1941. leta. Star je bil šele pet let, zato se vsega niti ne spominja več. Najprej so jih odpeljali Nemci v Brestanico, kjer so dobili številke. Ložeti, Tinčeti, Ivani so postali brezosebne številke 1310, 1311...Številka v obliki pasjega obeska naj bi spremljala ljudi na poti v neznano. Z živinskimi vagoni so jih odpeljali v Nemčijo, kjer so napolnili precej veliko taborišče.

Ko je oče prebil že dve leti v taborišču, je moral v šolo. Obiskovali so jo nemški otroci iz okolice in mali taboriščniki. Začele so se težave, saj je slišal samo nemške besede. Po dveh letih so ga poslali v otroško zavetišče, ker je ostal sam. Njegova mama ali moja stara mama je morala kopati strelske järke. V zavetišču so bili sami otroci brez staršev. Tudi tukaj niso bili na varnem. Skupaj z Nemci so se morali neprestano umikati Rusom, ki so hitro napredovali, a nazadnje so jih vseeno zajeli.

Za slovenske otroke je bila to rešitev. S pomočjo ohranjenih seznamov in številčk so poslali otroke k staršem ali svojcem. Veliko vlogo je pri tej akciji odigrala mednarodna organizacija Rdečega križa.

Mnogi otroci so ostali pri »novih« starših ali pa so se čez leta vrnili šele k pravim. Mnogi so doživljali prave tragedije, ki so popisane tudi v literarnih delih naših pisateljev.

Številka v obliki »pasjega obeska« je pomagala mojemu očetu, da se je vrnil k materi.

SAMO PETELINC, 8. c
OŠ bratov Ribarjev Brežice

Skrb za starejše

Ko človek ostari, se sreča z mnogimi težavami. Nekateri postanejo odveč mladini, druge tare bolezen in onemoglost. Zato jim je treba pomagati, biti z njimi obzirni.

Nekateri učenci hodijo na domove ostarelih ljudi. Tam jim pomagajo pri kakšnem opravilu in jim delajo družbo.

Tudi jaz imam staro mamo in starega očeta. Vsak teden ju obiščem in jima pomagam pri delu. Ko opravim najnujnejše, ju velikokrat naprosim, da mi pripovedujeta o svoji mladosti. V to velikokrat privolita in se hitro vživita v pogovor ter pozabita na bolezen in skrb.

Moja stara starša nista nikoli osamljena, in tako naj ne bi bili tudi drugi.

NATALIJA JELOVŠEK
6. c, COŠ Štore

Kurir iz naše vasi

Leta 1944 je živel v naši vasi fant Franc Polanc. Ker je bila takrat vojna, so tega fanta izbrali za kurirja. Moral je prenašati pošto in vse, kar so mu naročili partizani. Tega leta proti koncu februarja je kurir dobil pomembno pošto, ki jo je moral odnesti s Predmeje oziroma iz postojanke P-5 prek Čavna na most. Kurir je bil na poti vedno previden, a tisti dan, ko je ravno prečkal cesto na Čavnu, ga je opazil sovražnik. Stekel je po stari poti proti Lokavcu, toda sovražnikove puške so bile naperjene za njim in strelji so se slišali daleč naokrog. Od njega ni bilo več glasu in ni prišel na določen kraj in se tudi ni več vrnil v postojanko.

Čez tri tedne, ko ni bilo več sovražnikov na Čavnu, so ga s vojci in domačini šli iskat. Dobili so ga mrtvega pod staro stezo. Vsi so ga poznali kot dobrega partizana – kurirja.

TATJANA, 4. razred
COŠ Narodni heroj
Ivan Bizjak, Otlica

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Naš peti nagradni natečaj

Pa smo spet pri njem, pri Bogu Flandru-Klusovemu Jožetu, po katerem nosi ime naš vsakoletni nagradni natečaj. Letos je že peti po vrsti. Prav zato ga gotovo že poznate, dragi naši mladi bralci in dopisniki, partizana in slovenskega pisatelja Klusovega Jožo. Veste, da je bil doma iz Ljubljane, da je rad hodil v gore, bral, kar mu je prišlo v roke, da je bil po poklicu železničar. Ali pa bolj poznate njegovo partizansko obdobje, na Gorenjskem v Poljanskem bataljonu, na Dolenjskem, kje se je bojeval v Cankarjevi brigadi in njegovo udeležbo v bojih za Bosiljevo. Komaj petindvajset let mu je bilo, ko je junija 1944 padel v Drenovcu pri Vinici. Tudi pokopali so ga na viniškem pokopališču. Vseskozi je pisal in prav njegovo najpomembnejše literarno delo je nastalo med vojno, v odmorih med akcijami. Kaj njegovega pa poznate? Morda njegove partizanske črtice, ki so med vojno izhajale v partizanskih listih? Ali pa njegove pesmi? Morda so vam znane brošure Gorenjski junaki, Tovariš, Bataljon ali zbirka črtic pod naslovom Blegoš? Ste se že kdaj enačili z njegovimi junaki, pastirjem Tonačem, kurirjem Tinetom, Aljošo, z dijakom Francetom v črtici Meja? V podlistku objavljamo odlomek iz črtice Meja, da osvežimo spomin na Flandrovo pisanje in da bo vam, dragi naši mladi dopisniki, lažje prijeti za pero, ko se boste odločili za sodelovanje v našem nagradnem natečaju. Zdaj pa tisto, kar vas najbolj zanima – naslov. Življenje – kako lepo zveni ta beseda naj bo naslov vaših sestavkov, ki jih pričakujemo čimprej, čeprav smo vam rok za oddajo odmerili do 1. maja. Takrat pa prvih pet najboljših čakajo lepe knjižne nagrade. Saj imate radi knjige, kajne? Splača se potruditi. Vrstic ne bomo šteli, da bo le vsebina bogata. In vsake priložene ilustracije oziroma fotografije bomo veselili. Želimo vam kar največ navdihov in spretnega sukanja peresa! Pa ne pozabite napisati na kuverto: za nagradni natečaj BOGO FLANDER-KLUSOV JOŽO!

Živa

Bogo Flander – Klusov Joža

Meja

Skozi široke krone bukev so se utrinjale zvezde in njih igrivi lesk je s tankimi srebrnimi nitmi predel skozi rahlo šumeče listje. V temini mogočnega stebrovja debel so se igrali svetli prameni in tiho obsvetljevali

KLUSOV JOŽA

GORENJSKI JUNAKI

rov in njih svetlo luč. Kako čudovita noč – je pomislil, tisočere skrivnosti hrani v sebi, kot duša človeka. Zdi se ti, da bi z rokami prijel ta blesteča čudesa, a roke zagrabijo v praznino in temo. Prav takc je z nami ljudmi. Išče in grabimo v sebi, skušajoč doseči svetlo misel spoznanja, a segamo vedno globlje v temo nespoznanj. Neznano vprašanje, ki mu ni vedel izvora, se mu je vsiljevalo vedno znova in skušal je najti odgovor v sebi. Življenje. Tako lepo je zvenela ta beseda, a France je vedel, da hrani v sebi tisočero neslutitih zapletov, a hkrati se je zavedal njene preproste jasnosti in moči. Zakaj mora on, France, ki je nekoč sanjaril o čudežni lepoti stvarstva, ki mu notranje oči človeka dajejo čudovito barvo doživljanja, sedaj spoznavati grobo resnico sveta? Kdo je oni, ki mu je zabranil pravico do življenja? Od kod izvira zlo, da široki veletoki ljudstev preplavljajo s krvjo in trupli božanske poljane, polne zrelih žit?

Na temnih kopah vrhov je ležalo nepokojno skrivnostno vprašanje. Grozeč so zevale tihe globeli in zdelo se je, da iz njih prihaja prežeti odgovor – mi, ljudje. Mi smo, ki smo ustvarili red, ki ubija, požira milijone življenj, darovanih za vzvišeno lepoto ustvarjanja. In na nas je, da odstranimo zlo, ki smo si ga skozi stoletja pripravljali. Zato stojiš danes, študent France, z orožjem v roki – v jasni poletni noči na straži pred zlom, ki je nevidno in korenini v možganih nekaterih ljudi. Zato si pustil, France, svoje prejšnje življenje kot slabo obleko v kotu in si kot nov človek, kakor prvobitni ustvarjalec odšel v gozdove, da potrgaš mejo starega, krivičnega reda in odpreš pota v prostranstvo svobod – sebi, človeku.

... V mogočnem navalu čustev je skoraj pozabil čas in kraj, kjer se nahaja. Pred njim se je izoblikovalo nekaj lepega, skoraj nedosegljivega in podzvestno je čutil, da je on sam delec tega novega ustvarjajočega življenja... (odlomek)

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Kultura je:

- lepo obnašanje, gledanje zanimivih predstav ali poslušanje glasbe. ROTIJA KMET, 6. c
- pridno in vestno opravljanje dela, da dajemo zgled mlajšim. DRAGICA ŽOHAR, 5. a
- tiha pesem, ki odmeva v temi.
- če pomagaš tudi tistemu, ki tebi nikoli ni pomagal. MARIJA KORENJAK, 6. a
- glasba, ki nas ogreje. NATASA ŠTANCAR, 6. a
- lepo vedenje na cesti in pomoč ostarelim. GREGOR ELLER, 5. b

- da pomagaš starejšemu človeku čez cesto. VALTER POPOVIČ, 5. a
- spomin na Franceta Prešerna. NATALIJA JELOVŠEK, 6. c
- pojem, za katerega si vsi prizadevamo, da bi ga osvojili. MARIJA CVRTILA, 6. b
- spoštovanje učiteljev, staršev in starejših ljudi. NADJA MOHORIC, 5. b
- sodelovanje raznih držav na vseh področjih po svetu, splet bratskih vezi. KSENIJA URLEB, 6. b
- spoštovanje do knjig, zvezkov in učbenikov, branje del pesnikov in pisateljev. PETRA ŠORČAN, 5. b
- skrb za čisto in lepo urejeno okolje. ALJA LAMPRET, 5. a

Sestavili učenci COŠ Štore

Teden kulture

Osmi februar je dan kulture. O njem se učimo v šoli vsako leto. Veliko se pogovarjamo, kako bi ga praznovali. Naša pionirska organizacija je sklenila, da bomo ta praznik praznovali kar ves teden. Izdelali smo program praznovanja, ki je tak:

1. kviz o pesnikih in pisateljih
2. film
3. ustanovitev kulturnega šolskega društva
4. proslava, na kateri bo dramski krožek prikazal Povođenega moža
5. literarni večer, ki ga organizira Prosvetno društvo

Lepo bi bilo, če bi med nas spet prišel kakšen pesnik, ilustrator ali pisatelj, a žal nam to ni uspelo. Tiste, ki smo jih vabili, so bili že oddani. Tako bomo praznovali kulturni dan ob njihovih delih. Prihodnje leto pa bomo pravočasno poskrbeli za srečanje.

SMILJANA ADAMIČ, 4. r
OŠ Stranice

Kultura združuje ljudi

Že do dolgo v naši vasi ni bilo nobene kulturne prireditve. Sredi januarja pa je Prosvetno društvo povabilo folklorno skupino iz LIP Slov. Konjic. Nastopili so v lepih narodnih nošah, in sicer so plesali prekmurske, gorenjske in staršerske pleske. V učilnici se je zbralo zelo veliko število ljudi. Z zanimanjem so prisluhnili tudi naši točki, ki smo jo pripra-

vili med odmorom. Brali smo naše sestavke o vasi ter peli domače pesmi. Lepo je bilo to nedeljsko popoldne, malo drugačno od ostalih. Ob koncu so si ljudje glasno zaježili, da bi v vasi spet imeli kulturni dom in v njem kulturne prireditve. Te se zdaj odigravajo v učilnici; pravzaprav združimo dve učilnici, a odra nimamo. Želim si, da bi res dobili kulturni dom in da bi imeli več podobnih prireditev.

SMILJANA ADAMIČ, 4. r
OŠ Stranice

Štiri desetletja od pohoda

Predverje ljubljanskega doma JLA je bilo minulo soboto spremenjeno v recepcijo udeležencev tovariškega srečanja borcev 14. divizije. Gostje so bili tudi delegati ostalih slovenskih divizij. Vsem so dekleta, hčere borcev, pripenjale nageljčke, udeleženci pohoda pa so prejeli s posvetilom knjigo Zvoneta Kržišnika »Patrolja zvestobe« (tistim pa, ki zaradi bolezni niso mogli na srečanje, jo bodo poslali odbori enot po pošti).

Koliko pristranskih stiskov rok in objemov in koliko žalostnih ugotovitev, da te tovarišice ali onega tovariša ni več... Spomini oživljajo. Prepletajo se tudi z nalogami sedanjega trenutka. Še preden se začne slovesnost, tomsičevci brž sestavijo številno delegacijo, ki gre obiskat bolno soborko Zoro Saksida. Tovarištvo, skano v dneh najhujše narodove preskušnje, ne more zbledeti.

Slovesnost z govori se je začela v gornji dvorani in tisti, ki so morali iz spodnje po stopnicah navzgor, so negodovali, češ da bi za tak jubilej lahko bila dvorana večja, da bi bili vsi skupaj, kajti zgornja dvorana je bila za vse veliko premajhna. Toda, ko se začne slovesnost, vsi spoštljivo prisluhnejo slavnostnemu govorniku.

»Od 962 borcev, kolikor jih je prešlo Sotlo, nas je danes še 425, ki lahko praznujemo 40-letnico pohoda. V tem povojnem času je bilo mnogo napisanega in rečenega o 14. diviziji. Nekaj z ambicijo, da predstavlja zgodovinsko natančen zapis, nekaj kronološkega, pa zopet ne zmerom dovolj preverjenega ali pa preveč črno-belega. Najbrž se vsi strinjamo, da diviziji ni potrebno enostransko aktivistično opisovanje njenega pohoda. Najbolje je, da se stvari povedo takšne, kakršne so bile in so, brez olepšav, pa tudi brez enostranske neutemeljene kritičnosti. Slednja ne koristi nikomur, je med drugim poudaril Viktor Avbelj-Rudi in še nadaljeval:

»Prav tako ne bi bilo prav zahtevati popolno verodostojnost in dlakocepsko natančnost pri prikazovanju dogodkov od vseh, ki jih je pritegnila zgodba o 14. diviziji in skušajo to na nek način izraziti. Gotovo bi imel vsak od nas kakšno pripombo, popravek k temu ali onemu delu s to tematiko. Toda, če v celoti pogledamo na vse, kar je nastalo okrog štirinajste, skoraj z gotovostjo lahko trdimo, da vse to samo dopolnjuje podobo in objektivno sodbu o njej in njenem pohodu. Vendar pa naj omenim dva, tri pomembna vprašanja, o katerih so bila izrečena različna mnenja.

Vojaško gledano sam prehod Sotle, meje med sosednjo Hrvaško in Slovenijo, ni bil posebno težavna, niti posebno pomembna naloga. Nedvse pomembno pa je bilo, da smo prišli na Stajersko. Pomembno je bilo, da je bil sovražnik presenečen in nepripravljen, ter da smo začeli z bojem za uresničenje danega povelja.

Ne vem, kdo od nas se je do konca zavedal, kaj nas čaka, da je pred nami nekaj tednov izredno trdih zagriznih bojov, da nas bodo tako

zelo prizadeli huda zima, visok sneg in hud mraz. Da bodo ti boji terjali velike žrtve. Pozneje so nekateri govorili, da bi se ob prvih bojih morali vrniti na Hrvaško ozemlje, drugi so bili »pametni« in so se hudovali, kako da divizije nismo razdelili na tri brigade, vsako s svojo potjo, saj bi s tem razcepili sovražnikovo vojsko. Ali pa so res obstajale take možnosti, ali so bile v skladu z nalogo, ki jo je imela divizija, in s cilji NOB v takratnih razmerah? Pri presoji teh vprašanj bi bilo treba biti kar se da objektivni in upoštevati vse razloge, ki so narekovali posamezno odločitev.

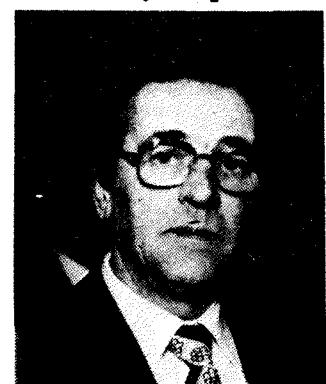
Glede prve trditve je treba reči, da je bila naša naloga, da spodbudimo razvoj NOG na Stajerskem, da torej ostanemo na Stajerskem. Razen tega je bila v tistem času tudi na hrvaškem ozemlju, prek Sotle, sovražnikova ofenziva, ki bi divizijo, če bi se tja vrnila, gotovo izčrpala. Kasneje zaradi tega ne bi več imela dovolj udarne moči za boje na Stajerskem, pa še sovražnik bi se na njeno ponovno vrnitev brez dvoma pripravil.

In drugo. V prvih bojih smo imeli ranjene, ki jih je bilo treba nositi, zanje kar najbolj skrbeti. Če tega ne bi storili, bi splahnela bojna vnaša borcev. Upravičeno se nihče ne bi izpostavil v boju in tvegati, da bo ranjen. Od tega je bila odvisna bojna sposobnost enote, brigade in divizije. To je bil eden glavnih razlogov, da je divizija ves čas ofenzive na Stajerskem ostala skupaj. Saj je bilo treba dodeliti najmanj dvakrat po štiri borce za nošenje enega ranjenega tovariša. Vsaka brigada zase, s tako zmanjšano bojno sposobnostjo, bi lahko postala lažji plen sovražnika. Danes na tem srečanju ne bi bilo prav na dolgo in prenadrobno obujati spomine na našo pot. Namenoma pa sem vsaj že-

no omenil dvoje vprašanj, ker sta bili zelo pomembni za nadaljnjo pot divizije. Za takšni rešitvi, ki sta nam vsem poznani, se je štab divizije zavestno odločil z vso odgovornostjo. Pa še to moram povedati, da nekateri odgovorni tovariši trdijo, da bi divizija lahko ubrala druga ustrežnejša pota, ki da so jih oni že tedaj poznali. Pri odločitvah bi takrat lahko sodelovali, pa niso. Skupni prispevek 14. divizije k razvoju NOB na Stajerskem in s tem v Sloveniji in Jugoslaviji brez dvoma opravičuje pozitivno oceno njenega delovanja.

V 40 letih od pohoda se je dogajalo marsikaj v družbi in tudi z nami posamezniki. Življenje je vsakemu navrglo svoje. Vendar nas je še, kot rečeno, 425 živih udele-

Na srečanju so povedali:

Stane Jančar, borec Tomšičeve brigade, partizan, ki mu gre čast, da je bil prvi »pohodnik«, ranjen že na samem začetku te hude in slavne poti. Ranjen je bil v glavo, pod levo oko, spominja pa se, da je bilo to v prvem spopadu nekje na Kozjanskem. Po dveh mesecih mu je kroglo izrezal dr. Lojze (Stanko Pirc). Stane Jančar se je vse do operacije bojeval skupaj s soborci, ne da bi ga nosili le en sam me-

V soboto, 4. februarja je bil v ljubljanskem Domu JLA slovesni zbor Skupnosti borcev 14. divizije, ki je bil združen s tovariškim srečanjem ob 40-letnici pohoda na Stajersko. Razen številnih borcev, ki so napolnili spodnjo in zgornjo dvorano, so se te slovesnosti udeležili tudi Vinko Hafner, Andrej Marinc, Janez Vipotnik, generalpolkovnik Branko Jerkič, član predsedstva SR Hrvatske Rade Bulat, delegacija enot JLA, ki nadaljujejo izročila Tomšičeve, Šercerjeve in Bračičeve brigade, delegacije občin, ki so dale tem enotam domilec; posebno prisrčno pa sta bili pozdravljeni delegaciji hrvaških občin Ivangrad in Čazma, v kateri so bili tudi čolnarji, ki so borce divizije vozili čez Savo. Preden je predsednik Skupnosti Bojan Škrk podal poročilo, je imel spominski slavnostni nagovor Viktor Avbelj-Rudi (na sliki), zatem so podelili Domu JLA Ljubljana zlato divizijsko plaketo, nekaterim borcem pa priznanja Republiškega sekretariata za ljudsko obrambo.

žencev pohoda. Vsem nam je v veliko zadovoljstvo, da smo se udeležili tako sijajnega in velikega dogajanja, ki spada med najimenitnejše v vsej naši zgodovini. Priče smo – brez pretiravanja – zelo spoštljivemu odnosu do divizije, ki je gotovo tudi v

naše zadovoljstvo deležna pogostih opisovanj. V zadovoljstvo nam je, da se slavi spomin na pohod na različne načine. Organiziran je mladinski pohod, organizira se planinska pot Štirinajste, šole in ulice se imenujejo po njej...

Bogo Krenčič je bil med pohodom orožar Bračičeve brigade. Najbolj se spominja poti na Bohor in srditih bojov na Federmas, tam, kjer je padel Bogdan Marčenko-Tiger. Krenčič si želi, da bi vsaj še enkrat prehodil pot, ki se je bo spominjal do konca življenja.

Jože Zupan-Tarzan, borec Tomšičeve brigade.

»Vesel sem, da sem znova dočkal to srečanje, vendar pa žalosten, da nas je vedno manj. Vem, da je marsikdo že predlagal, da bi bilo prav, pa tudi koristno in zanimivo, če bi naše turistične, potovalne agencije pokazale več zanimanja za obisk krajev, kjer se je bojevala in hodila štirinajsta udarna divizija.«

Josip Mišić, Tupoljac in Majda Ilaš, vodnica divizije od Save proti Čazmi in borka Šercerjeve brigade. Josip je bil prvič v Ljubljani, srečen in zadovoljen, zato tudi povabilo Majdi na srečanju, češ naj v prihodnje pride v njihove kraje, v občino Ivaničgrad in Čazmo, ki jih borci divizije dobro poznajo, več borcev in ne le desetletna delegacija kot letos.

Tekst: Staš
Foto: Jože Čurin

Nikar ne vprašujmo!

Ne bodimo šalobarbe, če sploh vemo, kaj je to! Nikar torej ne vprašujmo, kaj je zdaj in tu, v tem imenitnem trenutku najpomembnejše, ker je to pač samo po sebi razumljivo. O tem je vsak dvom odveč in celo najhujši greh. Niti ni primereno pomisliti, da je na svetu še marsikaj pomembnega, toda vse tisto je tudi neprijetno in je celo mogoče odložiti, vsaj tako, da ne mislimo na nič drugega kakor le na to, kar je pač zdaj najpomembnejše. Tega pa nikar niti ne imenujmo, kakor se pravi: ne imenuj po nemarnem! Saj menda ni med nami bele vrane, ki bi ne vedela, kaj je zdaj pri nas v središču pozornosti, vsega dejanja in nehanja, kar terja vse naše sile in sposobnosti, vso vnašo in navdušenje, največjo požrtvovalnost, najglobljo zavednost in še povrh vsega smrtno resnost, ki pa je seveda mi, Benjamini – najmanjši v veliki množici tistih, ki igrajo zgodovinsko pomembne vloge – pač ne premoremo.

Čeprav je jasno, da nam tega greha zgodovina ne bo odpustila, najsi se ga še tako iskreno kesamo, pristavljamo še mi svoj piskrček – svojo neresnost – v tem velikem času. Samo to lahko prispevamo – svojo neresnost, ko je že vse naše občestvo tako slovesno, krvavo resno in ko je greh, če ne še kaj hujšega, se ravnodušno nasmešiti (kaj šele, če bi se kdo drznil smejeti!). Vsaka naša pripomba je torej odveč, ko bodo pač drugi z zlatimi črkami (da ne rečemo – z milijardnimi!) ovekovčili ta naš enkratni čas, čeprav bodo pisali le v sneg! Toda, pomislite – sneg! Ali ni prav sneg med tistimi sedanjimi najpomembnejšimi zadevami? Kaj bi bilo, če bi prav zdaj ne bilo snega?! To bi bila vendar narodna nesreča, kljub vsem snežnim topovom, ko še nimamo tudi snežnih raket. Nasploh pa ne dovolimo nikomur na tem svetu, da bi podcenjeval naš sneg, naše snežne razmere! Naš sneg, naša zasneženost, naše edinstveno podnebje, naši hribi in strmine, naše vreme, naša temperatura in sploh vse naše – to je vendar najpomembnejše! Navsezadnje bi človek potreboval še posebne klicaje, ko že piše o tem! Upajmo vsaj, da tiskarna premore dovolj bogato zalogo klicajev za neskončno vrsto naših presežnikov v tem zgodovinskem, vrhunskem (menda se reče: olimpijskem) času! (Torej še nekaj teh !!!)

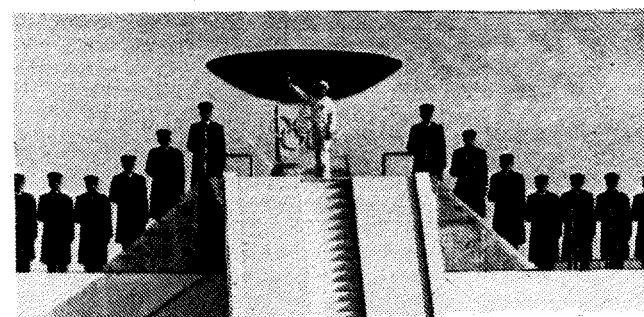
Ali še kdo kljub vsemu vprašuje to, pred čemer smo se samokritično posvarili? Torej še enkrat: Pozabimo vse drugo na tem (kakšnem?) svetu, na katerem ni nič pomembnejšega od vrhunskega snega ali vrhunstva oz. od nas samih kot nosilcev teh svetovnih dogodkov! Vse drugo je lanski sneg! Kdor zdaj more ali si drzne govoriti, razpravljati ali sploh omenjati še kaj drugega, zlasti doslej naše vsakdanje zadevščine, ki smo jih premlevali do slaboumnosti (saj jih poznate: stabilizacija, inflacija, cene, dolgovi...), ga je pač naš sedanjí vrhunski čas povozil, presmučal, presankal, preskočil; na dnevnem redu bo »razno« – potem (brez klicajev).

efes

Začetek olimpijskih iger v Sarajevu

Simbol miru, sreče in svobode

Na koševskem stadionu v Sarajevu je zagorel ogenj, ki bo plapolal vse do nedelje, 19. februarja zvečer, ko bodo, podobno kot to sredo popoldne ob otvoritvi na prav tako slovesen način zaprli veličastno prireditev mladine in športnikov vsega sveta.

Zdaj, ko gre zares, so se začela tekmovanja na raznih prizoriščih Sarajeva in njegove okolice, se je poglobila živčnost in je izginilo zadnje malodušje. Vprašani o tem, ali se nam bo posrečila ta edinstvena mednarodna prireditev, ni več, pa tudi ne dvomov.

Ko je med sedemdesetmurnim programom na Koševu

nastopalo v pisanem vrvežu okrog tristo mladih, je vsem ponosno zaigralo v srcih in z njimi so se navduševali pred televizijskimi sprejemniki ljudje v domovini in milijoni po vsem svetu. Simbolični nastopi so govorili o gostoljubnosti Jugoslavije in njenem ponosu,

sprejemmo ljubitelje športa, maravnih lepote in arhitekture. Zato upamo, da bo Sarajevo, sedanje svetovno križišče trgovinskih poti, postalo februarja 1984 svetovno zbirališče ljubiteljev belega športa, športnih in turističnih karavan.

Mnogi tudi trde, ko še niti niso podelili prvih olimpijskih odličij za športne dosežke, da so že podeljene medalje za sposobnost in racionalnost človeških naporov. Marsikdo, ki že nekaj let ni bil v Sarajevu, ga skorajda ne more prepoznati. Mesto je zraslo, se polepšalo, uredilo... Seveda je v teh dneh, ko v mestu mrgoli 2500 tekmovalcev iz 49 držav pa nekaj tisoč obiskovalcev, vse še bolj skrbno urejeno.

Zelimo si, da bi sedanji uspehi bili spodbuda novim in da bi sadovi olimpiade izpolnili optimistična pričakovanja, ki govorijo, da bodo dohodki preslegli izdatke. To bi bilo seveda pomembno dopolnilo osnovnemu načelu: olimpijske igre so simbol miru, sreče in svobode. Nobenega dvoma ni, da je osnovno načelo že te dni v Sarajevu polno zaživel.

dš

da je sprejela tako veliko število predstavnikov vseh celin.

Tako so se torej uresničili sadovi naporov, nekaj stotin organizatorjev, graditeljev, tehnikov in strokovnjakov z najrazličnejših področij. Te dni je predsednik sarajevske mestne skupščine Uglješa Uzelac izjavil:

»Napravili smo vse, da lahko

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorka-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec, p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Dejo, Ljubljana, Titova 35